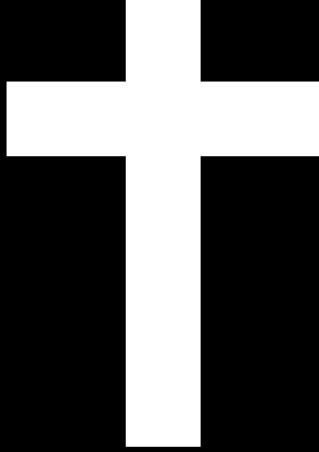

Nyangumarta Bible

Portions of the Holy Bible in the Nyangumarta language of
Australia

Nyangumarta Bible

Portions of the Holy Bible in the Nyangumarta language of Australia

copyright © 1980-2010 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Nyangumarta

Bible translation copyright © 1980-2010 Wycliffe Bible Translators, Inc. Reader Series (book XXC) copyright © 1996 Bible Society Australia. Bible overview (XXA) copyright © 1996 Mission Publications of Australia (PO Box 21, Lawson NSW 2783)

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2021-11-12

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023
469e8210-9f0b-5399-9f0b-cc22ce5975b8

Contents

Matthew	1
Mark-ju	5
Luke	40
John	43
Acts	45
Romans	46
1 Corinthians	47
Galatians	52
Ephesians	55
1 Thessalonians	56
2 Thessalonians	65
1 Timothy	70
2 Timothy	71
Titus	72
Hebrews	73
James	74
1 Peter	75
1 John	77
Revelation	78
Psalms	79

Matthew

Unknown if this section is consultant checked.

PARTANY MIYIRINGI NGAYINYJA WIRRIRNI NGARRKALU (Matthew 1:18-25)

¹⁸ Nyungu wurralamarna muwarr, Jiyijaji Kurayiji marrngu jarrinyi. Pipi paliny mili Miyiri yinyayili pilyurr Juwujapungu. Juwujapu mimarnikinyalu kanganyaku paliny milikarti ngurrakarti. Palajanga ngayinykarra jarrinyi. Ngarrkamilalu Pirlurrju partany wirrirnili ngayinyja. Palaja muwarr wurrarniyili Juwujapungu, "Miyiri ngayinykarra wupartujartiny."

¹⁹ Juwujapulu kurlkarri marna, "Miyiri karta karrinyikinyi pirirri-jartiny. Mirtawaku kangkulumarna munu." Juwujapu ngalypakata, munu kurntany jinaku karrimalu Miyiriku miranga marrngurrangu. Kurlkarri marnarningu, "Ngakalamarna warntamajirrilu."

²⁰ Palinyju kurlkarri marnikinyi ngarrany. Palajanga kapukarri marna. Kapukarrilu yirrini yayinyjil, Ngarrkalu ngakarnalu. Wurrarnala yayinyjilju, "Juwujapukayi! Tayipitimili nyuntu. Pinakarra! Munu ngarlu kurlu jarrulumanpalu Miyiriku mirtawaku. Ngarrkamilalu Pirlurrju partany yinyali. Palajalu paliny kalkuluman mirtawa nyuntuku. ²¹ Partany pirirri kangkuliny. Yini malaman Jiyijaji. Marrngurrangu panypanyakatarrangu Ngarrkanga. Palajun-jalu Ngarrkalu ngakalajaninyili ngarramarnti. Jiyijajilu kartuwarra malkulinyjaninyi." Palajun yayinyjilju muwarr pinalu Juwujapuku.

²²⁻²³ Purlpilu muwarr Ngarrkaja muwarr pini pirirrilu: "Kumpara, munu ngarrany karta karrima pirirringi, ngayinykarra jarruliny. Partany pirirri kangkuliny. Yini malapiyi Yimanyuwil." Juwumilingi muwarrja pala yini Ngarrka Nganyjurrungu Waninyi.

Palaja Jiyijaji ngayarta jarrinyaja, palaku muwarrku jana miranu, Jiyijajingarra.

²⁴ Juwujapu kartaja turlpanya, yayinyjilmilija muwarrja jini. Miriyi kanya paliny milikarti ngurrakarti. Warajanga jiniyipulinyi pirirripa mirtawa. ²⁵ Palajanga munu warajanga karta karrimapulu. Mimarnikinyipulalu partanyku ngayarta jarrinyaku. Juwujapulu yini marna partany pala Jiyijaji.

2

PIRIRIMARTA MIRANUKATA KAKARRAJA KANYJIRNIYALU JIYIJA-JIKU (Matthew 2:1-12)

¹ Palajanga Kingi Yarata nyampali waninyikinyi marrngurrangu palanga warrarnja, Jutiyanga. Palarrangulu marrngulu yini marnikinyiyarninyi Juwurrangu. Palanga Miyirilu partany kanya Jiyijaji tawunja Pijiliyamungu.

Jiyijaji ngayarta jarrinyaja jinta pirirrimarta ngajarri warinyja warrarnja kakarraja turlpanyiyi kanyjinaku palinyku. Nyungurrangu pirirrimarta miranukata jana panikatarranguku. Yijalu yirriniyi panikata kuwarrija parlarra. Palalungarra kurlkapirli jinijaninyi,

nyampali wirtu ngayarta jarrinyi Juwurranguku. Warrarn janamili yakarnayi palaku partanyku yirrinaku.

Jirujalamungu kajarniyi. Japirr marnikinyijanyini, ² “Wanyjarningi partany pirirri, nyarra nyampali, kingi jarrulunyurraku Juwurranguku? Nganarnalu yirrinnyirni panikata palinymili kakarnilu. Yirrinaja miranu jarrinyiyirni wirtuku nyampaliku ngayarta jarrinyajaku, partany wupartu ngarrany jarrinyi paliny. Nganarna turlpanyiyirni yirrinaku, paliny yinganyapinti yinganyaku.”

³ Jampa Kingi Yaratalu pinakarrinyijanaku muwarr, yija ngarlu kurlu jarrinyi. Marrngu wiyirr Jirujalamungu pukun ngayiny kurlu jarrinyiyi. ⁴ Kuru marnajaniny yatilarangupa miranu jinakatarrangu Juwumili Yaratalu. “Pala marrngu wirtu, ngakalkuliny Ngarrkalu, wanyjarningi ngayarta jarruliny?”

⁵ Puntaju wurrarniyili, “Nyungungu ngayarta jarruliny, war-rarnja Jutyanga, tawunja Pijiliyamungu. Purlpi warinyju Ngarrkamilalu muwarr pinakatalu yarntarna muwarr mirli-mirlingi, ⁶ ‘Marrngurrangu Pijiliyamungu, nyurramili ngurra wupartu yiji. Ngarrkalu ngakalkuliny wirtu yiji nyampali, paliny ngayarta jarruliny nyurramilingi ngurranga. Paliny nyampali jarruliny Ngarrkamilaku marrngurranguku. Palaja wiyirr nyurramilaku ngurraku miranu wantulupiyi.’ Palajunngarra muwarr yarntarna Ngarrkaja.”

⁷ Yarata miranu jarrinyaku karrinyikinyi, nyanga ngayarta jarrinyi Jiyijaji. Palaja muwarr ngakarnajanaku kukujarrilu ngajarrirranguku kakarrajaku milpanyaku. Japirr marnajaniny mitulu pukun, “Nyanga pala panikata ngayarta jarrinyi?” ⁸ Palaja Pijiliyamukarti ngakarnajaniny. “Yarrayi Pijiliyamukarti, kanyjiliyalu tukulu palaku partanyku. Palaja nyungukarti kulpayi, wurralijiyi wanyjarningi paliny. Palaja yankulumarna palakarti, yirrilamarnalu ngajulu yiji, yinganyapinti yungkulumarna pukun.” Yijalu yiji mitu marnajaniny, partanyku Jiyijajiku marlkarri jinaku karrinyikinyi.

⁹ Palaja yananya kawarniyi Pijiliyamukarti. Pala warajangarra nyarra panikata yirrinnyiyi, yananyikinyijanaku walangkarr. Palanga kankarni yiji wararr karrinyi mayanga partanyjartinya. ¹⁰ Panikata yirrinajalu pikaly jarrinyiyi yiji.

¹¹ Mayanga ngalpanyiyi kaninykurti. Palaja yirrinnyiyi partany, pipilu palinymilalu Miyirilulu kalkurnikinyi. Murtingi jurlpi-jurlpi jarrinyiyalu partanyku. Janalu yinyayili miji-mijipa mintajirri pukurl, ngalyapa parntinyikinyipulu.

¹² Palaja Ngarrka muwarr pinijanaku kapukarringi. Wurrarnajanaku munu kulpanyaku Yaratakarti. Palaja kulpanyiyi janamilikarti waljakarti warrarnkartu warinykurnu.

PARTARL YAKURR MARNA JIYIJAJIKU MARLKARRI WIRLANAKU YARATALU (Matt. 2:13-23)

¹³ Warrukartingi Juwujapulu kapukarri marna. Yayinyjil Ngarrkaja turlpanyalu. Wurrarnala, “Yaratalu kanyjilkulinypalu partanyku marlkarri wiralanaku. Kuwarringarra turlpa. Kawapulinyi partanyapa pipimurniny, mujarri warinykarti warrarnkartu, Yijipikarti. Wantulunyurru palanga. Yarti ngajulu wurralamarnanyurraku kulpanyaku nyungukarti.” Palajun yayinyjil muwarr pinalu.

14 Juwujapu kartaja turlpanya. Kanyapulinyi pala partanyapa pipimurniny, yanayi warrukartingi. Yanayi Yijipikartijakun. 15-21 Palanga warrarnja waninyikinyiyi Yaratajanga wankanyungu ngarrany.

Yaratalu partarl mimarnikinyijanaku marrnguku kakarrajaku. Munu kulpamiyalu, munu wurrarnamiyili pala Pijiliyamungu ngurra Jiyijajipa waninyikinyi. Palaja paliny yija-yiji kuli jarrinyi. Purlpi japirr marnajaninyi kakarraja ngajarrirrangu, “Nyanga pala panikata ngayarta jarrinyi?” Kuwarri kurlkarri marnarningu, “Nyarra panikata ngayarta jarrinyi warajanga ngurnipali partunungu. Partany pirirri wiyirr Pijiliyamungu wirlalamarnajaninyi kujarramajirri partunumajirri, kujarrartiny partunujartinyarrangu pukun, yijalu wirlalamarnajaninyi marlkarri wiyirr.”

Palajalu kamarnajanaku palinymili jurljarranguku. “Pinakarrayi! Pijiliyamukarti yarrayi. Palanga wirlaliyijaninyi wiyirr partany pirirrirrangu kujarramajirri partunumajirrirrangu, kujarrartiny partunujartinyarrangu pukun wirlaliyijaninyi. Munu waraja yakalkulunyurru wankanyu.” Palarrangulu jurljalu palajun jinyi, Yaratamilija muwarrja.

Palaja marrngurrangu Pijiliyamungu ngangkurl jinikinyiyi yiji partanykarranguku janamilaku. Purlpi yiji Ngarrkamili muwarr pinakata, ngapi, Jirimaya, muwarr pini, “Palanga warrarnja, ngapingi, Ramanga, palanga ngangkurl pinakarrinyiyi.

Wariny marrja ngangkurl jininyi.

Pala purlpija mirtawa, Rayijil,

ngangkurl jininyi paliny,

partanykarranguku palinymilaku ngangkurl jininyi yiji.

Jintalu kanyayijaninyi.

Ngangkurl jinijanaku ngarramarnti.”

Palarrangu muwarrarrangu Rayijil mirli-mirlingi yarntarna nyarralu Jirimayalu. Kuwarri palakapali yiji palarrangu marrngu Pijiliyamungu janamilaku partanykarranguku ngangkurl jinikinyijanaku marrja, palajunmarta.

Palaja Yarata marlkarri jarrinyi. Yijipingi Juwujapulu kapukarringi yirri rni yayinyjil, Ngarrkalu ngakarna. Wurrarnili, “Pirirri nyarra karrinyikinyalu Jiyijajiku marlkarriku wirlanaku, palinyngarra marlkarri jarrinyi.

Turlpa. Kawapulinyi partanymurninypa pipimurniny, kulpayi nyurramilikarti warrarn waljakarti, Yijirayilkarti.”

Turlpanya Juwujapu kartaja, kanyapulinyi warrarnkartu waljakarti, Yijirayilkarti. Purlpi yiji wariny Ngarrkamili muwarr pinakata muwarr pini, “Ngarrkalu kanya palinymili partany pirirri Yijijaja.” Yarti Jiyijaji Yijijaja warrarnkartu waljakarti kulpanyaja, miranu jarrinyiyi marrngurrangu nyarraku purlpijaku muwarrku, pala muwarr wurarna Jiyijajingarra.

22 Turlpanyaja Yijirayilja Juwujapulu pinakarrinyi muwarr, partany Yarata mili, ngapi, Yaakala, nyampali jarrinyijanaku marrngurranguku palanga, warrarnja Jutyanga. Palaja muwarrja wirnti karrinyikinyi palanga warrarnja waninyaku Juwujapu. Kapukarringi Ngarrka

muwarr pinalu, palaja muwarrja pipurru yana yalinyjikurnu, warrarnkarti Kaliliyikarti. ²³ Ngurrara jarrinyi tawunja Najarijingi. Purlpi yiji Ngarrkamili muwarr pinakata muwarr pinikinyiyi Jiyijaji, “Wurralapiya paliny, Najarijipirrayi ngurrara”.

7

¹³⁻¹⁴ Nyarra kiyirti Ngarrkamilikarti warrarnkarti wujukata yiji. Ngalpanyaku palangangarra. Wariny nyarra kiyirti walpurra, pala nyarra wikakarti wirtukarti, ruwurtu palakarti ngunjulmajirri. Kurrngal marrngurrangu yananyayi palanga ruwurtungu. Kiyirti nyarra Ngarrkamilikarti warrarnkarti wujukata ruwurtu palakarti ngunjul-ngunjulmarta. Kujarrapa warajalu marrngurrangulu yirnkulu yirrinayi pala ruwurtu.

10

Matthew 10:26-31 (extracts)

²⁶⁻³¹ Marrngulu marlkarri wirlalayintili kawu nyuntu.

Wirntiwayi janangamarra.

Munu yiji pirlurr nyuntumili marlkarri wirlarnakayinga.

Ngarrkakujakun wirnti wanta. Palinyju kampalantili pirlurra kawu,

Wikanga Wirtungu jurnpakartijakun.

Marrngulu munu palajun jinaka.

Palajunjalu wirntimajirri wantajanaku.

Nyuntumili Japartu Kankajirringi miranu ngani wurralpirtiku.

Nyinyirikupa jungkanga pungkanyajaku paliny miranu.

Yija paliny miranu nyuntuku pukun.

Kurlluraku jurnturtungu nyuntumilaku paliny miranu,

warajapa warajaku, wiyirruku.

Palajunjalu wirntiwayi wanta.

Nyinyiri puru kurllkarri marninyi Ngarrkalu,

nyuntu yijalu yiji kakuputulu kurllkarri marnanti.

11

²⁸⁻³⁰ “Ngunjulkata marrngukayi milpaji ngajukarti, ngunjul wupartumarta jilamarnanga. Kululanyi ngaju, ngalilu ngalya jilapali...Miranu jarra ngajuja, ngaju tukukatapa rakawayikata...”

19

¹⁴ Jiyijajilu karra marnajanaku, “Ngajulu karrinyarnijanaku partanykarranguku milpanyaku ngajukartiku, munu kurnta jilkulunyurrujaninyi. Ngarlungu jananga yija yiji Ngarrka, janalu pinakarrinyayalu yijalu yiji palinyku. Ngarrkamilirrangulu marrngurrangulu yakujunngarra yija yiji jilkulupiyi.”

MARK-JU

yarntarna mirli-mirlingi

nyungu ngalypakata muwarr Ngarrkaja

This gospel has been consultant checked.

¹ Ngalypakata muwarr nyungu, miranu jinarninyurrinyi Jesus-ku. Walja partany Ngarrkamili paliny.

JOHN MILPANYA WURRANAKU NGARRKALU NGAKALKULINY JESUS (1:2-8)

²⁻³ Purlpimalu Ngarrka muwarr pirnalulu pirirriku, yini paliny Isaiiah. Palinyja wurrarnala Ngarrkalu, "Nyampali ngakalamarnajanaku marrngurranguku.

Wariny palaji walangkarr ngakalamarnalulu pala nyampalingi, muwarrjartiny janaku.

Pala walangkarr pirirri wantuliny pirranga.

Paliny muwarr pilkulinyjanaku, 'Nganyjurrumili nyampali milpuliny.

Yarni malayalu jurtu ruwurtu."

Palajun Ngarrka muwarr pirnalulu Isaiiah-ku. Palalu Isaiiah-lu yarntarnajanaku pala muwarr mirli-mirlingi.

⁴⁻⁶ Punjaja yiji pala marrngu kuwarri milpanya. Yini paliny John. Wurrupirrayi kamalja kurlkura paliny mili. Karnulu kunyji pinapintilu nyikarra kunymarnikinyarninyi. Mayi pirraja nganinyikinyi, wajapipa narnngurla.

Kurrngal yiji milpanyikinyiyalu pinakarrinyaku John-ku. Wararnja Judea-japa milpanyikinyiyalu, wirtuja tawunja pukurl, ngapija, Jerusalem-ja.

Wurrarnikinyijanaku, "Nyurralu panypanyikinyinyurrulu Ngarrkanga. Kurntany jarrayi! Kurlujartiny jirnikinyinyurru. Yakalaya! Yakujani jarrayi, Ngarrkakarti milpayi! Palaja Ngarrkalu munu kulilu yirrikulunyurrinyi, ngarlu ngalypa jarrulunyurruku paliny. Palaja ngapanga jilamarnanyurrinyi." Palajunmarta wurrarnikinyijanaku John-ju.

John-mili muwarr pinakarrinyajalu warajalupa warajalu wurrarnikinyiyalu Ngarrkanga, "Yijangarra nyuntungu panypanyikinyir-nangu. Kurntanyja waninyarnaji. Nyuntukarti kulpanyaku karrinyarnangu." Palajunmarta wurrarnikinyiyalu Ngarrkanga. Palaja John-ju ngapanga jirnijaninyi pijungu, ngapingi, Jordan-ja.

⁷ John-ju wurrarnikinyijanaku, "Kuwarrimarta wariny marrngu milpuliny. Paliny yija-yiji wirtu nyampali. Munu ngajukapali, ngaju puru yiji, mujuja. Nyungu wariny nyampali wirtu. Ngajulu munu yiji jujika paliny mili nyinga manaku. ⁸ Ngajulu puru ngapanga jinarninyurrinyi. Nyungu warinyju ngakalkulunyurruku Ngarrka Pirlurr." Palajunmarta wurrarnikinyijanaku John-ju.

JOHN-JU NGAPANGA JIRNI JESUS (1:9-11)

⁹ Palaja Jesus milpanyili John-karti tawunja Nazareth-ja, wararnja Galilee-ja. Palanga John-ju ngapanga jirni Jesus palanga

pijungu Jordan-ja. ¹⁰ Jesus ngapaja turlpanyajanga kanka parr-jarna. Yirrinajanga parlparr laarr pirni Ngarrkalu. Ngarrka Pirlurr kaninykurnu milpanyala Jesus-karti kurlukukukapali, palinya kajarna. ¹¹ Kankajirrija Ngarrkalu muwarr pirnalu Jesus-ku, "Nyuntu partany ngajumili walja yiiji. Ngajungu ngarlungu nyuntu. Ngarlu ngalya jarrinyarnangu."

MIRURRULU PARTARL JAKURLIRNIKINYI JESUS PANYPANYAKU NGARRKANGA (1:12-13)

¹² Palaja Ngarrkamilalu Pirlurrju gakarna Jesus pirrakarti, warrarn marrngumajirrikarti yiiji. ¹³ Palanga waninyikinyi karrpurrangungupa warrukartirrangungu 40-ngi. Palanga waninyajanga yiija mirurrulu wirtulu partarl jakurlirnikinya panypanyaku Ngarrkamilaku muwarrku. Munu. Jesus kurlumajirri waninyi ngarramarnti. Kuwiyirrangungu kulijarturrangupa pajinakata palanga waninyikinyi. Ngarrkalu ngakarnajaninyi angel-arrangu kankajirrija palinyku tuku kalkunaku.

JOHN JINMURNTU JIRNIYI (1:14)

^{14a} Nyampali wirtu Jew-arranguku, King Herod, kuli jarrinyalu John-ku. Wurrarnajanaku soldier-nga, "John warlinakanu jurntingi wirriiyi."

JESUS-JU MIRANU JIRNIKINYIJANINYI NGARRKAKU (1:14-15)

^{14b} Palaja Jesus-ju yakarna pala warrarn, Judea, yalinyjikurnu yana warrarnkarti, Galilee-karti. Palanga kurngalja wurrarnikinyijanaku Ngarrkamili muwarr. ¹⁵ Karra marnikinyijanaku, "Pinakarrayi! Muwarr ngalypakata Ngarrkaja wurrarnarnanyurruku. Nyurralu panypanyikinyinyurruku Ngarrkanga, munu pinakarrimanyurruku. Kurntany jarrayi! Kurlujartiny jirnikinyinyurru. Yakalaya! Yijalmarta jiliyalu muwarrja palinymilingi ngalypakatanga. Puntaju pikaly jarrulunyurruku. Palinymilirrangungu jilkulunyurruyini. Nyungukungarra muwarrku purlpija yiiji punja mimarnikinyi nganyjurrumilalu purlpijalu marlkarrinyjarrilupa kurlumapululu. Nyungukungarra nyurralu pukurl mimarnikinyinyurru." Palajunmarta wurrarnikinyijanaku Jesus-ju.

JESUS-JU KAYI MARNAJANINYI JANPAMALUKU MANANYAKATA PALINY YAJANAKU (1:16-20)

¹⁶ Ngarti-ngartingi janpanga yananyikinyi Yintang Galilee-ngi. Janpa wirtujina pala. Janpamaluku mananyakatajirri yirrirnipulinyi, Simon-pa marrka palinymili Andrew. Parru-parrulu janpamalu mananyikinyipulu. ¹⁷ Wurrarnapulaku Jesus-ju, "Yajalaminyinyumpulu. Ngajulu miranu jilamarnanyumpulinyi Ngarrkaku. Palaja jintanga wurralkulunyumpulujanaku. Yijalmarta jilipiyili Ngarrkanga muwarrja nyumpalamilija, Ngarrkamilirrangungu jarrulupiyi. Puripi parru-parrulu kanganyikinyinyumpulujaninyi janpamalu jungkakarti. Kuwarringulu muwarrju kangkulunyumpulujaninyi marrngu Ngarrkakarti." ¹⁸ Palangangarra parru-parru yakarnapululu palinymilija muwarrja, yajarnapululu.

¹⁹ Palaja jampangarra wangka yana Jesus, warinyjirri yirrirnipulinyi, James-pa marrka palinymili John. Pulanymili jupartumurninyi yini Zebedee. Tingkingi pulany kajarnikinyi jupartumurninyi

palinymili warrkamukatarrangu. Parru-parru laarr kanganyaja yarni marnikinyiya. ²⁰ Palangangarra James-pa John kayi marnapulinyi Jesus-ju. Palinymilija muwarrja palangangarra tingkingi japartumurniny yakarnapulu, warrkamukatarrangupa yakarnapulujaninyi, yajarnapulu Jesus pulanyju.

JESUS-JU JURTU NGAKARNA MIRURRU (1:21-28)

²¹ Palaja Jesus-ja yanayi palarrangu palakarti tawunkarti, ngapikarti, Capernaum-karti. Palanga milpanyiyi.

Sabbath jarrinyi. Sabbath-ja munu warrkamumu jarrimiyi marrngur-rangulu Jew-arrangulu. Pala manguny janamili. Sabbath waninyikiny-ijanaku Ngarrkamilaku muwarrku kurlkarri manaku. Town-arrangungu kunmu jarrinyikinyiyi muwarrpintingi mayanga pinakar-rinyaku muwarrku Ngarrkamilakupa muwarr pinaku Ngarrkaku. Palanga Capernaum-ja Sabbath jarrinyijanaku, Jesus janamili muwar-rpintingi mayanga kaninykarti ngalpanya. Miranu jirnikinyijaninyi Ngarrkaku. Marrngurrangulu pinakarrinyikinyiyalu. ²² Ngurnjul-ngurnjul jarrinyiyili palinymilija muwarrja. “Yijarla wariny. Nyungu pirirri muwarr jurtukata yiji. Munu nganyjurrumili miranu jinakatar-rangukapali. Jana puru muwarr pinakata warinyarrangumilaku muwarrku. Nyungulu Jesus-ju miranu jinanganyjurrinyi jurtulu muwarrju. Yijalu wurrarnili palajun muwarr pinaku Ngarrkalu.”

²³ Palangangarra ngalpanya muwarrpintingi mayanga pirirri. Mirurrulu ngawu jirnikinyi paliny. ²⁴ Wirntijartiny paliny, kamarnalu marrjala, “Jesus Nazareth-ja! Nganiku karrinyannganaku mirurruranguku? Milpanya wirlalamanganinyi marlkarri jinaku nganarnaku? Miranu ngaju nyuntuku. Ngakarnanta Ngarrkalu. Nyuntu kurlumajirrikata yija Ngarrkamili.”

²⁵ Jesus-ju warnta marna pala mirurru, “Jama jarra! Pirirri yakala! Jalakarti yarra!” ²⁶ Mirurrulu jinarn-jinarn pinakata jirni yija pirirri, palaja kamarna marrja, yakarnalu, yana ngarramarnti. ²⁷ Jesus-ku ngurnjul jarrinyiyalu marrngurrangu wiyirr. Wurrarnayarningu, “Nganirti nyungu? Warinymarta muwarr. Muwarr jurtukata paliny. Muwarr wurralili palinyju, nganipa muwarrja palinymilija jirniyili mirurrurangu pukun.” ²⁸ Palanga Jesus-mili muwarr yitinykarra wurrarna kawarnikinyiyarningu ngunarrikurnujirri war-rarnja Galilee-ngi.

JESUS-JU NGALYPA JIRNIKINYIJANINYI WURRKUJARTIN-YARRANGU (1:29-34)

²⁹ Yakanakanu pala muwarrpinti maya Jesus yana ngurrakarti pulanymilikarti, Simon-milipa Andrew-milikarti. Yanapulu pulany pukurl, palajirri warinyjirri, James-pa John. ³⁰ Simon-mili marrukumurniny wurrku waninyikinyi. Mayanga karta karrinyikinyi, par-rpakarrajartiny wurrkujartiny. Jampa milpanya Jesus, wurrarniyili pala. ³¹ Yanalu, parirr warlirni Jesus-ju, mirtawa wararr karrinyi. Palangangarra wurrkulu yakarna, ngalya marntiku jarrinyi, mayi kanyajanaku.

³² Jampa karrpu kaniny ngalpanyaja, wurrurl-wurrurl jarrinyaja, Jesus-karti kanganyikinyiyijaninyi kurrngal, jinta wurrkujartiny, jinta

ngawurrangu mirurruja. ³³ Marrngurrangu palanga kunmu jar-rinyi, mayanga jawapirtingi wiyirr milpanyiyili. ³⁴ Jesus-ju kurrngal warinyapa warinyartiny wurrkujartiny ngalyapa jirnijaninyi, kurrngaljala jurtu ngakarnajaninyi mirurrurrangu. Miranu waninyiyalu palinyku. Palajalu mirurrurrangu muwarrku kunta jirnijaninyi Jesus-ju.

JESUS GALILEE-NGI YANANYIKINYI, WURRARNIKINYIJANAKU NGARRKA (1:35-39)

³⁵ Marntungu, karrpumajirri, Jesus kartaja turlpanya, maya yakarna. Palaja tawun yakarna. Jalakarti tawunja, pirrakarti yana, kujurl. Palanga muwarr pirnalulu Ngarrkaku. ³⁶ Kanyjirnikinyiyalu Jesus-ku Simon-jupa warinyarrangulu. ³⁷ Yirrinajalu wurrarniyili, "Wiyirrju kanyjirnikinyiyangu." ³⁸ Wurrarnajanaku, "Munu kuwarri Capernaum-karti kulpuluminyi. Town-arrangukarti warinyarrangukarti yankuluminyi, wurralamarnajanaku Ngarrka. Palajunku jinaku ngakarnanyi Ngarrkalu." ³⁹ Galilee-ngi yananyikinyijanaku, muwarrpirtingi mayarrangungu kurrngal miranu jirnikinyijaninyi Ngarrkakupa jurtu ngakarnikinyijaninyi mirurrurrangu.

JESUS-JU PIRIRRI KARNU WURRKUJARTINY NGALYPA JIRNI (1:40-45)

⁴⁰ Warajanga karrpungu pirirri milpanyili Jesus-karti. Wurrkujartiny, kurly yiji karnu paliny. Mangunya Jew-arrangumilija wiyirr palajartiny wurrkujartiny jalanga kaja waninyaku, kujurl yija, munu ngurranga ngalpanyaku. Pala marrngu milpanyakanu murtingi jurlpijurlpi jarrinyalu, ngarlu japirr marna Jesus, "Wanka jiliminyinkurra, karnu ngaju ngalyapa jiliminyin. Wunyjurru nyuntulu karrinyanpa?" ⁴¹ Jesus paju karrinyili. Parirr jirranakanu wurrkujartiny warlirni. "Yuu, karrinyarnangu ngalyapa jinaku. Kapuraly yiji jilamarnanta." ⁴² Jampangarra pala wurrku munu jarrinyalu, karnu kapuraly jarrinyi pala marrngu.

⁴³ Minyirrju wurrarnala Jesus-ju, "Pinakarra! ⁴⁴ Munu wurralamajanaku ngalyapa jirnrininti ngajulu. Pipurru yatilkarti yarra. Palinyju yijalu parrjalamenta yitinykarra kawu nyuntu, nyuntu karnu kapuraly. Nyuntu miranu palaku mangunya nyuntumilaku wurrkuku. Purlpimalu Ngarrkalu wurrarnalu Moses-ja mirli-mirlingi yarntanaku. Palinya muwarrja kukurnjari wankanyu yatilkarti kangkuluman. Palalu yatilju kampalkuliny tikirrkarti, jurnpakarti-jakun. Palajalu jintalu marrngurrangulu pala yirrinajalu nyuntuku miranu wantulupiyangu, kapuraly nyuntu, wurrkumajirri. Palaja yarranakanu ngurranga ngalpuluman." Palajun wurrarnili Jesus-ju. Palaja ngakarna yatilkarti.

⁴⁵ Pala pirirri munu jama wanima. Panypanyili Jesus-ja. Marn-tilu yirrkulu wurrarnikinyijanaku nyarrakurnujirri, "Jesus-ju ngalyapa jirnininyi karnu ngaju." Palaja muwarrja Jesus munu tawunarrangukarti yanama, munu ngalpama, kurrngaljamarra marrngungamarra. Warrarnja waninyikinyi jalanga. Yirrkulu milpanyikinyiyalu marrngurrangu ngunarrikurnujirrija.

2

WURRKUJA NGALYPA JIRNI JESUS-JU (2:1-12)

¹ Palaja tawunkarti kulpanya Jesus, Capernaum-karti. Palanga wurrarnikinyiyarningu, "Jesus kulpanya!" ² Kurrngal palinymilikarti mayakarti milpanyiyi, palinyku pinakarrinyaku. Miranu jirnikiny-ijaninyi palinyju Ngarrkaku. Marrngurrangu kaninykurti palanga mayanga kurrngal yija, jinta kurrngal jalakartingi palakurtirri wararr karrinyikinyiyi, pinakarrinyikinyiyalu.

³ Palanga milpanyiyi marrngu kujarrapa kujarra. Pirirri wur-rkujartiny kanganyikinyiyi ngurrinyja, manyurla yija paliny, munu marnti yananyaka. Kanyayili Jesus-karti ngalypa jinaku. ⁴ Partarl ngalpanyiyi mayanga, palanga kurrngal waninyikinyiyi. Wararr karrinyikinyiyi kurrngal yija Jesus-martaji. Palaja kankarni mayanga karntinyiyi. Pirlu jirniyi Jesus-martaji kankarni, wurrkujartiny kaninykurnu jirniyi ngurrinyja, Jesus-ja walangkarr.

⁵ Karra marnarningu Jesus-ju, "Yijalmarta jirnijiyi nyungu wur-rkujartiny ngalypa jilamarna." Palaja ngalypalu wurrarnili wurrku-jartinyja, "Nyuntulu purlpi panypanyikinyinpili Ngarrkanga. Puntaju munu wirlalamarnanta ngajulu, munu kulilu yirrilamarnanta, nyun-tuku ngalypa wantulumarnangu."

⁶ Mayanga palanga kajarnikinyiyi Jew-arrangumili miranu jinakatar-rangu kujarrapa waraja. Ngarlul kurlu jarrinyiyi Jesus-ku muwarrku. Kurlkarri marnikinyiyarninyi, ⁷ "Munu palajun muwarr pinaku! Karra marnalu, 'Nyuntulu purlpi panypanyikinyinpili Ngarrkanga. Puntaju munu wirlalamarnanta ngajulu, nyuntuku ngalypa wantu-lumarnangu.' Palajungarra karra marna. Kurlu yiji muwarr pirni paliny. Ngarrkajakurl palajun muwarr pinaku. Marrngurrangulu munu jinakayi palajunju. Palalungarra Jesus-ju Ngarrkakapali jinarninyi!"

⁸⁻⁹ Janaku miranu Jesus, palajun kurlkarri marnikinyiya janalu, palajunmarta paliny yimpirnikinyiyi. Japirr marnajaninyi, "Nganijalu nyurralu yimpirnininyurru ngaju palajunju? Wurrarnarnala nyung-gungu pirirringi, 'Nyuntulu purlpi panypanyikinyinpili Ngarrkanga. Puntaju munu wirlalamarnanta ngajulu, ngalypa wantulumarnangu'. Nyurralu wurrarnanyurru palajun munu wurrnanaku ngajulu. Wun-yurru muwarr pilamarnalu wurrkujartinyku nyunguku? Yijapa wurralamarnalu, 'Wararr karruluman, ngurriny mankuluman, jinangu yankuluman'. Wayirti? Palinyja palajun wurrnanaku ngajulu? Muwarrja ngajumilija ngalypa jarrulinyja? Wurrkumajirri jarruliny? ¹⁰ Yuu! Kuwarringarra ngalypa jilamarna nyungu wurrkujartiny. Palajalu wantulunyurru ngajuku miranu, ngajungu yija wurrarnaji Ngarrkalungarra paliny ngalypa jinaku. Wantulunyurru ngajuku miranu, ngajungu yija wurrarnaji Ngarrkalungarra marrnguku kurlu-jartinyjaku puru yakanaku, janaku ngalypa waninyaku."

Palaja wurrkujartinyja wurrarnala Jesus-ju, ¹¹ "Wararr karru-luman, ngurriny mankuluman, ngurrakarti nyuntumilikarti yanku-luman." ¹² Palangangarra wararr karrinyi pala pirirri, ngurriny mana, jalakarti yana pipurru. Yananya kawanaja wiyirru parrjarnikinyiyi. Wurrarnikinyiya, "Ngalypa jirni Jesus-ju! Kuwarrjakun! Munu

nyungu yirrirmiminyi!" Nyurra marnikinyiya Ngarrka, muwarr pirnikinyiyalu, "Yarranijayi! Yija-yiji nyuntu ngalypa!"

JESUS-JU WURRARNALA LEVI-NGI, "YAJALAMINYIN NGAJU." (2:13-17)

¹³ Yarranakanu Jesus wirtu ngapamartaji ngarti-ngartingi yananyikinyi, Yintanga Galilee-ngi. Marrngu kurrngal kunmu jarrinyiyili palinyja. Miranu jirnikinyijaninyi Ngarrkaku.

¹⁴⁻¹⁵ Kurrngalju Jew-arrangumili mangunya panypanyakatarrangulu yajarnikinyi Jesus. Jananga jinta warnkuku miranakatarrangu. Warrkamu jirnikinyiyi Roman Government-ku palarrangulu, warnkuku mirarnikinyiyijaninyi marrngu Government-milija muwarrja. Ngulyu mananyakata jana. Warnkuku wirtumartaku mirarnikinyiyijaninyi, jinta yinganyikinyiyalu nyampali, jinta kalkurnikinyiyarngu.

Karrpurrangu karrpungu Jesus yajarnikinyiyi palarrangukapalilu kurrngalju Jew-arrangumili mangunya panypanyakatarrangulu pukun.

Warajanga karrpungu Yintanga Galilee-ngi Jesus yananyikinyi. Marrngu yirrini, warnkuku miranakata, paliny yini Levi. Nyungu Levi mayanga warrkamupintingi palinymilingi kajarnikinyi. Yirrinajalu Jesus-ju wurrarnala, "Yajalaminyin ngaju." Palangangarra warrkamu yakarna palinyju, Jesus yajana kawarna.

Palaja Levi-milikarti mayakarti yana Jesus mayiku ngananyaku. Jinta warnkuku miranakatarrangu pukurl milpanyiyi, warinyarrangupa Jew-arrangumili mangunya panypanyakatarrangu, mayiku ngananyaku palanga.

¹⁶ Warinyarrangu Jew-arrangumili miranu jinakatarrangu wangka wararr karrinyiyi. Yini marnikinyiyarninyi Pharisee-rrangu. Parrjarniyi Jesus-ju ngananyijanaku palarrangungu Jew-arrangumili mangunya panypanyakatarrangungu. Wurrarniyijanaku Jesus-milingi marrngurrangungu, "Jesus-ju munu mayi ngananyaku warnkuku miranakatarrangupanga mangunya panypanyakatarrangungu. Kurlu jirninyyi." Palajun muwarr pirnikinyiyi Pharisee-rrangu.

¹⁷ Pinakarrinyijaninyi Jesus-ju. Puntaju karra marnajanaku, "Maparnkarra munu milpuliny wanka jinaku purrpurnkatarranguku, milpuliny wurrkukatarrangukujakun. Palakapali jinarni ngajulu. Munu milpamarna ngalypakatarranguku kayi manaku Ngarrkakarti. Milpanyarna ngaju Ngarrkanga panypanyakatarranguku kayi manaku Ngarrkakarti, muwarrja palinymilija. Palajalu ngananyarnijanaku palarrangungu."

3

PARIRR TIKIRLJARTINY NGALYPA JIRNI JESUS-JU SABBATH-JA. NGUKARRIRNAYI JINTALU (3:1-6)

¹ Palaja yarrana muwarrpintingi mayanga ngalpanya Jesus. Sabbath pala karrpu. Palanga mayanga pirirri parirr kurluny-kurluny, tikirkkata, munu rurrinyaka parirr. ² Palanga kajarnayi Pharisee-rrangu pukurl, kujarrapa waraja. Jesus-ku malypparr waninyikinyiyalu. Parrjarn-parrjarnikinyiya. Wurrarnikinyiyarngu, "Kuwarrri Sabbath. Yijapa ngalypa jilkuliny wurrkujartiny. Nganyjurrumilija

mangunya pala kurlu. Munu wurrkujartiny ngalya jinaku Sabbath-ja. Palajun jinaja ngukarriliminyi yija." Palajunmarta wurrarnikinyi-yarningu palarrangulu Pharisee-rrangulu.

³ Pala pirirringi wurrarnala Jesus-ju, parirr kurluny-kurlunyjartinya, "Yakujani, nyungukarti milpuluman." ⁴⁻⁵ Palaja Pharisee-rrangungu wurrarnajanaku, "Pinakarrayi! Miranu nyurra Sabbath-ku, karrpu nganyjurrumili warrkamumajirriku. Ngarrkamilija muwarrja pala. Yuu, mangunya nganyjurrumilija, wunyjurru jiliminyijanaku marrnguku Sabbath-ja? Ngalya jiliminyijanaku? Kurlu jiliminyijanaku? Wanka jiliminyijaninyi? Wirlalaminyijaninyi? Wunyjurru? Wurraliyi."

Munu puntaju muwarr pirnamiyalu. Jama waninyikinyiyalu. Pa-juwayikatarrangupa jalypakatarrangu jana.

Palajalu Jesus-ju kulilu yirrirnijaninyi. Paliny paju karrinyijanaku pukun.

Palaja pirirringi parirr kurluny-kurlunya wurrarnala, "Parirr jir-rala." Parirr jirrarna, ngalya jarrinyi.

⁶ Palaja palarrangulu Pharisee-rrangungu yunturi jarrinyiyalu Jesus-ku. Yananya kawarnayi kurrnganaku jintanga, ngapingi, Herod-milingirrangungu marrngurrangungu. Kunmu jarrinyiyi, kurrngarnayarningu, "Wunyjurru Jesus marlkarri wirlalaminyi?"

KURRNGALJU PINAKARRINYIKINYIYALU JESUS-KU JANPAMARTAJI (3:7-12)

⁷⁻⁸ Palaja Jesus-pa palinymili marrngurrangungu janpakarti wirtukarti yanayi, Yintakarti Galilee-karti. Kurrngalju paliny yajarniyi. Milpanyikinyiyi pala wirtuja tawunja, ngapija, Jerusalem-ja, warrarnjirrija Judea-japa Idumea-japa ngunarrija Jordan-ja pijuja, palajirrija tawun-jajirrija milpanyikinyiyi, Tyre-japa Jayitunja. Pinakarrinyiyi, "Jesus-ju ngalya jirnijaninyi wurrkujartinyarrangu." Palaja milpanyikinyiya kurrngal.

⁹⁻¹⁰ Ngalya jirnijaninyi wurrkujartiny kurrngal. Wangka yija milpanyikinyiyi palinyku nyinga manaku. Palaja marrngurrangungu palinymilingi wurrarnajanaku Jesus-ju, "Ngurrku malanyiyili. Tingki marrajiya. Kajalamarna palanga ngurrku manangamarra."

¹¹⁻¹² Jintalu Jesus-karti kanganyikinyiyijaninyi jinta marrngurrangungu, ngawurrangungu jana. Mirurrurrangulu kanganyikinyiyijaninyi. Jesus jampa yirrinakanu, mirurrurrangulu marrngu parnpirnikinyiyi-janinyi jungkanga Jesus-ja walangkarr, wirntilu kamarnikinyiyi, "Jesus! Ngarrkamili partany nyuntu!" Wurrarnikinyijanaku minyirru mirurrurrangungu, "Jama jarra!" Kurnta jirnikinyijaninyi yini manaku "Ngarrkamili Partany" paliny.

4

JESUS-MILIJA MUWARRJA JUPANYAPULU WANGALPA NGAPA (4:35-41)

³⁵ Jarurrukartingi Jesus-ju wurrarnajanaku palinymilirrangungu, "Yankuluminyi kakarrakurnu ngapanga ngunarrikarti." ³⁶ Palajalu yakarniyijaninyi marrngu jinta jungkanga, Jesus ngapanga kanyayi tingkingi. Warinyarrangulu pukurl tingkingirrangungu yajarniyijaninyi.

37-38 Yananyajanga Jesus karta karrinyi nyirri, ngurrinyja, pilawunga, karta karrinyi yija.

Palaja partijirri wanggal wirtu yija jarrinyi, ngapa pintura jarrinyi, ngalpanyikinyi tingkingi, winya jarrinyikinyijanaku ngapa. Wirnti yiji jarrinyi marngurrangu Jesus-mili. Mintu jirniya. Wurrarniyili, "Miranu jinakatakayi! Yija kunulinynganyjurrinyi ngapalu. Jampangarra marlkarri jarruluminyi. Wanka jilanganinyi! Nganijalu kakurnannganinyi?"

³⁹ Jesus kupalyaja wararr turlpanya, wurrarnapulaku, "Wangalkayi, jupa! Janpakayi, kaniny jarra!" Palinymilija muwarrja wanggal jupanya palangangarra, ngapa kaniny jarrinyi palajun, wuta jarrinyi.

⁴⁰ Jesus-ju japirr marnajaninyi marngurrangu palinymili, "Nganija wirnti jarrinyikinyinyurru? Nganijalu munu yijalmarta jirnimi-jinyurru?"

⁴¹ Ngurnjurnikinyiyalu yija. Wurrarnayarningu, "Pinakarrinyipulalu wanggaljupa ngapalu! Palinymilija muwarrja jupanya kawarna wanggalpa kaniny jarrinyi yija ngapa. Yija nyampali paliny ngapakupa wangalku! Nganikapali nyungu Jesus? Nganurto paliny?" Ngurnjurnikinyiya palajun. Palaja wirnti jarrinyiyalu.

5

NGAWUKATAJA MIRURRURRANGU KURRNGAL JURTU NGAKARNA-JANINYI JESUS-JU (5:1-20)

¹⁻² Yananya kawarnikinyi tingkingi, ngunarrikarti ngapanga jarrinyi.

Warrarn pala yini Geraza. Warnkumarramarra pala, jurntijartiny kurrngaljartiny. Geraza-jalu ngurraralu wirrirkinyiyijaninyi marlkarrirrangungu kaninykurti jurntingirrangungu.

Milpanyakanu tingkija katukarna Jesus. Palinykarti milpanyili pirirri, ngawukata, mirurrulu kanganyikinyi paliny. ³⁻⁴ Kurta yananyikinyi, ngurra marnikinyi kaninykurti jurntingirrangungu, marlkarrirrangumartaji. Kulikata yiji jirnikinyi mirurrulu. Puripi jayinju parirra jina partarl kunymarnikinyiya marngurrangulu. Marrjapanu nganimarta jirnikinyi mirurrulu, jayin ngartarnikinyi palalu pirirrilu. ⁵ Yana-yananyikinyi jurntingipa warnkurrangungu karpungupa warrukartingi. Ngawujartinyju kamarn-kamarnikinyipa warnkulu wirrkarnikinyarninyi.

⁶ Nyarralu pirirpirrayilu jampa yirri Jesus kajamartaja, mirti jarrinyalu purpi, murtingi juripi-juripi jarrinyi walangkarr. ⁷⁻⁸ Jesus-ju wurrarnili mirurrungu, "Pirirri yakala! Jalakarti yarra!" Pirirrilu marrjalu kamarnalu, "Yakalanyi, Jesus! Ngaju nyuntuku miranu. Nyuntumili japartu kankajirri waninyi, yija nyampali paliny kankakupa ngunarrikurnujirriku. Nyuntu palinymili partany walja! Nganiku karrinyan, wirlalkuluminyin? Ngarlu japirr marnarninti, munu ngakalaminyin wikakarti wirtukarti kampanyaku!" Palajun muwarr pirnili mirurrulu Jesus-ku.

⁹ Jesus-ju japirr marna pirirri, "Nganurto yini nyuntumili?" Wurrarnili, "Yini ngaju 'Marlu'. Mirurrurangu kurrngal nganarna."

¹⁰ Ngarlu japirr marnikinyiya, "Munu ngakalamanganinyi nyungu ja warrarnja." ¹¹ Palanga mawurlungu ngurr-ngurrarrangungu

waninyikinyiyi, kurrngal, 2,000, warruly ngananyikinyiyi. ¹² Jesus ngarlu japirr marnikinyiyi mirurrurrangulu, “Ngurr-ngurrkartirrangulu ngakalamanganinyi. Wunyjurru? Ngalpupuyirnijanaku?” ¹³ Karra marnajanaku, “Yuu, yankulunyurru ngurr-ngurrkarti.” Palangan-garra pirirri pala yakarnayi, ngurr-ngurrkarti wiyirr yanayi, ngalpanyijjanaku mirurrurrangulu. Palajangarra warnkuja kaninykurnu mirti jarrinyiyi ngurr-ngurr wiyirr, janpanga ngalpanyiyi pipurru, marlkarri jarrinyiyi ngapanga.

¹⁴ Marrngurrangulu ngurr-ngurrku kalkunakatarangulu jinta pirnaryarninyi, wirnti mirti jarrinyiyi. Kurrngalja wurrarniyijanaku tawunjapa warrarnja. Palaja kurrngal yirrinaku milpanyiyi. ¹⁵ Jesuskarti milpanyajalu yirrirniyi nyarra pirirri ngawukatapa palanga waninyikinyi, Jesus-martaji kajarnikinyi, wurrujartiny, mirurrur-rangumajirri, ngawumajirri, ngalya waninyikinyi. Yirrinakanu wirnti jarrinyiyi.

¹⁶ Jinta palamanga wararr karrinyikinyiyipa. Purlpi yirrirnayi-janinyi ngurr-ngurr ngapanga ngalpanyaja. Wurrarniyijanaku jampa milpanyajanga, “Nyungulu Jesus-ju mirurrurrangulu ngakarnajaninyi pirirrija ngurr-ngurrkartirrangulu. Palaja mirti jarrinyiyi warnkuja kaninykurnu, yintanga ngalpanyiyi, ngurr-ngurr wiyirr ngapalu kunanyajaninyi, marlkarri ngarramarnti.”

¹⁷ Palaja ngurrararangulu wurrarniyili Jesus-ja, “Yankuluman. Nganarnamili warrarn yakalamanganaka.”

¹⁸ Palaja tingkingi karntinyi Jesus. Pirirrilu wanka jarrinyajalu Jesus japirr marna, “Milpurnu nyuntungu?” ¹⁹ Puntaju karra marnalu, “Munu. Nyuntumilirrangukarti kulpulumanjanaku. Wurralaman-janaku Ngarrka paju karrinyingu, ngalya jinangu yija.” ²⁰ Palaja Jesus karakurnu kulpanya ngunarrikarti yintanga.

Palinymilija muwarrja pala pirirri kulpanyakanu yana-yananyikinyi palanga warrarnja, kakarra, ngapingi, 10 Town-arrangungu. Wiyirrija yana palarrangungu. Wurrarnikinyijanaku, “Ngarrkalu ngalya yiji jirniya. Jesus-ju jurtu ngakarnajaninyi mirurru ngajuja. Wanka jirninyyi.” Wiyirr palanga wurlka jarrinyiyi, ngurnjurnikinyiyalu Jesusku.

PUNJAJA WURRKUJARTINYJA MIRTAWA NGALYPA JIRNI JESUS-JU, PALAJA PARTANY MIRTAWA MARLKARRIJA WANKA JIRNI (5:21-43)

²¹ Ngarti-ngartingi yintanga Jesus-ja kunmu jarrinyiya kurrngal. ²² Milpanya pirirri, yini Jairus. Palinymilingi tawunja muwarrpintiku mayaku nyampali paliny. Jampa yirrirni Jesus murtingi jurlpi-jurlpi jarrinyili walangkarr. ²³ Ngarlu japirr marna, “Partany mirtawa ngajumili wurruku yija, marlkarri jarrali. Milpuluman ngurrakarti ngajumilikarti, warlilaman parirruju. Palaja munu marlkarri jarruliny, wanka wantuliny yija.”

²⁴ Jesus palinyja yana, kurrngalju yajarnikinyiyipulinyi. Ngurrku-ngurrku marnikinyiyarninyi marrngurrangulu. ²⁵ Nyungulu mirtawalu pukurl yajarna. Wurruku kalkurnikinyi palalu mirtawalu punja, 12 partunurrangulu. Pijirri yirruku warrkirkinyiyili yija, parraparra wirtu. ²⁶ Warinypa warinykarti maparnkarrarangukarti yananyikinyi. Munu wanka jirnimiyi. Wurruku wirtu jarrinyikinyili. Palaja warnkumajirri yija, yirruku wurruku waninyikinyi.

27-28 Palinyju pinakarrinyi, “Jesus-ju ngalya jirnijaninyi wurrku-jartiny.” Pinakarrinyakanu wurrarnarningu, “Nyinga malamarna wurrjukun palinymili. Nyinga manakanu ngalya jarrulumarna yija, wurrkumajirri wantulumarna.”

Palajun jirni. Partijirri kaniny wangka milpanyili, nyirrirnilu warlirnalu wurru. ²⁹ Palangangarra pijirri paliny warrkinaja jupanya, miranu ngalya jarrinyi pala mirtawa, pikaly jarrinyi.

³⁰ Palangangarra palaku miranu jarrinyi Jesus. Karra marnarningu, “Warajalu nyinga marnanyi, pala purrpurn jarrinyi.” Wararr karrinyi, warinykurnu jarrinyi. Japirr marnajaninyi, “Nganurtulu wurru ngajumili nyinga marnaja?”

³¹ Karra marnayalu palinymilirrangu, “Nganijalu palajun muwarr pirnin? Kurrngalju ngurrku marnikinyiyinti. Wunyjurrurti japirr marnan, ‘Nganurtulu nyinga marnanyi.’?”

³² Panyapa-panyanyikinyijanaku, yirrkulu parrjarnikinyi. ³³ Pala mirtawa miranu waninyarningu, purrpurn yija, wurrkumajirri. Jan-ganka pirnikinyi karrartajartiny, milpanya Jesuskarti. Murtingi juripi-juripi jarrinyili walangkarr palinyja jinanga, wurrarnili yija muwarr jurtu. ³⁴ Ngalypalu wurrarnala Jesus-ju, “Yijalmarta jirni-jin ngalypaku. Palajunjalu kuwarri ngalya waninyan. Yankuluman wirntimajirri, ngalya wantuluman. Nyungujajakun. Munu yarranakanu pala wurrku mankuluman.”

³⁵ Mirtawanga muwarr pinajanga, jinta milpanyiyi nyarraja Jairus-milija mayaja. Jairus-ja wurrarniyili, “Partany mirtawa nyuntumili marlkarri. Pala miranu jinakata yakala. Munu yirrnginaku.”

³⁶ Jesus-ju pinakarrinyijaninyi muwarrja. Jairus-ja wurrarnili, “Wirntiwayi, munu ngarlu kurlu jarruluman. Yirrkulu yijalmarta jilipijin.”

³⁷ Kurrngalju yajarnikinyiyipulinyi Jairus-pa Jesus. Wurrarnajanaku Jesus-ju, “Wantayi.” Palaja Jesus-ju manajaninyi palinymilija kujarapa warajajakun, Peter-pa James-pa marrka James-mili, John. Jana yanayi Jesus-pa Jairus-paku ngurrakarti Jairus-milikarti.

³⁸ Yanayi mayanga milyanga, wararr karrinyiyi. Palanga mayanga yirrirniyaninyi kurrngal. Ngangkurlji pirnikinyiyarninyi partanyku mirtawaku. ³⁹ Ngalypanyakanu Jesus-ju wurrarnajanaku, “Munu ngangkurl jilkulunyurru. Pala partany mirtawa kupalya jarrinyijakun. Munu marlkarri paliny.” ⁴⁰ Nyurni marnayi. Munu yijalmarta jirnimiyili muwarrja palinymilingi. Palaja palinyju wurrarnajanaku, “Jalakarti yarrayi.”

Palaja palarrangungujakun wurrarnajanaku, pipi japartungu partanymilingipa Peter-ngapa James-ngapa John-ja, “Yankuluminyalu partanykarti.” Palakarti kutukarti partanykarti yanayalu.

⁴¹ Parirr warlirni Jesus-ju, wurrarnili, “Partanykayi, wararr karra!” ⁴² Palangangarra Jesus-milija muwarrja pirlurr palinymili kulpanyalu. Partany wararr karrinyi, marnti yana jinalu, jurrkarna kujarapa warajamarta. (Kurrimarta paliny, partunurrangu 12-jartiny.) Yirrinajalu wurlka jarrinyiyi, wurrarnikinyiyarningu, “Yuu, purlpilu nyungukapali munu yirrirniminyi. Marlkarrija wanka jirni.” ⁴³ Minyirru wurrarnapulaku, pipi japartungu pala partanymilingi, “Munu wurralkulunyumpulujanaku wankanyu

jirnirni nyungu partany ngajulu." Palaja wurrarnapulaku, "Partany mayi yungkulunyumpulu."

6

PALINYMILIRRANGU 12 NGAKARNAJANINYI JESUS-JU WARIN-YARRANGUKARTI TAWUNARRANGUKARTI (6:6b-13)

¹ Palaja Jesus yana warrarnkarti palinymilikarti, palinymilirrangulu marrngurrangulu yajarniyi.

⁶⁻¹¹ Jesus yananyikinyi tawunarrangukarti, miranu jirnikinyijaninyi Ngarrkamilaku muwarrku. Palaja palinymilirrangu kayi marnajaninyi, wurrarnajanaku, "Marrngurrangukarti Ngakalamarnanyur-rinyi, Ngarrka wurralkulunyurrujanaku. Nyungu muwarr wur-rarnarninyurruku ngajulu. Kuwarrija jurtu ngakaliyijaninyi mirurrur-rangu marrngurranguja, nyurralu. Yankulunyurru, munu warnkupa mayi kangkulunyurru. Wirrilkulunyurrarningu jujika, warajajakun wurru kangkulunyurru, jinta wurrukarra yakalkulunyurru. Yijapa warinyjarrangu tawunja marrngulu wurralkulunyurruku, 'Kurtaliyi, jampa nganarnanga wantulunyurru.' Palinymilingi ngurranga palan-gangarra wantulunyurru palanga tawunja. Yijapa warinyjarrangu tawunja milpulunyurru, panypalapiyinyurraku, munu janalu japirr malapiyinyurrinyi janamilingi tawunja waninyaku, munu pinakar-rulupiyi Ngarrkamili muwarr. Palajunja, munu wantulunyurru palanga tawunja. Kurlurlu jujikaja purany pilkulunyurru. Palajun jinajalu jurti jilkulunyurrujaninyi Ngarrka kuli jarrulinyjanaku, pany-panyaja palinymilingi muwarrja. Palaja yakalkulunyurru pala tawun.
¹² Yuu, jipi. Kujarrapa kujarra, palajun yankulunyurru."

Palaja yanayi. Yananyikinyiyi wurrarnikinyiyijanaku marrngur-rangungu, "Panypanyikinyinyurrulu Ngarrkanga. Yakalaya kurlu-jartiny jirnikinyinyurru, Ngarrkanga yijalmarta jiliyili!" ¹³ Kurrngal mirurru jurtu ngakarnikinyiyijaninyi, kurrngalja wurrkujartinyja wirrirniyanaku mirrijin, japirr marnikinyiyi Ngarrka, "Ngalypa jilaman nyungu marrngu." Palaja wurrkujartiny ngalypa jarrinyi. Ngalypa jirnijaninyi Ngarrkalu.

JESUS-JU MAYI JIRNIJANAKU 5,000-KU (6:30-44)

³⁰ Yarti Jesus-milirrangu ngakanajarrangu kulpanyiyi palinykarti. Wurrarniyili marrngu ngalypa jirnikinyiyijaninyi, mirurru jurtu ngakarnikinyiyijaninyi, marrngu miranu jirnikinyiyijaninyi Ngarr-rkaku, palajun, Jesus-milija muwarrja. ³¹ Palanga Jesus-karti mil-panyikinyiyi marrngurrangu kurrngal yiji. Ngurrku marnikinyiyi ngunarrijirrilu, munu-munu jirnikinyiyijaninyi ngananyaku Jesus-jupa palinymilirrangulu. Palaja Jesus-ju wurrarnajanaku palinymilir-rangungu, "Yankuluminyi nganyjurrujakun marrngumajirrikarti war-rarnkarti. Jampalu mimalaminyarningu." ³² Tingkingi karntinyiyi, marrngumajirrikarti yanayi. ³³ Kurrngalju parrjarnikinyiyijaninyi, janaku miranu, miranupa wanyjarnikartiku yananyi Jesus. Mirti wirli jarrinyiyi milyanga yintanga ngunarrikarti jinangu, kaninyipirti mimarnikinyiyalu.

³⁴ Jesus-ju katukanajalu yirrirnijaninyi kurrngal mimarnikinyiyalu kaninyipirti. Parrjanakanu ngarlu kurlu jarrinyajanaku. Wur-rarnarningu palinyju, "Marrngu nyungurrangu kurluny-kurlunnya

waninyayi yija, nyampalimajirri. Jana paparlja waninyayi, ngapikapali, kukurnjarirranggu tuku jinakatamajirri." Punjalu miranu jirnikinyijaninyi Ngarrkaku.

³⁵ Ruka-ruka jarrinyi. Yirrkulu pinakarrinyikinyiyalu muwarrjaku. Palinyilirrangu wurrarniyili, "Ruka-ruka jarrinyi. Town-arrangu kaja. ³⁶ Marrngurrangu nyungurrangu ngakalamanjaninyi tawunarrangukarti, mayi mankulupiyarninga." ³⁷ Puntaju Jesus-ju karra marnajanaku, "Yuwayijaninyi mayi nyurralu." Palinyilirrangu karra marnayalu, "Mayi munu yinganyakayirnijaninyi nganarnalu! Kurrngalku palamarranguku martumpirri mananyaku warnkulu wirtulujakun. Puru warnku wupartujartinyjakun nganyjurru." ³⁸ Puntaju muwarr pirnijanaku, "Wunyjurumal martumpirri kalkurnanyurru? Parrjaliyi." Yirrinakanu wurrarniyili, "Parirr warajakarti martumpirripa wupartujirri janpamalujirri."

³⁹ Wurrarnajanaku, "Marrngurrangu wurrallyijanaku kajanaku." Wurrarniyijanaku warrulymarramarranga kajanaku kunmurrangupa kunmurrangu. ⁴⁰ Kajarniyi palinyilija muwarrja, nyungungu 50-rrangu kunmu waninyikinyiyi, palanga 100-arrangu kunmu waninyikinyiyi. Jinta wiyirr waninyikinyiyi palajun, kunmurrangu ngunarrijirri waninyikinyiyi.

⁴¹ Jesus-ju manajanaku martumpirri, kankakurnu parrjarna, Ngarrkanga wurrarnili, "Nyuntulungarra mayi nyungu yinyannganinyi. Yarranijayi! Wanka jinannganinyi! Nyuntu ngalypakata!"

Palajun wurranakanu, martumpirrirranggu ngartarna kutapa kuta, yinyajaninyi palinyilirrangu, wurrarnajanaku, "Nyungurrangu yungkulunyurrujaninyi." Palajunmarta jirni janpamalujirri pukurl. ⁴²⁻⁴⁴ Nganayi kurrngalju. Piririmartalu 5,000-ju nganayi pala mayi. Wiyirrju marlkaku nganayi. Palaja palinyilirrangu mujurrangu manayijaninyi, pitirrangungu wirriniyi, winya jirniyaninyi 12 pitirrangungu wirturrangu.

JESUS NGAPANGA KANKARNI JINANGU MARNTI YANA (6:45-52)

⁴⁵ Palaja Jesus-ju wurrarnajanaku palinyilirrangu, "Tingkingi karntulunyurru, yankulunyurru ngunarrikarti, ngapikarti, Bethsaidakarti. Yarti milpulumarnanyurruku." Tingkingi yanayi walangkarr. Palaja Jesus-ju jinta wiyirr ngakarnajaninyi ngurrakarti janamilikarti.

⁴⁶ Palaja Jesus karntinyi warnkungu kanka, Ngarrkaku muwarr pinaku. ⁴⁷ Warrukarti jarrinyi. Kujurl waninyikinyi palanga. Palinyilirrangu tingkingi partijirri kaniny ngapanga, kurlungu waninyikinyiyi. Wangal wirtu purrpanyikinyijanaku. ⁴⁸ Yirrkulu tingki yananyaku partarl jirnikinyiyi, partarl mungkajartinyju marn-tiku jirnikinyiyi wangaljamarra wirtungumarra.

Jesus-ju kajamartangulu yirrirnijaninyi. Karrpumajirringi milpanyajanaku. Jinangu kankarni ngapanga yananyikinyi. Wangka jarrinya kawarnikinyijanaku. ⁴⁹ Palinyilirrangu yirrirniyi paliny, ngapanga kankarni nyirrirnilu yajarnikinyijaninyi. Kakurnikinyiyi, wurrarnikinyiyi mirurrukapali milpanyikinyi. Wirnti karrinyikinyiyalu, kamarnayi yija karrartajartiny.

⁵⁰ Jesus-ju wurrarnajanaku, "Wirntiwayi. Ngajurla milpanyarni. Kinti jarrayi, ngalypa wantayi." ⁵¹ Jananga tingkingi karntinyijanaku. Palajangarra wangal jupanya. Palinyilirrangu ngurnjul

jarrinyyalu. Wurrarnikinyiarngu, “Yuu, parrjaliyi! Ngapanga kankarni yananyikinyi jinangu. Jampa milpanya paliny, palangan-garra wangel jupanya.”⁵² Munu kurikapirli jarrimiya. Purlpi yirriniyi Jesus-ju mayi yinyajaninyi 5,000 pirirrimartanga, wupartu janpamalupa martumpirri. Munu mirlkanga kalkurnumiya. Yirrku wurrarnikinyiarngu, “Pururla pala marrngu nganyjurrkapali.”

WURRKUJARTINYARRANGU NGALYPA JIRNIKINYIJANINYI JESUS-JU GENEZARETH-JA (6:53-56)

⁵³ Palaja milpanyi palanga warrarnja, Genezareth-ja. Ngarti-ngartingi yintanga tingki kunymarnayi mirrilyilu. ⁵⁴ Jesus katukarna tingkija, palarrangulu ngurrararrangulu yirriniyi, palanganarra palinyku miranu jarrinyyalu. ⁵⁵ Mirti jarrinyi ngunarrijir-tingi palanga warrarnja, wurrarnikinyijanaku, “Jesus milpanya!” Palaja palinykarti wurrkujartiny kanganyikinyijaniyi ngurrinyja. ⁵⁶ Palajunngarra jirnikinyi tawunjarrangu tawunjarrangu ngurrar-rangu ngurranga. Wurrkujartiny kanganyikinyijaniyi palinykarti.

Town-jarrangu partijirri kaniny parlkarranga jintalu mayipa nganin-ganin warnkuku yinganyikinyi. Palanga parlkarranga wurrku-jartiny wirrarnikinyijaniyi ngurrinyja jungkanga, Jesus-ja wur-rarnikinyi, “Wurrkujartinyarrangu nyungurrangu karrinyaya wur-ruku nyinga manaku nyuntumulaku. Wurrupa warlilipiyangu, ngalya jarrulupiyi.” Yija warlinajarrangu ngalya jarrinyi wiyir.

7

MIRTAWAKU WARINYJAKU WARRARNJAKU NGALYPA JINALU JESUS-JU (7:24-30)

²⁴ Palaja Jesus-ju yakarna palinymili warrarn. Yalinyjikurnu yana, warinykarti ngajarrimilikarti warrarnkarti, yinikarti Syro-Phoenicia-karti yana. Wangka waninyikinyi tawunmartaji, yini pala Tyre. Mayanga kaninykurti ngalpanya kujurlmarta waninyaku. Karra marnarngu, “Munumpa ngajuku ngurrararrangu. Kakuluminyi.” Munu. Partarl karrkarnajanaku.

²⁵⁻²⁶ Jampa pinakarrinyi Jesus mirtawalu ngurraralu. Wariny paliny mirtawa, munu Jew, Syro-Phoenicia-ja warrarnja. Partany mirtawajartiny pala mirtawa. Mirurrulu jakurlirnikinya palinymili partany. Pala mirtawalu ngurranga palinymilingi partany yakarna, milpanya Jesus-karti, murtingi juripi-juripi jarrinyi walangkarr, ngarlu japirr marnikinya, “Wupartuja partanyja ngajumilija mirurru jurtu ngakalamanpili.”

²⁷ Jesus-ju puntaju ngalypalu karra marnalu, “Partanykarrangu-lukurra mayi ngalkulupiyi marlkaku, palaja mayi yungkulunyurru-janiyi wupartupani yukurru. Munu miranaku mayi partanykarran-guja yinganya parnpinaku wupartupani yukurrurangukarti.” Palalu muwarrju wurrarnili Jesus-ju, “Marrngurrangu Jew-arrangukurra ngalya jilamarnajaninyi ngajulu, munu kuwarri ngalya jilamarna-janiyi marrngurrangu warinyarranguja warrarnarranguja. Yartiku.”²⁸ Mirtawalu puntaju karra marnalu, “Yuu, nyampalikayi! Yijarla pala muwarr. Partanykarrangulu mayi ngalkulupiyi, palaja wupartupanilu yukurrulu ngalkulupiyi. Yija partanykarrangulu ngananyayi mayi,

wupartupanilu yukurrulu pungkanyaja partanykarranguja parirrja muju-muju ngananyayi."

²⁹ Jesus-ju karra marnalu, "Ngalya muwarr pirnin! Palaku muwarrku partany nyuntumili ngalya jilamarna. Yankuluman. Purlpi mirurrulu yakarnanga partany." ³⁰ Palinyja muwarrja yana pala mirtawa, ngurrakarti yana, partany yirrini. Ngurrinyja kupalya jarrinyi ngalya. Mirurru purlpi yanalu palinyja.

PIRIRRI KURLKA TARLKARRA MANA, JESUS-JU JIRNI (7:31-37)

³¹ Palaja Jesus yarranakanu yalinyjikurnu yana, ngapikarti, Jayitunkarti. Kakarrakurnu, kurilakurnu, warrarnkarti 10 Town-arrangukarti yana, palaja kulpanya Yintakarti Galilee-karti.

³² Pirirri kurlka ngawu kanyayili, jalin manyurla paliny, partarlpartarl muwarr pirnikinyi. Jesus-ja wurrarniyili, "Parirru warlilaman palama pirirri, ngalya jinaku."

³³ Jesus-ju jalakarti kanya yirrinangamarra. Parirrijirri wirrini pirirringi kurlkangajirri. Palaja janga pirnarningu parirra, pirirringi jalinja wirrini. ³⁴ Palaja kanka parrjarna Jesus-ju, nganyjurnu wirtu yija. Palaja pirirringi wurrarnili, "Kurlkajirri tarlkarra malapulu." ³⁵ Palinymilija muwarrja palangangarra kurlkajirri pirirri tarlkarra marnapulu, jalin pukurl ngalya jarrinyi. Palaja muwarr pirni ngalya pala pirirri.

³⁶ Jesus-ju ngurraranga wurrarnajanaku, "Munu warinyjarrangu wurralkulunyurrujanaku ngajulu ngalya jirnini kurlkapa jalin pala pirirri." Jesus-milingi muwarrja panypanyiyili. Yirrkulu wurrarnikinyijanaku wiyirra marrngurrangungu, Jesus-ju palajun jirni palaku pirirri. ³⁷ Wiyirru pinakarrinyi, yija wurlka jarrinyikinyialu, ngurnjul-ngurnjul jarrinyialu. Muwarr pirnikinyijanaku marrngurranguku, "Yijalu yinku jirnikinyi Jesus-ju. Jinta muwarrmajirrija muwarrkata jarrinyi, jinta kurlka ngawuja pinakarryakata jarrinyi. Palarrangu pukun ngalya jirnikinyijaninyi. Munu ngurnjul palinyku."

8

JESUS-JU MAYI JIRNIJANAKU 4,000-KU (8:1-10)

¹ Warajanga karpungu yarrana kunmu jarrinyi kurrngal pirranga. Pinakarrinyikinyialu Jesus-ku. Palaja mayi munu jarrinyijanaku. Jesus-ju kayi marnajaninyi palinymilirrangungu, wurrarnajanaku, ² "Marrngurrungu nyungurrungu punja waninyikinyijiyi ngajungu, karpurrangungu kujarrapa warajanga. Kuwarri mayi munu jarrinyijanaku. Ngarlu paju karryarnijanaku. ³ Munu janparr ngakalamarnajaninyi ngajulu warrarnkartirrangungu janamilikarti. Yananyakanu janparrjartinyi pungkulupiyi. Kajamartaja milpanyi jana." ⁴ Palinymilirrangulu karra marnayalu, "Nyungu marrngumajirri warrarn. Nganurtulu nyungungu kanyjinakanu mayi mankulinyijanaku palarranguku wiyirru? Kurrngal yija-yiji jana." ⁵ Jesus-ju japir marnajaninyi, "Wunyurrumal martumpirri kalkurnanyurru?" ⁶⁻⁷ Puntaju karra marnayalu, "7 wuparturungu martumpirri." ⁶⁻⁷ Kujarrapa warajamarta wupartupani janpamalu pukun kalkurnayi. Jesus-ju wurrarnajanaku, "Wurrallyijanaku jungkanga

kajalapiyi.” Palaja martumpirrirrangungu mana, janpamalupirrayi pukun, Ngarrkanga wurrarnala, “Nyuntungarra nyungu mayi yinyannganinyi. Yarranijayi! Wanka jinannganinyi! Nyuntu ngalyapakata!” Palaja ngartarna martumpirrirrangungu kutapa kuta, yinyajanaku palinymilirrangungu, janpamalu pukun yinyajanaku, wurrarnajanaku, “Nyungurrangungu mayipa kuwiyi yungkulunyurrujaninyi.” Palajun jirniyi. ⁸⁻⁹ Palanga kurrngalju yija nganayi, 4,000-ju marlkaku nganayi piririmartalu. Palaja Jesus-ju wurrarnajanaku, “Yuu, jipi yankulunyurru nyurramili warrarnkartirrangungu.” Palaja Jesus-milirrangungulu muju manayi, 7 wirtu pitirrangungu mujurrangungu winya jirniyijaninyi. ¹⁰ Palaja Jesus tingkingi karntinyi, palinymilirrangungu pukun, yanayi palakarti warrarnkarti, ngapikarti, Talamanajakarti.

PIRIRRI PAMPURU NGALYPA JIRNI JESUS-JU (8:22-26)

²² Jesus palakarti tawunkarti yana, ngapikarti, Bethsaida-karti. Pirirri wirningi kanyayili jintalu, pampuru yiji paliny, munu yirrirnaka. Ngarlu japirr marnayi Jesus, “Nyinga malaman paliny, ngalyapa jinaku.” ²³ Jesus-ju parirra kanya pampuru jalakarti tawunja. Janga pirnarningu parirra, warlirni janga, pirirringi paningi wirrirni, japirr marna, “Yirrirnan?” ²⁴ Pirirrilu parrjarn-parrjarna, wurrarnili, “Marrngurrangungu rangkarr yirrirnarnijaninyi. Mungkarrangukapali jana wurrarnarnajaninyi. Panilu mitu marnanyi. Munu mungkar-rangungu waninyakayi. Marnti yana-yananyikinyiyi.” ²⁵ Yarrana Jesus-ju parirrirri wirrirnipulinyi pirirringi paningi. Pirirrilu tukulu parrjarnikinyi, ngalypalu yirrirni. ²⁶ Jesus-ju ngakarna ngurrakarti palinymilikarti. Wurrarnili, “Munu palakarti tawunkarti yankuluman, munu wurralamanjanaku palajun jirninringu.”

9

KUJARRAPA WARAJALU YIRRIRNIYI JESUS PIRRPANA YIJA. MUJUNGUGULU MUWARR PIRNIJANAKU NGARRKALU (9:2-10)

² Kujarrapa waraja karrpurrangungu Jesus-ju manajaninyi Peter-pa James-pa John, kanyajaninyi warnkukarti wirtukarti. Karntinyiyi pala warnkungu kankajirri. Janajakun yanayi, palarrangungu. Palanga janalu kujarrapa warajalu yirrirnikinyiyi Jesus pirrparnikinyi. ³ Wurru palinymili mirta-mirra jarrinyi, pirrpa jarrinyalu. Yijalu marrngungulu munu mirta-mirra yiji jinaka palakapali. ⁴ Palaja palarrangungulu kujarrapa warajalu pirirrilu yirrirniyipulinyi yatiljirri, Ngarrkamili muwarr pinakatajirri purlpijajirri pulany, yini wariny Yilayija, wariny Moses. Palajirripa Jesus kurrngarnikinyiyi.

⁵ Peter-lu purrpilu muwarr pirnalu Jesus-ku, “Miranu jinakatakayi, nganarna nyungungungarra waninyayirni. Pala ngalyapa. Pamarr yarni malapiyirrinnyurraku, wariny nyuntuku, wariny Moses-ku, wariny Yilayijaku.” ⁶ Palinyapa James-pa John wirnti waninyikinyiyi, munumpa waninyikinyiyi yinkuku muwarrku. ⁷ Palanga mujungu milpanya yamarnajaninyi. Ngarrkalu mujungungulu wurrarnajanaku, “Nyungu Jesus ngajumili partany walja, ngarlungu ngajungu paliny. Pinakarrayalu palinyku.” ⁸ Janyinju parrjarn-parrjarniyi, munu yirrirnimiyipulinyi yatiljirri purlpijajirri. Jesus-jakun yirrirniyi.

⁹ Katukana kawarnikinyiyi, Jesus-ju minyirrju wurrarnajanaku, “Jipi yirrininyinurru, ngaju pirrpanga waninyikinyirni, yirrininyur-rupulinyi Moses-pa Elijah, wurrarnanyurruku Ngarrkalu mujungun-gulu. Munu wurralkulunyurrujanaku jintanga. Yarti, marlkarri jarrinyakanu, ngaju wanka turlpulumarna. Palaja wurralkulunyurru-janaku.” ¹⁰ Palinyja muwarrja munu muwarr pirnimiyijanaku jintaku. Palarrangulujakun kukujarrilu kurrngarnikinyiyarningu. “Nganijalu wurrarnanganyjurruku pala muwarr, ‘Marlkarri jarrinyakanu, ngaju wanka turlpulumarna?’” Ngunjurnikinyiya.

PARTANY MIRURRULU KANGANYAJA NGALYPA JIRNI JESUS-JU (9:14-29)

¹⁴ Kulpanyakanu milpanyiyijanaku jintakarti Jesus-milirrangukarti. Yirrinnyijaninyi kurrngalja partijirri kaniny. Palanga Jew-arrangumilalu miranu jinakatalu kujarrapa warajalu jalypa pirnikinyiyijaninyi Jesus-milirrangu.

¹⁵ Kurrngalju yirrinakanu wangka yirrinnyiyi Jesus, wurlka jarrinyiyi, palinykarti purrpi mirti jarrinyiyalu. “Yarranijayi! Milpanyan!” ¹⁶ Jesus-ju japirr marnajaninyi palinymilirrangu, “Nganijalu jalypa pirninyurrujaninyi?” ¹⁷ Warajalu pirirrilu karra marnalu, “Miranu jinakatakayi, ngajumili partany kalkurnu mirurrulu, munu muwarr pirnaka. ¹⁸ Mirurrulu warlirni, jungkanga parnpirni. Jawaja janga purlpurlpukarra marnala, rirra pajirnarninyi, kawu kararr yija jarrinyi. Palajalu kanyarnangu nyuntuku, ngalypa jilaman nyuntulu. Nyuntumilirrangu japirr marnarnajaninyi mirurru jurtu ngakanaku palinyja. Munu. Partarl jurtu ngakarniyi.”

¹⁹ Palaja Jesus-ju wurrarnajanaku palinymilirrangungu, “Nyurralu yija munu yijalmarta jirnimananyurrulu Ngarrkanga. Wunyjurrurti? Yirruku mitu yakanakatarrangu nyurra! Wunyjurrumal wantulumarnanyurraku? Punjalu miranu jilkulumarnanyurrinyi? Palaja yijal-marta jilkulunyurrulu Ngarrkanga? Ngajukarti partany kangkulupi-jinyurru.”

²⁰ Kanyayili. Jampa Jesus yirrinajalu mirurrulu warlirni pala partany, jinarn-jinarn pinakata jirni. Palanga jungkanga pungkanya partany, warli-warli kanganyikinyi warinykurnu warinykurnu, janga jawaja warrkirnikinyili. ²¹ Jesus-ju japirr marna japartumurniny partanymili, “Nyanga palajun jarrinyi? Karra marnalu, “Partanyja. ²² Marlumal mirurrulu parnpirnikinyi wikangapa ngapanga, marlkarri jinaku yakurr marnikinyi. Paju karrulumannganaku. Yijapa ngalypa jilaman.”

²³ Jesus-ju puntaju karra marnalu, “Yuu, palinyku ngalypa jinaku miranu ngaju. Nganijalu palalu muwarrju karra marnajin, ‘Yijapa ngalypa jilaman?’ Ngarrkanga yijalmarta jilamanpalu nyuntulu. Palaja japirr malaman nganikupa Ngarrka, palakungarra miranu yiji paliny, wunyjurru jinaku. Munu ngurnjul Ngarrkaku.”

²⁴ Palangangarra japartumurninyju kamarnalu marrjalu, “Yijal-marta jirnirnilu Ngarrkanga. Miranu jiliminyinpa yinkuku yijalmarta jinaku!”

²⁵ Jesus-ju yirrinnyijaninyi kurrngal kunmu jarrinyikinyiyi. Pala-jalu wurrarnili minyirrju mirurrungu, “Nyuntu mirurru kurlukata,

nyungu partany kurlka ngawu jirnin, muwarrku jama jirnin. Yakala. Jalakarti yarra. Munu yarrana paliny kangkuluman.”

²⁶ Mirurrulu kamarna, partany jinarn-jinarn pinakata jirnikinyi, kurlu yiji. Palaja yakarna, yana ngarramarnti. Pala partany kutukapali. Kurrngalju wurrarnikinyiya, “Marlkarri yija paliny.” ²⁷ Parirra Jesus-ju kanka marna. Palaja wararr karrinyi partany. Ngalya paliny.

²⁸ Jesus mayanga ngalpanyaja palinymilirrangu japirr marnayi, “Nganijalu pala mirurru munu jurtu ngakarnamiyirni nganarnalu? Partarl ngakarniyirni.” ²⁹ Jesus-ju puntaju karra marnajanaku, “Ngarrkaku muwarr pinajalujukun jurtu ngakalkulunyurru mirurru palakapalingarra.”

JESUS-JU WURRARNAJANAKU JINTALU PALINY MARLKARRI JILIPYI (9:30-32)

³⁰⁻³¹ Jesus-jupa palinymilirrangu yakarniyi pala, warrarnja Galileengi yananyikinyiyi. Paliny karrinyijanaku ngurrararrangu kakunaku palinyku. Palinyju palinymilirranguku miranu jinaku karrinyikinya palinyku, jintalu marlkarri wirlalapyi. Muwarr pirnikinyijanaku, “Ngajuku miranu nyurra, marrngurrangukarti ngakarninyijanaku Ngarrkalu. Jintalu wurrarnikinyiyi ngaju munu ngakarnamiyirni. Ngarrkalu. Marlkarri wirlanaku karrinyijiya. Yijalu warliliminyiyi, warinyarrangukarti marrngurrangukarti kangkuluminyiyi. Palarrangu warinyarrangu marlkarri yiji wirlalaminyiyi. Palaja, warukartija kujarraja, yija yarranakanu wanka jarrulumarna.” Palajun palinymilirrangu wurrarnajanaku Jesus-ju.

³² Palakupa muwarrku munumpa yija waninyikinyiyalu palinymilirrangu. Malyparr japirr manaku karrinyikinyiyalu puntajuku, kurntany jarrinyikinyiyi.

WUNYJURRU WIRTUKU JARRINYAKU (9:33-37)

³³ Yanayi pala tawunkarti, Capernaum-karti. Mayanga ngalpanyaja palinymilirrangu japirr marnajaninyi Jesus-ju, “Milpanya kawarnikinyinyi nganijalu jalypa pirnikinyinyurrarninyi?” ³⁴ Jama waninyikinyiyalu. Munu puntaju muwarr pirnimiyalu. Yananyakinyiyi jalypa pirnikinyiyarninyi, palajunju wurrarnayarningu, “Nganurtu nganyjurrungu nyampali wantulinyganyjurruku?”

³⁵ Kajanakanu Jesus, palinykarti kayi marnajaninyi. Wurrarnajanaku, “Yijapa nyampaliku karrinyanpa, wupartu jilamanparninyi nyuntulu, nyirrirni jilamanparninyi, ngalya jilkulumanjanaku wiyirru.” ³⁶ Palaja partany kayi marna, wirni manakanu walangkarr jananga wararr jirni. Yampu manakanu wurrarnajanaku, ³⁷ “Yijapa ngalya jilamanpala nyungukapaliku partanyku, ngajuku pikaly jinaku. Palangarra ngalya jirninpalu partanyku, ngajuku pukun palangarra nyarra ngalya jirnijin. Ngarrkalu ngakarnanyi ngaju. Palajalu ngalya jilipijinpa ngajuku, pikaly jiliminyin, pikaly jilaman Ngarrka pukun.”

MARRNGURRANGUJA JURTU NGAKARNIKINYIJANINYI MIRURRU WARINYJU (9:38-41)

³⁸ John-ju wurrarnili Jesus-ja, “Miranu jinakatakayi, pirirri yirirniyirni, nyuntungu yiningi mirurru jurtu ngakarnikinyijaninyi

marrngurranguja. Marrngu pala munu nganyjurrampilwayi. Palaja wurrarniyirnili munu palajun jinaku.”³⁹ Jesus-ju puntaju karra marnalu, “Munu kunta jilinyurrulu. Yija palarrangulu ngalya wirtu jinajalu yinilu ngajumulalu, marntungu warinyja munu kurlu jingtanga wurralkulupiyijanaku ngaju.”⁴⁰ Munu yukuny pinakatarrangu nganyjurruku, purntu manakatarrangu jana.⁴¹ Yija nyungu muwarr wurrarnarninyurruku, warinyarrangulu nyurraku miranu jarrinya-jalu, ngajumili nyurra, palajalupa wupartu ngalya jilkulupiyinyurruku, yijalu puntaju ngalya jilkulinyjanaku Ngarrkalu.”

10

PARTANYKARRANGU KANGANYIKINYIYIJANINYI JESUSKARTI (10:13-16)

¹³ Pipilurrangupa japarturrangulu kanganyikinyiyijaninyi janamilir-rangu partanykarrangu Jesus-karti, japirr marnikinyiyi, “Miranu jinakatakayi, japirr malaman Ngarrka ngalya jinaku nganarnamilaku partanykarranguku.” Jesus-milalu marrngurrangulu warnta marnayijaninyi pipipa japartu. ¹⁴ Yirrinakanu ngarlu kurlu jarrinyi Jesus, wurrarnajanaku, “Karrinyarni partanykarranguku ngajukarti milpanyaku. Munu ngampa pinaku nyurralu. Pikalyju Ngarrkanga yijalmarta jirniyalu, pinakarrinyiyalu muwarrja palinymilingi janalu. ¹⁵ Yija nyungu muwarr wurrarnarninyurruku, nyurralu wiyirrju jilkulunyurru janalukapali, yijalmarta jilkulunyurrulu Ngarrkanga janalukapali. Munu palajunjalu, munu Ngarrkamili jarrulunyurru.” ¹⁶ Palaja warajapa waraja partanykarrangu palarrangu kartingi jirni, yampu marna, partanyja jurnturtungu kankarni parirr wirriri, japirr marna Ngarrka, “Partanyku nyunguku ngalya jilamanpalu.” Palajunju Ngarrka japirr marnikinyijanaku.

PIRIRRI WURRUKARRAJARTINY WIRTUJARTINY YIJA (10:17-31)

¹⁷ Palaja jampa yananyikinyi Jesus, palinykarti mirti jarrinyi pirirri, murtingi jurlpi-jurlpi jarrinyili walangkarr, wurrarnala, “Miranu jinakatakayi, ngalypakata nyuntu. Marlkarri jarrinyaja, karrinyarni Ngarrkanga wankanyu waninyaku ngarramarnti. Wunyjurru jilamarna ngajulu?”

¹⁸ Jesus-ju puntaju japirr marna, “Nganijalu palajun muwarrju wurrarnanyin, 'Ngalypakata'? Warajakun ngalya, Ngarrkangarra. ¹⁹ Palinymilaku muwarrku miranu nyuntu. Wurrarnanganyjurruku, 'Munu marrngu marlkarri wirlanaku. Mirtawa nyuntumilajakun kalkuluman, munu warinymili mirtawa kanganyaku. Munu warinymili wurrukarra mananyaku. Munu mitulu wariny marrngu ngukarrinaku. Munu wariny marrngu murra yinganyaku. Nyuntumili pipipa japartuku pinakarrulumanpulaku.”

²⁰ Puntaju karra marnalu, “Miranu jinakata, muwarrja Ngarrkamilingi pinakarrinyikinyirnili partanyjalu ngajulu.”

²¹ Jesus-ju parrjanakanu, ngarlungu palinyja kaniny yija-yiji nyungu pirirri. Wurrarnala, “Nyungu wariny pukun jilaman nyuntulu. Jalamu jilaman nyuntumili wurrukarrangulu wiyirr. Palaja wiyirr warnku yungkulumanjaninyi pujunungupa janparrkatarrangungu. Palaja

yajalaminyin ngajungu. Nyuntulu palajun jinaja, Ngarrkanga yija ngalypanga wantulumanpili ngarramarnti kankajirri.”

²² Pala pirirri wurrukarrajartinya warnkujartiny, palarrangu-jartiny yija wirtujartiny paliny. Palarranguku munu yakanaku karrima. Palajalu Jesus-milaku muwarrku malyparr karrinya. Paju karrinyarningu, milya kaniny jarrinyi pala pirirri, puru yana.

²³ Jesus-ju palinymilirrangu wurrarnajanaku, “Ngajumilirrangukayi, pinakarraya muwarrku. Wurrukarra wirturrangujartiny partarl-partarl Ngarrkamilaku jarrinyaku. Ngurnipali kujarrapa warajajakun palinymili jarrulupiyi.” ²⁴ Palinyja muwarrja palinymilirrangu parr-parr kurtarniyi. Yarrana Jesus-ju wurrarnajanaku, “Ngajumilirrangukayi, partarl-partarl yija Ngarrkamili jarrinyaku. ²⁵ Miranu nyurra pirliku ngapingi, needle-ja milyanga. Wupartu pala. Wun-yjuru? Pala pirlingi ngalpuliny kaniny kamal? Munu yiji. Munu yakurr-yakurr malkuliny. Ngurnjul yija. Palajunmarta wurrukarrajartiny wirtu kurrngaljartiny partarl-partarl yakurr malkulupiyi Ngarrkamili jarrinyaku. Janakungarra ngurnjul yija-yiji. Yijapa kujarrapa warajajakun wurrukarrajartiny wirtujartiny Ngarrkamili jarrulupiyi.”

²⁶ Palaja muwarrja palinymilirrangu ngurnjurnikinyiya ngarramarnti. Wurrarnikinyiyarninyi, “Palajalu nganurturti yija Ngarrkanga wankanyu wantuliny ngarramarnti?”

²⁷ Jesus-ju minyirruju karra marnajanaku puntaju, “Yijalu marrngulu Ngarrkamilirranguku munu wirrirkarnyangu. Ngarrkalujakun wirrirkuliny marrngu palinyja kankajirri wankanyu ngarramarnti. Yuu. Nganirti yija jinaku karrinyi Ngarrka, palajun jilkuliny palinyju. Munu ngurnjulwayi Ngarrkaku.”

²⁸ Palanga Peter-lu wurrarnili, “Pinakarrakurra, ngurrangarrangupa wurrukarra wiyirr yakarnayirnijaninyi nyuntuku yajanaku nganarnalu.”

²⁹ Jesus-ju puntaju, “Yija nyungu muwarr wurrarnarninyurruku, nganutulupa ngajuku yajanaku karrinyajalu Ngarrkamilaku muwarrku yimpinaku, yijapa maya yakalapiyijaninyi, mamajipa kangkujipa marrkapa pipipa japartupa partanykarrangupa warrarn mayijartiny yakalapiyi. Yijapa palajun jilipiyi ngajuku pikaly jinaku. ³⁰ Wiyirruju palajun jinaja Ngarrkalu kuwarri yungkulinyjaninyi kurrngal mayarrangupa mamajipa kangkujipa marrkapa pipipa partanykarrangupa warrarnarrangu. Nyungu pukun wurrarnarnanyurruku. Jintalu yirrkulu wirralapiyijaninyi, nyurni malapiyijaninyi, jurntingi wirrilipiyijaninyi. Palajun jilipiyijaninyi. Yuu. Marlkarri jarrinyaja jana, yijalu Ngarrkalu wankanyu jilkulinyjaninyi, Ngarrkanga wantulupiyi ngarrakuny. ³¹ Yija jinta wirtukapali waninyayi kuwarri, yarti, marlkarri jarrinyaja, wupartu jilkulinyjaninyi Ngarrkalu. Jinta wupartu waninyayi kuwarri, yarti, marlkarri jarrinyaja, wirtu jilkulinyjaninyi Ngarrkalu.”

YARRANA JESUS-JU WURRARNAJANAKU JINTALU PALINY MARLKARRI JILIPYI (10:32-34)

³² Jerusalem-karti yananyikinyiyi. Jesus walangkarr yananyikinyi. Palinymilirrangu ngurnjurnikinyiyapa ngarlu kurlu jarrinyiyi. Kurrngalju pukun nyirrirnilu yajarnikinyiyi, wirnti karrinyikinyiyi.

Yarrakananu Jesus-ju kujurl kanyajaninyi jalakarti palinymilirrangulu, muwarr pirnijanaku wunyjurru paliny jilkulupiyi jintalu Jerusalem-ja. ³³ "Pinakarrayi. Jerusalem-karti yananyanyi. Miranu nyurra, Jew-arrangumilalu mangunykatarangulu wirlanaku karrynyayi ngajuku. Palanga warinyju yungkuluminyijanaku ngaju palarrangungu. Kunmu jarrulupiyi yimpinaku ngajuku. Muwarr jilipijiyi. Palaja karra malapijiyi, 'Marlkarri jinaku.' Palaja ngaju yungkuluminyiyijanaku nyampalirranguku ngajarriku, Roman Government-ja. ³⁴ Palarrangulu ngajarriirrangulu yija nyurni malaminyiyi ngaju, ngajungu janga pilipijiyi, wirlalaminyiyi wily pinapintilu, palaja marlkarri wirlalaminyiyi. Palaja, ngurraja kujarraja, wankanyu turlpulumarna."

JAMES-PA JOHN NYAMPALI JARRINYAKU KARRINYIPULU (10:35-45)

³⁵ James-pa John, Zebedee-milijirri partanyjirri, milpanyapulu, Jesus-ja wurrarnapululu, "Miranu jinakatakayi, jilangalayiku waraja?" ³⁶ "Ngani jilamarnanyumpuluku?" ³⁷ "Karrpungu warinyja Ngarrrkalu wirrilamanta nyampali wirtu yija nyuntu. Nyuntujakun wirtu nyampali wantulumanjanaku wiyirruku ngunarriijirriku marrnguku. Palajun jarrinyaja nyampalijirri jilamanngalayinyi? Ngalaya nyuntungu wangka kajanaku karrinyalayingu, marrjanyukartingipa jam-pukartingi."

³⁸ Puntaju marnapulaku, "Palaku japirr manajaku munu kurlkapirli jarrinyakanyumpulu. Marrjalu yija ngaju wirlalaminyiyi. Wunyjurru ngajukapali jarrinyaku karrynyanyumpulu? Nyumpala pukun marrjalu wirlaliyinyumpulinyili. Ngani wirntimajirri nyumpala palangamarra? ³⁹ Puntaju marnapululu, "Wirntimajirri waninyalayi." Jesus-ju wurrarnapulaku, "Yuu, marrjalu yija wirlalapiyinyumpulinyi. Kurlungu yija wirrilipiyinyumpulinyi. ⁴⁰ Munu nyampalijirri jilamarnanyumpulinyi ngajulu. Munu mankulumarnapulinyi nyampali jarrinyaku, wangka ngajumartaji kajalkulinyipulu. Ngarrkalujakun pulany mankulinyipulinyi, palinyju."

⁴¹ Jintalu palinymilirrangulu pinakarrinyajalu kuli jarrinyiyipuluku James-kupa John-ku. ⁴² Kayi marnajaninyi Jesus-ju, wurrarnajanaku, "Pinakarrayi! Ngajarriirranguku jintangaku warrarnjarranguku miranu nyurra. Janamilalu nyampalirrangulu kurlungu kalkurnayijaninyi, maaja-maaja jarrinyayijanaku marrngurranguku janamilaku. ⁴³ Nyurralu yija munu palajunmarta jinakanyurru. Nyurranga yijapa waraja nyampali jarrinyaku karruliny, palinyju warrkamu jilkulinyjanaku marrngurranguku jintaku. ⁴⁴ Nyurranga yijapa wariny wirtu waninyaku karruliny, palinyju wupartu mujujakapali jilkuliny-paninyi. ⁴⁵ Palajun waninyarni ngaju. Ngarrkalu marrngurrangukarti ngakarninyi ngaju. Munu wirtu nyampali jarrinyaku ngaju milpanyarna. Munu palajun jilamarna ngajulu. Ngaju milpanyarna marrngurrangukarti ngalya jinaku janaku. Marlkarri jarrulumarnajanaku wankanyu jinaku janaku. Ngajulu marlkarri jarrinyajalu wankanyu jilamarnajaninyi kurrngal marrngurrangu ngunarriijirri. Palajalu kurrngal Ngarrkanga kajalapiyi, wankanyu wantulupiyi ngarramarnti."

PAMPURU NGALYPA JIRNI JESUS-JU (10:46-52)

⁴⁶ Jesus-pa palinymilirrangupa jinta kurrngal palanga tawunja milpanyiyi, ngapingi, Jericho-nga. Palanga wampirripirri yanayi. Palanga ngunarrikarti wangka yanayili pirirringi, yini paliny Bartimaeus, partany paliny Timaeus-mili. Pampuru paliny, munu yirrirnaka. Ruwurtumartaji kajarnikinyi, warnkukupa mayiku japirr marnikinyi-ijaninyi marrngurrangu milyanga kanka jukurti pirnikinyiyi pipurru palinyja.

⁴⁷ Palanga marrngurrangulu wurrarnayarningu, “Palama pirirri yananyi pipurru Jesus, Nazareth-ja.” Pampurulu pinakarrinyajalu kamarnikinyi, “Jesus-kayi, King David-mili pujamukayi, paju karlulupijinkurra.” ⁴⁸ Jintalu warnta marnikinyiyi, wurrarnikinyiyalu, “Jama jarra!” Munu. Marrja kamarnikinyi yija, “Jesus-kayi. Paju karrulupijinkurra.”

⁴⁹ Jesus wararr karrinyi, karra marna, “Paliny kayi malayi.” Palinyja muwarrja pala pampuru kayi marnayi. “Ngarlu ngalya jarra. Kayi marnanta.” ⁵⁰ Palangangarra ngurriny ngurntingi kalkunaja parnpina wirriini, janyin wararr karrinyi, Jesus-karti milpanyili.

⁵¹ Jesus-ju japirr marna, “Ngani jilamarnanga nyuntuku?” “Miranu jinakata, ngaju panijirri ngalya jiliminyin.” ⁵² “Yuu, jipi yankuluman. Yijalmarta jirniijin nyuntulu. Palajalu ngalya jinarnanta.” Palangangarra panijirri ngalya jarrinyipulu. Palajangarra yajarnikinyi Jesus palalu pirirrilu ruwurtungu.

11

TANGKI JARLI PIRNI JESUS-JU JERUSALEM-KARTI (11:1-11)

¹ Jerusalem-karti wangka jarrinyiyi, warnkungu wirtungu karntinyiyi, yini Mount of Olives. Warnkungu nyarranga kujarra tawunjirri, yini wariny Bethphage, wariny yini Bethany. Palanga Jesus-ju kujarra ngakarnapulinyi palinymilirranguja walangkarr yananyaku. ² Karra marnapulaku, “Palakarti tawunkarti walangkarr yankulunyumpulu. Jampa milpanyakanu, tangki yirrikulunyumpulu, yangupala, kunymanaja palanga. Munu jarntu jirnimiya pala. Ruwupu yinji pilipulu mungkaja, tangki yakujani kangkulunyumpulu. ³ Yijapa warinyju japirr malkulunyumpulinyi, 'Nganijalu pala jirninnyumpulu?', karra malkulunyumpulalu, 'Nyampalingarra nyunguku karrinyi. Palaja ngakalkuliny tangki nyungukarti.'” Palajun wurrarnapulaku Jesus-ju.

⁴ Palaja yanapulu, tawunja yangupala tangki yirrirnipulu, mayamartaji, kunymanaja jawapirtingi. Ruwupu mungkaja yinji pirnipulu. ⁵ Jintalu wararr karrinyajalu japirr marnayipulinyi, “Nganijalu pala ruwupu yinji pirninyumpulu?” ⁶ Puntaju karra marnapulu muwarrjalu Jesus-milijalu. Palaja yakarnayipulinyi.

⁷ Jesus-karti kanyapulu. Kujarrapa warajalu ngurrinyarrangu janamili tangkingi wirriiniyi. Karntinyili Jesus. ⁸ Kurrngalju janamili ngurrinyarrangu wirriiniyi walpurrakata ruwurtungu walangkarr palinyku. Jintalu parrkarrangu wirrkarnayi ruwurtumartijingi, wirriiniyijaninyi parrka pukurl ruwurtungu. Karrinyayi janalu wirtu nyampali jinaku Jesus-ku, pala nyampali yini marnayi King. Palajalu palajun jirniyalu.

9-10 Jesus-ju jarlingi pirnikinyi tangki, jinta jinangu yananyikinyiyi nyirrirnipa walangkarr palinymartaji. Kamarnikinyiyi, “Ngarrka ngalypa yiji! Palinya purlpija muwarrja nyungu pirirri ngakarnan-ganyjurruku, king jarrinyaku nganyjurruku. Nyungu pirirri wantulinynganyjurruku king ngalypakata, palakapali purlpija nyampalika-pali, King David-kapali. Kalkulkulinynganyjurrinyi ngalypa ngarramarnti. Ngarrka ngalypakata yija!” Palajunmarta wurrarnikinyiyi marrjalu.

11 Jerusalem-ja kaninykarti ngalpanya Jesus. Palanga punja waninyikinyi maya wirtujina yija, purlpija yarni marnayi, muwarr pinaku Ngarrkaku palanga. Pala maya yini marnikinyiyi Temple. Palakarti Temple-karti Ngarrkamilikarti yana Jesus. Ngalpanyakanu, tukulu parrjarn-parrjarnikinyi. Purlpi kara ngalpanya karrpu. Palaja Jerusalem-ja jalakarti yanayi Jesus-pa palinymilirrangu pirirrimarta, kulpanyiyi tawunkarti wupartukarti, Bethany-karti.

MUNGKAKU MAYIMAJIRRIKU JESUS-JU MUWARR PINALU MINYIR-RJU (11:12-14)

12 Marntungu Bethany-ja Jesus Jerusalem-karti yananyikinyi, janparr karrinyi. 13 Kaja yirrirni mungka, ngapi, olive mungka, mayikata pala. Parrka marlukata. Jesus palakarti yana, mayiku kanyjin-kanyjinaku. Jampa wangka milpanya, munu, mayimajirri, parrkajakun. 14 Muwarr pirnalulu palaku mungkaku, “Kuwarringulu mayimajirri wantuluman ngarramarnti. Nyuntuja munu yarrana ngalkulupiyi.” Palajun wurranaja, pinakarrinyiyi palinymilirrangu marrngurrangu.

MARRNGURRANGUPA KUWIYIRRANGU NGARRKAMILIJA TEMPLE-JA KANINYKARTIJA YIRTI MARNAJANINYI JESUS-JU JALAKARTI (11:15-19)

15 Jerusalem-ja milpanyiyi, Ngarrkamili Temple-karti yanayi. Temple-ja kaninykartingi waninyikinyiyi kurrngal. Palanga jinta kukurnjarijartiny, jinta kurlukukujartiny. Jintalu warnkujartinyju mananyikinyiyijaninyi palarrangu kuwiyi, marlkarri jinakupa yinganyaku Ngarrkaku. Janamili warnku munu yinganyakayi palarranguku kukurnjarikupa kurlukukuku. Warinyjakun warnkujakun, Temple-mili warnkujakun, palajakun yinganyaku. Jintalu kanganyikinyiyijanaku warnku janamili, puntaju yinganyikinyiyijanaku Temple warnku. Mitulu wirtu warnku kanganyikinyiyijanaku, yinganyikinyiyijanaku wupartumarta Temple warnku.

Ngalpanyajalu Jesus-ju parnpirni tayipularrangu janamili ngarlu kanka, kurlukukukarramili kajanapintirrangu pukun parnpirni. Jalakarti yirtil marnajaninyi warnkuku yinganyakatarrangupa warnkuku mananyakatarrangu. 16 Jinta Temple-ja yananyikinyiyi wapirripirri, wurrukarra kanganyikinyiyi. Jesus-ju kunta jirnijaninyi. 17 Wiyirra wurrarnajanaku, “Mirli-mirlingi Ngarrkamilingi purlpija warinyju yarntarna nyungu muwarr: ‘Ngarrkamili Maya wiyirruku ngunarrjirriku marrnguku. Nyungungu Ngarrkaku muwarr pilipyalu.’ Munu yiji! Kunta jirnikinyinyurrujaninyi yija. Nyurralangarra Ngarrkamili Maya ngulyukatamilirrangu jirninyyurru.”

¹⁸ Palarrangulu Jew-arrangumilalu mangunykattarrangulu pinakar-rinyikinyiyalu palinymilaku muwarrku. Wirnti waninyikinyiyalu palinyjamarra. Kujukarrilu wurrarnikinyiyarninyi, “Wunyjurrulu Jesus marlkarri wiralaminyi?” Jinta wiyirr marrngurrangu kar-rinyikinyiyalu Jesus-ku. Palinyjalu miranu jinajalu pikaly jirnikinyi-janinyi yija.

¹⁹ Jarurrukarti jarrinyaja Jesus-jupa palinymilirrangulu Jerusalem yakarnayi.

NYARRA MUNGKA MAYIMAJIRRI TIKIRL JARRINYI (11:20-25)

²⁰ Marntungu yarlipala yananyikinyiyi ruwurtungu Jerusalem-karti, nyarra mitukata mungka yirrirniyi, tikirl. Marlkarri ngarramarnti pala. ²¹ Peter-lu kurlkarri marna pala muwarr Jesus-mili. Wurrarnili, “Miranu jinakatakayi, parrjala! Pala mungka mayimajirri, warinymal-janga muwarr pirnipalu minyirrju, kuwarri marlkarri yija.”

²² Jesus-ju puntaju wurrarnajanaku, “Yijalmarta jilkulunyurrulu Ngarrkanga. ²³ Yija nyungu muwarr wurrarnarninyurruku, yijapa nyuntulu wurralamanpili palanga warnkungu wirtungu rur-rinyaku, 'Parnpilarninyi kujungurrungu!' Nyuntumilija muwarrja yijalmarta jinaja, munu mitu yakanaja, palajunngarra jarrulumangu. ²⁴ Nyungu muwarr pirnarninyurraku, jampa muwarr pirnangkulumanpalu Ngarrkaku, nganikupa japirr malaman, palaku Ngarrkanga yijalmarta jilalu. Palaja palangarra jilamanga. ²⁵ Jampa muwarr pirnangkulumanpalu Ngarrkaku, kurlka jarruluman, 'Nganurtulu kurlu jirniya ngajuku?' Palaja nyuntulu kurlkarri manajalu munu kulilu yir-ri-lamanpalu, puru yakalaman paliny. Puntaju nyuntumilalu Japartulu Kankajirringulu munu kulilu yirrilamanta, puru yakalamanta nyuntu kurlu jinaja.”

MANGUNYKATARRANGULU JAPIRR MARNAYI JESUS, “NGANUR-TULU NYAMPALI JIRNINTI?” (11:27-33)

²⁷ Yarranakanu Jerusalem-ja milpanyiyi. Jesus ngalpanya kaninykurti Ngarrkamilingi Temple-ja. Milpanyiyalu palarrangu Jew-arrangumilaku mangunykattarrangu wiyirr. ²⁸ Minyirrju japirr marnayi, “Palarrangu marrngurrangu warinymal-janga Temple-ja yirtil marnanjaninyi jalakarti, nganurtulu wurrarnangu palajun jinaku? Nganurtulu nyampali jirninti nyuntu?” ²⁹ Jesus-ju puntaju karra marnajanaku, “Ngajulukurra japirr malamarnanyurrinyi muwarr. Yinku muwarr yungkuluminyinyurru. Palaja wurralamarnanyurruku nganurtulu wurrarniji palajun jinaku. ³⁰ Wurralapijinyurru, pala pirirri, John, wurrarnikinyijanaku kurlu yakalapiyi, ngapangapa jirnikinyijaninyi. Nganurtulu palajun jinaku wurrarnili John-ja? Wurrarnili Ngarrkalu? Wurrarnili warinyju marrngulu? Nyurralu wurralapijinyurru muwarr.”

³¹ Kujukarrilu wurrarnikinyiyarningu. “Wunyjurru muwarr pil-aminyi? Yijapa muwarr pilinyili yakujun, 'Wurrarnili Ngarrkalu'. Puntaju palinyju karra malkulinyganyurruku, 'Palajalu nganijalu palinyja munu yijalmarta jinamanyurrulu?’ ³² Muwarr wariny wur-ralanyili. Muwarr pilinyili, 'Wurrarnili puru marrngulu'. Munu!

Munurla palajun muwarr pirnakanyi!" Palajun kukujarrilu wur-rarnikinyiyarningu. Jana waninyikinyiyi wirnti yiji marrngurrangungamarra. Marrngurrangulu wiyirrju kurlkarri marnikinyiyi yija-yiji John ngakarnajanaku Ngarrkalu, miranu jinaku Ngarrkamilaku muwarrku. ³³ Palajalu mangunykatarangulu wirntilu karra marnay-
alu, "Munumpa nganarna palaku."

Jesus-ju puntaju wurrarnajanaku, "Munu yinku muwarr yingami-jinyurru. Puntaju munu wurralamarnanyurruku nganurtulu wur-rarniji jalakarti ngakanaku palarrangu marrngurrangu."

12

PUJUNULU KAMPURTALU MIRTAWALU YINYALU WARNKU NGARRKAKU (12:41-44)

⁴¹ Warajanga karrpungu Jesus palanga mayanga wirtungu kajarnikinyi, mayanga Ngarrkamilingi, Temple-ja. Wirtu pakuji warnkupinti palanga waninyikinyi. Marrngurrangulu kanganyikinyiyalu warnku Ngarrkaku, wirrirkinyiyi palanga pakujingi. Jesus wangka palanga warnkupinti pakujimartaji kajarnikinyi. Warnku wirrirkinyiyi, palinyju parrjarnikinyijaninyi. Jintalu warnkujartinyju kurrngaljartinyju warnku wirtumarta wirrirkinyi.

⁴² Palaja mirtawa kampurta pujunu milpanya. Palinymili pirirri purlpi marlkarri jarrinyi. Kujarra wupartujirri warnkujirri wirrirkinalu Ngarrkaku. Kujupurru pala. Palajirri yinganyaja warnkumajirri pala mirtawa.

⁴³⁻⁴⁴ Jesus-ju wurrarnajanaku palinymilirrangungu, "Yirrininyurru pala pujunu mirtawa? Wupartu yiji warnkujartiny. Palinyju wiyirr wirrirkinalu Ngarrkaku. Kuwarri warnkumajirri waninyi mayikupa nganikupa paliny. Yija nyungu muwarr wurrarnarninyurruku, palarrangu warinyarrangu warnku kurrngaljartiny. Kurrngalja puru jinta yinyayili Ngarrkaku. Janalu wupartumarta wirrirkinyiyi Ngarrkaku. Palalu pujunulu kampurtalu mirtawalu wirtumarta wirrirkinalu. Palinyju puru wiyirr yinyalu Ngarrkaku."

14

MANGUNYKATARRANGU KARRINYIKINYIYIYALU MARLKARRI JINAKU JESUS-KU (14:1-2)

¹ Palanga warrarnja turlparramarta jarrinyajanga Jew-arrangu ngunarrikurnujirrija kunmu jarrinyikinyiyi Jerusalem-ja. Palanga wupartu kukurnjari wirlarnikinyiyijaninyi, waraja maya warinyku, waraja maya warinyku, palajun. Martumpirri lalya kamparnakinyiyi raparrku jinapintimajirri. Warrukartingi warajanga, wirlarra wirtu jarrinyaja, pala kuwiyipa martumpirri lalya ngananyikinyiyi. Palajun jirnikinyiyi Ngarrkamilija muwarrja, kurlkarri marnikinyiyi purlpi warrarnja Egypt-ja waninyikinyiyi, kurluny-kurlunnya waninyikinyiyi. Palaja Ngarrkalu wanka jirnijaninyi, kanyajaninyi warrarnja Egypt-ja.

Turlparra jarrinyijanaku. Kuwarrimarta Jerusalem-ja jana kunmu jarrinyikinyiyi palaku purlpijaku kurlkarri manaku. Karrpuja kujar-
raja nyarrarrangu wuparturrangu kukurnjarirrangulu wirlalapiyi.

Palarrangulu Jew-arrangumili mangunykatarrangulu Jesus-ku kukujarrilu warlinaku karrinyiya, marlkarriku wirlanaku.² Wurrarnikinyiarningu, “Wunyjurru jiliminyi? Munu warlilkunyi kurlkarri manapintingi partijirringi. Kurrngalju wurrarnayi Ngarrkalu ngakarna Jesus nganyjurruku king jarrinyaku, nganyjurrumili nyampali waninyaku ngarramarnti. Yakujun wurrarnikinyiyi marrngurrangulu. Tuku jilkunyarninyi janangamarra, kukujarrilu jiliminyi yirringamarra. Kurlu jiliynganyjurralu janalu.” Palajun muwarr pirnikinyiarningu palarrangulu mangunykatarrangulu.

MIRTAWALU JURNTURTUNGU JESUS-JA JURTIRNILI PARNTI JURIKATA (14:3-9)

³ Palanga tawunja Bethany-ngi Jesus milpanya, mayanga kaninykarti ngalpanya ngapimilingi, Simon Leper-milingi. Ngananyikinyiyi, milpanyajanaku mirtawa wupartujartiny parturljartiny. Winya pala, parnti jurikata, ngalypakata yija, warnkulu wirtulu yija mana pala. Mirtawalu milya kankarni ngartarnili nyarraja parturlja, parnti jurikata ngalypakata jurnturtungu Jesus-ja jurtirnili.

⁴ Junta palanga kuli jarrinyiyi, wurrarnikinyiarningu, “Nganijalu palajun jirni? Kurlu jirni yija.”⁵ Yingama warnkuku wirtuku pala parnti jurikata. Wirtu warnku manama. Palaja pala warnku yija yingamajaninyi pjunurranguku.” Palajun muwarr pirnikinyiyi. Mirtawa nyarra yijalu warnta marnayi.

⁶ Jesus-ju puntaju wurrarnajanaku, “Yakaliya paliny. Nganijalu warnta marnanyurru? Yija ngalypakata jirnija.”⁷ Nyurranga pjunurrangu wantulupiyi ngarramarnti nyungungu. Karrpurrangu karrpungu jana warnku yungkulunyurrujaninyipa. Munu nyurranga ngaju punja wantulumarnanyurruku. Jampa wantulumarna, palaja marlkarri jarrulumarna.⁸ Yijalu ngalypa jirnija palinyju. Nyungu parnti jurikata ngalypakata kawungu ngajungu jurtirniji kuwarrilu palinyju ngalypa jinaku jungkaraku yartiku.⁹ Yija nyungu muwarr wurrarnarninyurruku, ngunarriijirringi ngaju wurralapiyi-ajanaku marrngurrangungu wiyirra, wurralapiyi-ajanaku pukurl nyungulu mirtawalu palajun jirnija. Kurlkarri malapiyi nyungu mirtawa.”

KUKUJARRI YANA JUTAJA YATILARRANGUKARTI (14:10-11)

¹⁰ Palaja waraja pirirri yana nyarrarrangukarti Jew-arrangumili yatilarrangukarti. Paliny yini Judas Iscariot, Jesus-milirrangungu waraja paliny. Wurrarnajanaku yatilarrangungu, “Ngajulu kangkulumarnanyurrinyi Jesus-karti. Jurti jinaja, warlilkulunyurru.”¹¹ Paliny mili muwarr pinakarrinyaja pikaly jarrinyiyi, wurrarniyili, “Yijapa palajun jilaman, warnku yija yungkulupiyirnti.” Palaja Jutaja mimarnikinya, kurlkarri marnikinyi palinyju, “Nyanga kangkulumarnajaninyi Jesus-ku warlinaku?”

JESUS-JUPA PALINYMILIRRANGULU NGANAYI KUKURNJARIPA MARTUMPIIRRI LALYPA (14:12-21)

¹² Nyarra karrpu jarrinyijanaku wupartu kukurnjari wirlanaku Jew-arrangulu. Palanga karrpungu palinymilirrangu lu japirr marnayi Jesus, “Wanyjarnikarti yankulupiyirni jilkulupiyirni kaninypirtilu nganyjurrulu palaku kukurnjarikupa lalyapu martumpirriku ngananyaku?”

¹³ Palinymilirranguja kujarra manapulinyi, wurrarnapulaku, “Yankulunyumpulu, Jerusalem-ja ngalpulunyumpulu. Pirirrilu ngapapintijartinyju purrpaja kululkulinyumpulinyi. Paliny yajalkulunyumpulu.” ¹⁴ Wirtungu mayanga ngalpulinyi. Ngalpulunyumpulu pukun. Kaninykarti yirrilkulunyumpulu pala ngurrara. Muwarr pilkulunyumpulalu, ‘Ngaranamilalu miranu jinakatalu wurrarnangu, “Wanyjarningi ruwumu yarta jilaman, palangangarra mayi ngalkulupiyirni, pala kukurnjaripa lalya martumpirri, ngajulupa ngajumilirrangu marrngurrangu?”’ ¹⁵ Palinyju jurti jilkulunyumpulinyi wirtukata ruwumu. Palanga jilkulunyumpulu kaninypirtilu nganyjurruku.”

¹⁶ Yanapulu. Jerusalem-ja ngalpanyapulu, palajun jarrinyipulaku Jesus-milija muwarrja yija. Palanga yarta jirnipulu kaninypirtilu.

¹⁷ Jarurrukartingi milpanyiyi Jesus-pa jinta palinymilirrangu. ¹⁸ Mayi ngananyikinyiyi, wurrarnajanaku Jesus-ju, “Yija nyungu muwarr wurrarnarninyurraku, nyurraja warajalu kurntanymajirrilu muwarr kangkulinyjanaku yatilarrangukarti, warliliminyiyi. Palinyjungarra kuwarri ngananya nganyjurrungu nyungungu.” ¹⁹ Paju karrinyiyi, ngarlu kurlu jarrinyiyi palinymilirrangu. Japirr marnikinyiya warajapa warajalu, “Wunyjurru? Ngajulu?” ²⁰ Puntaju Jesus-ju karra marnajanaku, “Nyurrajangarra warajalu palajun jilkuliny, martumpirri malya jilkulupalayi palinyju, nganyjurrungu nyungungu pala. ²¹ Marlkarri jarrinyaku ngaju muwarrja Ngarrkamilija, ngajuku mirli-mirlingi Ngarrkamilingi yarntarniyi palajun puripi. Palaku pirirriku palajun jinajaku kuwarrijaja palinykungarra kurluny-kurluny jarruliny yiji ngarramarnti.

JESUS-JU PALINYKU KAWUKUPA PIJIRRIKU MIRANU JIRNIJANINYI (14:22-25)

²² Mayi ngananyikinyiyi Jesus-ju mana martumpirri, Ngarrkanga wurrarnala, “Nyuntulungarra martumpirri nyungu yinyannganinyi. Yarranijayi! Wanka jinannganinyi!” Palaja ngartanakanu yinyajaninyi kutarrangu, wurrarnajanaku, “Marrayi, mayi nyungu ngalayi. Nyungulu martumpirrilu kurlkapirli jilkulunyurrinyi kawuku ngajumilaku. Jampa jintalu kawu ngaju yija wirlalaminyiyi. Kuwarringulu martumpirri ngananyangkulunyurru, kurlkarri malaminyinyurru ngaju kawu, janalu wirllarninyiyi marlkarri.”

²³ Palaja minpinapintingi wayin mana, Ngarrkanga wurrarnala, “Nyuntulungarra wayin nyungu yinyannganinyi. Yarranijayi! Wanka jinannganinyi!” Yinyajaninyi, warajapa warajalu minpirniyi. ²⁴ Wurrarnajanaku, “Nyungulu wayinju kurlkapirli jilkulunyurrinyi pijirriku ngajumilaku. Ngajumili pijirri warrkilkuliny ngajungu

marlkarringi marrngurranguku kurrngalku. Yijalu Ngarrkalu ngakar-nanyi marrngurrangu jurtuku muwarrku yinganyaku. Ngajulu marlkarri jarrinyajalu nyarra jurtu muwarr Ngarrkaja yija yakalamar-najanaku. Nyurralu wayin minpinangkulunyurru, kurlkarri malkulunyurru pijirri ngajumili, marlkarri jarrinyarna ngaju marrnguku kurrngalku.

²⁵ Yija nyungu muwarr wurrarnarninyurruku, nyungungu warrarnja munu yarranakanu wayin minpilimarna ngajulu. Yarti Ngar-rrkalu, ngajumulalu japartulu, ngaju wirriliminyi nyampali wiyirruku. Palaja yarrana minpilamarna ngajumulirrangungu.”

JESUS-JU WURRARNAJANAKU, “NYURRALU MIRTILU YAKALAMINYINYURRU” (14:26-31)

²⁶ Palaja yinma Ngarrkaku kurntarniyi, palakarti Mount of Olives-karti yanayi. ²⁷ Yananya kawarnikinyiyi Jesus-ju wurrarnajanaku, “Yija-yiji ngaju yakalaminyinyurru nyurralu. Mirti-mirti jarrulun-yurru jirrja.” Jesus miranu nyunguku Ngarrkamiliya Muwarrja. Palajun purlpilu yarntarna warinyju mirli-mirlingi Ngarrkamilingi, “Ngarrkalu wirlalkuliny marlkarri kukurnjarirrangumili nyampali, kukurnjarirrangungu wiyirr mirti jarrulupiyi jirrja.” Miranu Jesus, pala muwarr palinyngarra. Ngarrkalu yini marnikinyi Jesus kukurn-jariku nyampali, yini marnikinyijaninyi palinymilirrangungu warrkamu pulukurrangu kukurnjarirrangukapali. Ngarrkalu palajun muwarr pirni, palinyju marlkarri wirlalkuliny Jesus, wiyirr mirti jarrulupiyi palinymilirrangungu marrngurrangu. ²⁸ Palaja Jesus-ju wurrarnajanaku, “Marlkarri jarrinyakanu ngaju, yarrana wanka jarrulumarna. Galilee-karti yija yankulumarna, ngaju walangkarr jarrulumarnanyurruku.”

²⁹ Peter-lu karra marnalu, “Jintalu yakalayintili, munu yakalamar-nanta ngajulu.” ³⁰ Puntaju Jesus-ju karra marnalu, “Yija nyungu muwarr wurrarnarningu, warrukartingi nyungungungarra kujar-rapa warajamalja ngaju wurralamanjanaku, mitu malamanjaninyi, 'Munumparla palinyku ngaju.' Palajun muwarr pilamanjanaku. Palaja rooster-lu kamalkuliny kujarramal.” ³¹ Puntaju Peter-lu karra marnalu, “Palangarra yija munu wurralamarnajanaku. Wirlalinyiyili, marlkarringi munu yiji yijalu palajun wurralamarnajanaku.” Jintalu wiyirruku Jesusmilirrangulu palajun pukun muwarr Jesus-ja wurrarniy-ili.

JESUS-JU MUWARR PIRNIKINYALU NGARRKAKU (14:32-42)

³² Milpanyiyi palakarti, ngapikarti, Gethsememane-karti. Palinymilirrangungu wurrarnajanaku, “Kajalkulunyurru nyungungu. Ngarrkaku muwarr pilamarnalu.” ³³ Palinyju kanyajaninyi Peter-pa James-pa John, yanayi walangkarr wangkangarra. Jesus ngarlu kurluny-kurluny yija jarrinyi. ³⁴ Palaja wurrarnajanaku, “Ngarlu wurmanyarni ngarramarnti ngaju. Paju karrinyaja yijapa marlkarri jarrulumarna. Nyungungu wantulunyurru, mintu wantulunyurru, jarrurlju kalkuluminyinyurru.”

³⁵⁻³⁶ Palaja Jesus wangka yanajanaku, pajulu warnti pirnarninyi jungkanga, palaja marrja yija muwarr pirnikinyili Ngarrkaku. Wurrarnala, “Japartukayi, ngajumili japartu walja, nganikupa kar-rinyanpa, pala jilaman. Yija marlkarri jinaku karrinyajiyi marrngulu jintalu. Munu marlkarriku karrinyakarna. Nyuntulu kunta

jilamanjaninyi. Palaku karrinyarna ngajulu. Puru yakalamarna. Nyuntu karrinyanpa jintalu wirlalaminyiyi marlkarri, puru marlkarri wirlalaminyiyi. Munu kunta jilamarnajaninyi.”

³⁷ Jesus-ju kulpanyakanu yirrirnijaninyi, kupalya jarrinyiyi palarrangu kujarrapa waraja. Peter-nga wurrarnala, “Nganija Simon Peter-kayi, nyuntu kupalya jarrinyan? Jampapa parrily waniman?”

³⁸ Wurrarnajanaku, “Parrily wantulunyurru, Ngarrkaku muwarr pilkulunyurrulu. Mirurrulu kawanyurrinyili, kurlu jilinyurrulu. Nyurralu yirrkulu Ngarrkanga yijalmarta jinaku karrinyinyurru, yija nyurra manyurla jarrinyanyurru. Palajalu japirr malkulunyurru Ngarrka, tuku jilkulunyurrinyi.”

³⁹ Palaja yarranakanu Jesus yana, yarrana Ngarrkaku muwarr pirnikinyili, nyarralungarra muwarrju. ⁴⁰ Yarranakanu palarrangukarti kujarrapa warajakarti kulpanyajanaku. Yarrana kupalya jarrinyiyi. Kupalyakarra karrinyikinyiyi. Kurntanyja waninyikinyiyarningu. ⁴¹⁻⁴² Yarranakanu Jesus yana, muwarr pirnili Ngarrkaku, yarranakanu kulpanya wurrarnajanaku, “Yirrkuku kupalya jarrinyinyurru? Jipi! Parrily jarrayi! Palamalungarra marrngulu ngaju yajarnikinyinyipa warrukartingi kuwarringi ngaju jurti jirninyijanaku kurlujartinyja marrngurrangungu. Warliliminyiyi. Parrjalayi! Kuwarringarra milpayinyi. Wararr karrayi! Purppi malaminyijaninyi.”

JINMURNTU JIRNIYI JESUS (14:43-52)

⁴³ Jampa Jesus-ju muwarr pirnikinyijanaku, wangkapalaji milpanya Jutaja. Jesus-milirrangungungarra paliny. Palinyja milpanyiyi kurrngal, jantujartiny, wirrkanapintipa yurluku. Jew-arrangumilalu mangunyatarrangulu ngakarniyijaninyi. ⁴⁴ Jutajalu puripi wurrarnajanaku jinmurntu jinakatarrangungu nyungu muwarr: “Yampu malamarna waraja. Palinyngarra warlilkulunyurru, tukulu kangkulunyurru!”

⁴⁵ Jampa Jutaja milpanyakanu, Jesus-karti yana, kayi marna “Miranu jinakata”, yampu marna. ⁴⁶ Palanga Jesus marrjalu warlirniyi. ⁴⁷ Warajalu Jesus-milirrangungulu palanga wararr karrinyajalu wirrkanapintijartinyju walyi malyarnili marrnguku. Kurlikajakun wirrkarna. Nyarra marrngu warrkamukata Wirtu Yatilmili. ⁴⁸ Palaja Jesus-ju japirr marnajaninyi, “Nganijalu yurlukujartinyapa wirrkanapintijartiny milpanyanyurru ngajuku warlinaku, jinmurntu jinaku? Ngaju kulikatawayi, ngulyukatawayi. ⁴⁹ Karrpurrangu karpungu Ngarrkamilingi Temple-ja miranu jirnikinyirnijaninyi. Nyurra palangangarra waninyikinyinyurru. Nganijalu munu jinmurntu jirninyinyurru palanga? Mirli-mirlingi Ngarrkamilingi puripi yija yarntarna ngajuku, palajun jiliminyinyurru. Palajun jiliyi. Munu kunta jilamarnanyurrinyi.”

⁵⁰ Palaja palinymilirrangulu Jesus yakarnayi ngarramarnti, mirti jarrinyiyi yija jana wiyirr. ⁵¹ Warinyju, yangupalalu pirirrilu, Jesus yajarnikinyi. Palinyju kawu yamarnarninyi waralu warajalujakun. Jintalu jinmurntu jinaku partarl warlirniyi. ⁵² Palinyмили wara yakarna, mirti jarrinyi kurta.

JESUS KANYAYI WIRTUKARTI KIMITIKARTI (14:53-65)

⁵³ Yatilarrangupa miranu jinakatarrangupa mirtanyarrangu mayanga wirtujinanga kunmu jarrinyikinyiyi. Pala maya Wirtu Yatilmili. Jinmurntu jinakatarrangulu palakarti mayakarti kanyayi Jesus. ⁵⁴ Peter-lu yajarnikinyijaninyi, kajamartalu, Wirtu Yatilmilingi mayanga kiyirtingi ngalpanya paliny pukun.

Pala maya wirtujina yiji, ruwumurrangu nyarrakurnujirri, courtyard-jartiny partijirri kaniny. Peter palangangarra courtyard-ja ngalpanya. Palanga partijirringi warrkamukatarrangu kajarnikinyiyi, Wirtu Yatilmilirrangu marrngurrangu jana. Parrpa jirnikinyiyiyarninyi wikanga. Peter kajarnajanaku, parrpa jarrinyaku.

⁵⁵ Mayanga palarrangulu yatilarrangulupa nyampalirrangulu, wiyir-ru Wirtulu Kimitilu, malyarr karrinyiyalu Jesus-ku. Palinyku marlkarri jinaku karrinyiyalu. Kanyjirnikinyiyijanaku marrngurranguku muwarr pinaku, mitu manaku, "Ngajulu yirrirnirni Jesus-ju panypanyala Ngarrkamilingi mangunyja." ⁵⁶ Kurrngalju mitulu muwarr kanganyikinyiyi Jesus. Warinypa wariny muwarr janamili, janamilirrangu muwarr ruru pirnayarninyi. ⁵⁷ Jinta wararr karrinyiyi, nyungu mitulu muwarr kanyayi Jesus, ⁵⁸ "Paliny muwarr pirni, pinakarrinyiyirni nganarnalu, 'Ngarrkamili Temple, yarni marnayi marrngulu, yija ngartalamarna ngajulu, karrpurrangungu kujarrapa warajanga wariny Temple yarni malamarna ngajulu, munu marrngulu palajun yarni marnakayi.'" Palajunju mitu marnikinyiyi. ⁵⁹ Janalu pukun muwarrarrangu warinykurnu jirnikinyiyi.

⁶⁰ Palaja wararr karrinyi Wirtu Yatil, walangkarr wararr karriny-ijanaku. Wurrarnili Jesus-ja, "Ngukarri marnikinyiyinti. Nyuntulu puntaju karra marnamanjanaku. Ngani muwarr pilamanjanaku?"

⁶¹ Jesus jama waninyi, munu muwarr pirnama. Yarrana Wirtulu Yatilju wurrarnili, "Ngarrkalu ngakalkulinynganyjurruku partany walja, nyampali wirtu waninyaku nganyjurruku. Wunyjuru? Ngani wurrarnanparningu? Nyuntingarra nyarra Ngarrkamili?" ⁶² Puntaju Jesus-ju, "Yuu, palangarra ngaju. Yirriliminyinyurru ngaju, kajalamarna Ngarrkamartaji, marrjanyukartingi palinyja. Palaja yirriliminyinyurru kankajirrija mujungungu kulpulumarna."

⁶³⁻⁶⁴ Palaja muwarrja Wirtulu Yatilju wurru palinymili ngartarnarningu. (Jew-arrangulu kuli jarrinyajalu palajun jirnikinyiyi purlpilu.) Karra marnajanaku, "Nyurralu pinakarrinyinyurru palinymili kurlu muwarr. Muwarrja palinymilija yijalu jakurl kanganyamajirri miranurla nyurra. Wunyjuru wurralkulunyurrulu?" Puntaju kulpanya wurrarniyili wiyirru, "Yija marlkarriku wirlanaku."

⁶⁵ Jintalu janga pirnikinyiyili Jesus-ja. Palanga ngumpa paliny kunymarniyi waralu, parirru wirlarnikinyiyi. Nyurni marnikinyiyi, "Nganurtulu wirlarnanta?" Palanga marrngurrangulu Wirtulu Yatilmilalu kanyayi, parirru parlu wirlarnikinyiyi.

PETER-LU WURRARNAJANAKU MUNUMPA PALINY JESUS-KU (14:66-72)

⁶⁶ Palajun jarrinyikinyi Jesus-ku, Peter yirru kaniny waninyikinyi, courtyard-ja. Warrkamukata mirtawa milpanyili, Wirtumili Yatilmili paliny. ⁶⁷ Peter yirrirni wikanga wangka, parrpa jarrinyikinyi. Jurtu yirrinajalu wurrarnili, "Pala Jesus, Nazareth-ja, yija palinymilirrangu-ja nyuntu." ⁶⁸ Peter-lu mitu marna, "Palinyku munumparla ngaju.

Kakurnarnanta muwarr nyuntumili!" Palanga jampa yananyikinyi Peter jawapirtikarti, kiyirtikarti, rooster-lu kamarna palanga.

⁶⁹ Mirtawalu jawapirtimartajingi yirrini, wararr karrinyajarrangungu wurrarnajanaku marrngungu, "Nyungu pirirri waraja Jesus-milirranguja." ⁷⁰ Yarrana Peter-lu kunta jirni, "Munu!"

Yarti palarrangulu wararr karrinyajalu wurrarniyili, "Yijarla Jesus-mili nyuntu. Galilee-ja nyuntu." ⁷¹ Palaja Peter-lu wurrarnajanaku, "Yija muwarr pirnirni. Ngajuku miranu Ngarrka. Mitu muwarrja ngaju wirlalinyili Ngarrkalu. Nyarra pirirri wurrarnijinyurru, yija palaku ngaju munumpa!" ⁷² Palaja kamarna rooster-lu. Peter-lu pinakarrinyakanu, kurka jarrinyi yija muwarr Jesus-mili, "Kujarrapa warajamalja ngaju wurralamanjanaku, mitu malamanjaninyi, 'Munumparla palinyku ngaju'. Palajangarra rooster-lu kamalkulinyi kujarramal." Palajun puripi Jesus-ju wurrarnala Peter-nga. Peter tarlkarra manakanu kurkapirli jarrinyi, palajunngarra palinyju jirni. Ngarluru wurmanyaku kurntanyartiny, ngangkurli jirnikinyi.

15

JESUS KANYAYI NYAMPALIKARTI, YINI PALINY PILATE (15:1-5)

¹ Pirrpa-pirrpa jarrinyaja kunmu jarrinyiyi yatilarrangupa miranu jinakatarrangupa mirtanyarrangupa jinta wiyirr nyampalirrangungu, Wirtungu Kimitingi. Muwarr yimpirniyarngungu. "Kangkuluminyi Jesus Roman-karti." Palaja Jesus kunymarniyi, kanyayi Roman-karti wirtukarti nyampalikarti, yini paliny Pilate. Paliny Roman-milija wararnaja, Roman-milalu King-ju wirrini Pilate nyampali Jew-arrangungu.

² Pilate-ju japirr marnikinyi Jesus, "Wunyjurru? Jew-arrangumili King nyuntu?" Jesus-ju puntaju marna, "Nyuntu palajun muwarr pirnan."

³ Yatilarrangulu mitulu ngukarrirnikinyiyi Jesus, "Nganarnamilingi mangunya panypanyikinyili palinyju." ⁴ Palaja yarranakanu Pilate-ju wurrarnili, "Pinakarrajaninyi, palarrangulu ngukarrirnikinyiyinti. Puntaju karra malaman?" ⁵ Jama wananyikinyi Jesus, munu puntaju marnamalulu. Pilate-ju ngurnjul jarrinyikinyalu.

WURRARNIKINYIYILI PILATE-JA JESUS MARLKARRI JINAKU (15:6-15)

⁶ Puripi turparrarrangungu turparranga, Jew-arrangulu kukurnjaripa lalya martumpirri ngananyikinyiyi, Pilate-ju yinyji pirnikinyijanaku marrngungu jinmurntuja, waraja ngakarnikinyijanaku. Nganurtuku karrinyikinyiya Jew-arrangungu, palaku japirr marnikinyiyalu, palangarra Pilate-ju ngakarnikinyijanaku. ⁷⁻¹¹ Palaja kuwarri kurrngal kunmu jarrinyiyi Jew-arrangungu, Pilate-ku japirr manaku, "Jinmurntuja yinyji pilamannganaku waraja." Pilate miranu jarrinyijanaku, yatilarrangulu mikulu yirriniyili Jesus-ja, palajalu kanyayili. Palaja japirr marnajaninyi Pilate-ju, "Ngakalamarnanyurruku Jesus, Jew-arrangumili King?" Yatilarrangulu purpilu wurrarnikinyiyijanaku Jew-arrangungu marrngurrangungu, jakurlirniyijaninyi japirr manaku Pilate-ku, "Yinyji pilamannganaku pala wariny pirirri, yini Barabbas." Pala Barabbas jinmurntungu wananyikinyi, jinta pukurl palinykapali. Puripi kuli partirniyijanaku Roman soldier-rrangungu, Roman-arrangungu kujarrapa waraja marlkarri wirlarniyijaninyi. ¹² Nyarraku Barabbas-ku japirr marnikinyiyi, puntaju Pilate-ju japirr marnajaninyi, "Pala Barabbas

yinyji pilirnili, palaja wunyjurru jilirnili ngajulu nyungu wariny, pirirri yini marnanyurru 'Jew-arrangumili King'?" ¹³ Puntaju kamalu karra marnikinyiyili, "Paliny nayilamu jilaman mungkanga. Palajun jinajalu marlkarri wirlala." ¹⁴ Yarranakanu Pilate-ju japirr marnajaninyi, "Nganjalu? Ngani kurlu jirni palinyju?" Kamarnikinyiyi yija marrjalu, "Paliny nayilamu jili mungkanga."

¹⁵ Jew-arranguku pikaly jinaku karrinyi Pilate. Palaja Barabbas yinyji pirnijanaku, Jesus yinyajanaku soldier-nga, wurrarnajanaku wilypurnjartinyju wirlanakupa mungkanga nayilamu jinaku.

SOLDIER-RRANGULU NYURNI MARNIKINYIYI JESUS (15:16-20)

¹⁶ Soldier-rrangulu kanyayi Jesus ngurrakarti janamilikarti, mayanga wirtujinanga ngalpanyiyi, courtyard-ja kaniny partijirringi kanyayi. Jinta soldier-rrangu kayi marnayijaninyi, "Kurtaliyi nyungukarti." Palaja wurruku palinymilaku mirarniyi, Pilate-ja muwarrja Jesus wilypurnjartinyju wily pirniyi. Palaja nyurni marnikinyiyi yija. ¹⁷ Manayi ngurriny pilyarri, ngalypakata yija, wirrirniyili. Mungkaja yirijartinyarrangu manayi, yarni marnayi ngapi, mangkakapali, wirrirniyili jurnturtungu Jesus-ja. ¹⁸ Palaja nyurni marnikinyiyi, wurrarnikinyiyili, "King Jew-arranguku yija nyuntu." ¹⁹ Mungkalu jurnturtu wirlarnikinyiyi, palinyja janga pirnikinyiyili, murtingi jurlpi-jurlpi jarrinyaja jinanga palinyja milya kaniny jungkanga jarrinyikinyiyili. Palajunmarta jirnikinyiyi palinyku nyurni manaku, wirtukapali paliny janaku.

²⁰ Jipi nyurni manakanu, paliny ngurrinyku ngalypakataku mirarniyi, wurru palinymilingarra wirrirniyili. Palaja mungka wirtu palinyja ngurntingi wirrirniyi, palinyju kanganyaku, jinangu marntiku jirniyi jalakarti, ngapikarti, Golgotha-karti, mungkanga nayilamu jinaku, palanga marlkarri jinaku.

JESUS KANYAYI, MUNGKANGA NAYILAMU JIRNIYI (15:21-27)

²¹ Partijirri jarrinyaja soldier-rrangulu pirirri warlirniyi, ngajarri. Warrarnja Cyrene-ja paliny, yini Simon. Japartu Alexander-milipa Rufus-jumili. Jerusalem-karti milpanyikinyi. Roman soldier-rrangulu warlirniyi, jakurlirniyi kuliny-kulinyju paliny palaku wirtuku mungkaku kanganyaku, pala mungka Jesus-ku. ²² Golgotha-nga milpanyiyi. (Pala yini Golgotha Jew-arrangumilingi muwarrja Pinka-Pinka wurrarnayi.)

²³ Palanga Jesus partarl yinyayi wayin mirrijinjartiny minpinaku. Parra-parrangamarra pala mirrijin. Jesus-ju munu minpirnama. ²⁴⁻²⁶ Soldier-rrangulu mungkanga nayilamu jirniyi, parirrijirri nayilamu jirniyi, jinajirri pukun. Mirli-mirlingi yarntarnayi nyungu muwarr, "Nyungu Jew-arrangumili King", wirrirniyi pala kankarni mungkanga palinymartaji. Marntungu karrpu kanka jarrinyi, yarlipala, nayilamu jirniyi mungkanga Jesus. Palaja wurruku palinymilaku witi karrinyiyi, nganurtulu kangkulinyapa pala. ²⁷ Ngulyukatajirri nayilamu jirniyipulinyi warinyajirri mungkangajirri palinymartaji, marrjanyukartipa jampukarti.

JINTALU PUKUN NYURNI MARNIKINYIYI (15:29-32)

²⁹ Marrngurrangulu jukurti-jukurtilu parrjarnikinyiyi wangkalu nyurni marnikinyiyi paliny. Karra marnikinyiyalu, "Wurrarnan ngartalaman Ngarrkamili Temple, nyuntulu, karrpurrangungu kujarrapa warajanga yarni malaman. ³⁰ Katukala mungkaja, yinyji pinakanu wanka jilarninyi nyuntulu!"

³¹ Palajunju wurrarnikinyiyi palarrangulu mangunykatarangulu pukun, nyurni marnikinyiyi Jesus. Wurrarnayarningu, "Jinta wanka jirnikinyijaninyi. Munu palinyju wanka jinakarninyi. ³² Purlpi wurarnikinyi palinyju, 'Ngaju ngakarnanyi Ngarrkalu. Jew-arrangumili King ngaju.' Jampa katukalkuliny mungkaja paliny. Palajangarra nganyjurrulu yijalmarta jiliminyalu palinyja."

Mungkangapa ngulyukatalujirri pulanyju pukun nyurni marnikinyipulu Jesus.

JESUS MARLKARRI JARRINYI (15:33-41)

³³⁻³⁴ Karrpu partijirringi parlparr warrukurla jarrinyi. Warrukurla palajunngarra waninyikinyi ruka-rukakartijakurl. Palaja Jesus marrja muwarr pirni, purlpimalulu muwarrju japirr marna Ngarrka, "Yiluyi, Yiluyi, lama japakajani?!" Pala muwarrju wurrarninyi, "Ngarrkakayi! Ngarrkakayi! Nganjialu parnpina wirrirnanyin nyuntulu?" ³⁵ Jintalu palangapa wararr karrinyajalu pala muwarr pinakarrinyajalu wurarninyi, "Pinakarrayi! Kayi maninyi palinyju pala purlpija pirirri, Ngarrkamili Muwarr Pinakata, Yilayija." ³⁶ Waraja mirti milpanya, wara malya jirni wayinja, milyanga mungkanga wirrirni, kanka jirni Jesus-ja jawanga, jangka jirnili ngumanaku Jesus-ju. Wurrarnajanaku, "Kula! Parrjalkunya! Yijapa milpuliny Elijah palinyku mungkaja kaniny jinaku." ³⁷ Palaja Jesus-ju kamarna yija, warajamal nganyjurnu, wurrjirni.

³⁸ Jerusalem-ja Ngarrkamilingi Temple-ja kaninykarti milyanga Ngarrkamilijakun pala. Wirtu Yatiljakun ngalpanyangkuliny palanga, munu jinta marrngurrangu. Walangkarr pala Ngarrkamilingi wilitiny jarrinyikinyi wirtu ngurriny. Ngampa pirnikinyi pala, ngalpanyangamarra marrngurrangungumarra. Jampa Jesus marlkarri jarrinyi pipurrungarra ngurriny pala laarr kanya yija, kankajirrija kaninykurnu jungkakartijakurl.

³⁹ Ngapingi, Golgotha-nga, pala Roman soldier nyampali Jesus-martajingi wararr karrinyikinyi walangkarr parrjarnikinyi. Palaja yirrirnajalu palajun marlkarri jarrinyi Jesus, wurrarna, "Yijangarra nyungu pirirri Kankajirrikarrangumili Partany."

⁴⁰⁻⁴¹ Palanga kurrngal mirtawarrangu wararr karrinyikinyiyi, kamartangulu parrjarnikinyiyi. Purlpi, Jesus yananyikinyi Galileengi, palarrangulu mirtawarrangulu yajarnikinyiya, palinyku mayi kamparnikinyiyalupa nganin-nganin. Galilee-ja yajarniya paliny Jerusalem-karti. Kuwarri parrjarnikinyiyi kajamartangulu. Jananga Mary Magdalene-pa Salome-pa wariny Mary. (Pala wariny Mary pipi palinyngarra pulanyku, James Wupartukupa Joses-ku).

WIRRIRNIYI JESUS KAWU MARLKARRI JURNTINGI (15:42-47)

⁴²⁻⁴³ Palakurtirra pirirri, yini Joseph. Paliny ngapija, tawunja Aramathea-ja. Nyampali paliny, mirtanya, Wirtu Kimiti marrngu

paliny. Palinyku ngalypa wurrarnikinyyalu wiyirru. Punja marnikinyi, wurrarnikinyi, "Jampa Ngarrkalu ngakalkuliny wirtu, palinyjungarra milpanyajalu ngalypalu kalkulkulinynganyjurriny ngarramarnti." Palangarra Joseph marrpalya yanalu nyampalikarti, Pilate-karti, japirr marna, "Kawu kangkulumarna Jesus, jungkaranga wirrilamarna?"

Purlpi ruka-ruka. Jampa karrpu kara ngalpuliny. Palaja Sabbath jarrulinyjanaku, Jew-arrangumili karrpu Ngarrkaku. Janamilija mangunya munu warrkamu jarrinyaku jana. Palangamarra Jesus kawu marlkarri jungkaranga wirrinaku karrinyikinyalu Joseph-ju palanga ruka-ruka.

⁴⁴ Ngurnjulju japirr marna Pilate-ju, "Purlpi marlkarri jarrinyi paliny?" Soldier nyampali kayi marna, japirr marna, "Punja marlkarri waninyi Jesus?" ⁴⁵ Palalu soldier-lu nyampalilu wurrarnala, "Yuu, purlpi marlkarri paliny." Palaja Pilate-ju wurrarnili Joseph-ja, "Yuu, kawu paliny marlkarri kangkuluman."

⁴⁶ Joseph store-karti yana, mana warnkulu wara makanu mirta-mirta, ngalypakata yija. Mungkaja Jesus kawu marlkarri kaniny jirni, waralu kunymarna, wakany kawu yamarna. Palaja jurntikarti kanya. Pala jurnti kapulyakata warnkungu purlpija wirrkarniyi jungkaraku. Palanga kaninykarti wirrinu Jesus kawu marlkarri. Palaja warnku wirtujina jujirni jurntikarti, jawapirti yamarna yijalu ngarramarnti.

⁴⁷ Mirtawajirrilu parrjarnikinyipulu, nyarralujirri, Mary Magdalene-lupa wariny Mary-lu. Parrjarnikinyipulu Jesus kanya wirrinu Joseph-ju jurntingi, palanga yirrinipulu.

16

JESUS WANKANYU JARRINYAKANU TURLPANYA (16:1-8)

¹ Sabbath-ja, kara ngalpanyajalu, yarranakanu warrkamu jilipiye Jew-arrangulu. Palangarra kara ngalpanyajanga, yanayi store-karti Mary Magdalene-pa Salome-pa wariny Mary. Manayi warnkulu ngalypakatarrangu yangkanapintirangu, parnti jurikata yija, kawungu yangkanaku Jesus-ja. ² Wiyikingi yanayi pirrpangangarra palakarti jurntikarti. Jampa karrpu milyapal jarrinyajanga jurntingi milpanyiyi palanga. ³⁻⁴ Yananya kawarnikinyiyi muwarr pirnikinyiyarningu, "Pala yamanapinti warnku, jurntingi jawapirtingi, nganyjurrulu munu rurriji pirnakanyi, warnku wirtujina yija. Nganurturrangulu rurriji pilipiyanganyjurruku pala warnku?" Jampa milpanyajalu yirrinnyiyi, parrjarniyi nyarra warnku purlpi rurriji pirni warinyju.

⁵ Palaja jurntingi ngalpanyiyi, yirrinnyiyi yangupala pirirri, wurru-jartiny mirta-mirtajartiny, marrjanyukarti kajarnikinyi. Wirnti karrinyikinyiya mirtawanyjarri. ⁶ Palinyju wurrarnajanaku, "Wirntiwayi! Yija kanyjirnanyurrulu kawuku Jesus-ku Nazareth-jaku, nyarra purlpi mungkanga nayilamu jirniyi. Marlkarri jarrinyaja yija wanka jirni Ngarrkalu. Munu nyungungu kuwarri. Parrjaliyi! Nyungungungarra wirrinnyiyi. Nyunguja yana. ⁷ Yankulunyurru, nyungu muwarr wurralkulunyurrujanaku Peter-ngapa jintanga Jesus-milirrangungu, 'Paliny Galilee-karti walangkarr yankulunyurruku. Palangangarra yirrilkulunyurru, palinyja muwarrja yija.'"

⁸ Jalakarti yanayi palarrangu mirtawanyjarri, jurntija mirti jarrinyi. Wirnti yija, jannganka pirnikinyiipa ngurnjurnikinyiya yija. Wirntilu jintanga munu muwarr pirnimiyijanaku warinyarranguku.

(Warinyju nyungu muwarr yarntarna, Jesus marlkarri jarrinyaja wankanyu waninyi, miral jarrinyijanaku palinymilirrangungu.)

JESUS MIRAL JARRINYIJANAKU PALINYMILIRRANGUNGU (16:9-18)

⁹ Wiyikingi marntungu, pirrpa-pirrpamajirringi, Jesus yarrana wanka jarrinyi, turlpanya. Miral jarrinyili Mary Magdalene-nga. Purlpi palinyjangarra Jesus-ju jurtu ngakarnajaninyili 7 mirurru. ¹⁰⁻¹¹ Kuwarri yirrinakanu Jesus Mary yana palinymilirrangukarti. Kulurnikinyiyarninyi janalu. Wurrarnajanaku, “Nyampali nganyjur-rumili, Jesus, munu marlkarri wanima. Marlkarri jarrinyaja wanka jarrinyi, yirrirnarna ngajulu.” Mary-nga munu yijalmarta jirnimiyyili. Panypanyiyili muwarrja.

¹² Ruka warinyjirri Jerusalem-ja jalakarti yanapulu. Purlpi Jesus-ja yijalmarta jirnikinyipululu. Kuwarri Jesus miral jarrinyapulaku. Pulanyju warinykapali wurrarnapulu, palinyngarra kakurnapulu. ¹³ Palaja, miranu jarrinyaja, kulpanyapulu Jerusalem-karti, jintanga palinymilirrangungu wurrarnapulujanaku, “Jesus wanka yija. Yir-rinalayi ngalayu.” Puru pinakarrimiyipulinyi, munu yijalmarta jirnimiyyipulaku.

¹⁴ Palaja, ngananyikinyiyi, miral jarrinyijanaku Jesus palinymilingi 11 marrngurrangungu. Yijalu warnta marnajaninyi. Warinyarrangulu Jesus wanka yirrinajalu purlpi wurrarniyijanaku, yirrkulu jalypalu jirnikinyiyi, palarrangulu 11 marrngurrangulu munu yijalmarta jir-nimiyijanaku. Palajalu Jesus-ju warnta marnajaninyi.

¹⁵ Palaja wurrarnajanaku, “Warrarnjirringi wiyirra yananyakanu, wurralayijanaku marrngungu wiyirra Ngarrkamili ngalypakata muwarr. ¹⁶ Kurrngalju yijalmarta jilipijiya ngajungu. Warinyju ngapanga jinaku janaku. Jana marlkarri jarrinyaja, Ngarrkalu wankanyu kalkulkulinyjaninyi ngarramarnti. Jintalu munu yijal-marta jilipijiya ngajungu. Jana marlkarri jarrinyaja, Ngarrkalu jurtu ngakalkulinyjaninyi ngarramarnti. ¹⁷ Ngajungu yijalmarta jinakatarrangulu ngajungu yiningi mirurru jurtu ngakalapiyijaninyi marrngurranguja. Muwarr warinyarrangu muwarr pilipiyi. ¹⁸ Jurru watarrkulu marrayili, yijalu munu marlkarri jilkulinyjaninyi palalu jurru. Marlkarri jinapinti watarrkulu minpiliyili, yijalu munu kulru jilkulinyjaninyi palalu kurlujartinyju. Janalu wirrilipiyijanaku parir-rju wurrkujartinyjarrangu, Ngarrka japirr malapiyi ngalya jinaku, yijalu Ngarrkalu ngalya jilkulinyjaninyi wurrkujartiny. Yijalmarta jinakatarrangulu palajun jilipiyi. Palaja marrngurrangu miranu jarrulupiyijanaku warrkamu jirnirni ngarramarnti ngajulu yijalmarta jinakatarrangungu.” Palajun Nyampali Jesus muwarr pirnajanaku.

JESUS KANYA KANKA NGARRKALU, NYAMPALI WIYIRRKU WIRRIRNI (16:19-20)

¹⁹ Palaja Ngarrkalu kanya kanka, wirrirni marrjanyukartingi wangka yija palinyja. Palanga wirrirni Jesus wirtu yija nyampali wiyirru ngunarrikurnujirriku.

²⁰ Jesus-milirrangulu yananyakanu wurrarnikinyiyijanaku ngunarikurnujirringi marrngurrangungu Ngarrkamili muwarr ngalypakata. Yirrkulu Nyampalilu Jesus-ju warrkamu jirnikinyi palinymilirrangungu, marrngurranguku jurti jinaku janamili muwarr yija jurtu. JIPI.

Luke

Unknown if consultant checked.

15

¹ Jiyijajilu wurrarnikinyijanaku marrnguku Ngarrka. Kurrngalju palanga pinakarrinyikinyiyalu. Kurlujartiny marrngurrangupa pukun milpanyikinyiyalu palinykarti pinakarrinyaku.

² Palanga kurrngalja kujarrapa waraja miranu jinakatarangu janamilaku Juwumilaku mangunyku. Jinta pukun palanga, yini marnikinyiyarninyi Pariji. Palarrangulu Parijilupa miranu jinakatarangulu parrjarnikinyiyi Jiyijaji. Wurrarnikinyiyarningu, "Nyungu Jiyijaji kurrngarnajanaku kurlujartinyku marrnguku, mayipa nganinyi janamilingi ngurranga palinyju. Palajun kurlujartiny."

³ Jiyijaji miranu janaku wunyjurru wurrarnikinyiyarningu. Palajalu yimpirnajanaku palinyju nyungu muwarr miranu jinaku janaku.

⁴ "Nyungu pinakarrayi! Ngurnipali warajalu nyurraja kalkulajaniny-ili 100 kukurnjari ngunarringi pirranga. Palaja ngurnipali waraja kukurnjari ngawu kanyjil-kanyjil yarrala. Ngani jilaman nyuntulu? Yakalamanjaninyi jinta 99 kukurnjari pirranga. Palaja tukulu kanyjil-amanpalu warajaku kukurnjariku ngawu kanyjil-kanyjil jarrinyajaku.

⁵ Maninyajalu nyuntu ngarlu yija pikaly jarruluman. Nyuntulu mankuluman pala kukurnjari waraja ngawu kanyjil-kanyjil. Palaja kangkuluman nyuntungu warntaranga, walarni jilaman ngurrakarti.

⁶ Palaja nyuntulu kamalamanjanaku nyuntumulaku marrngurranguku, 'Kurtaliyi nyungukarti! Nyungu kukurnjari ngajumili ngawu kanyjil-kanyjil jarrinyi pirrangapa. Yijalu manarna. Kuwarri ngarlu pikaly waninyarni. Pikaly wantunyi!"

⁷ Palaja Jiyijajilu wurrarnajanaku, "Yu! Nyuntu yija pikaly jarrinyin nyuntumilija kukurnjari maninyajalu. Yakujun kankarni Ngarrkapa yayinyjilarrangu palinyimili pikaly jarrulupiyi marrnguwa waraja kurlujartiny jinaja kulpanya Ngarrkakarti. Pikaly waninyayi 99 marrnguku ngalypakataka, Ngarrka yajarniyipa. Yijangarra pikaly yiji jarrulupiyalu warajakujakun marrnguku kurlujartinyja jinajapa wirliki jarrinya jina warajanga, kulpanya yajanaku Ngarrkaku.

⁸ Palaja yimpirnijanaku nyungu wariny muwarr Jiyijajilu. "Ngurnipali 10 warnku turrku-turrku kalkulali mirtawalu. Palaja ngurnipali kurlu jilkuliny waraja. Ngani jilkuliny palinyju? Tili jilkuliny tilipinti, maya purumu jilkuliny, tukulu kanyjiljilkuliny pa nyarrakurnujirri. ⁹ Maninyajalu kamalkulinyjanaku marrnguku jintaku, 'Kurtaliyi nyungukarti! Warnku nyarra kurlu jinirni, yijalu manarna! Kuwarri ngarlu pikaly waninyarni. Pikaly wantunyi!"

¹⁰ Palaja Jiyijajilu wurrarnajanaku, "Yu! Yakujun kankarni Ngarrkapa yayinyjilarrangu palinyimili pikaly jarrulupiyi marrnguwa waraja kulpanyaja kurlujartiny jinaja.

¹¹ Palaja wurrarnajanaku nyungu wariny muwarr, "Purlpi waninyikinyi pirirri kujarraartiny pirirrijartinyjirri. ¹² Warajanga karrpungu nyirtingunyamurninyju wurrarnala japartumurniny pulanymili, 'Japartukayi, marlkarri jarrinyajalu nyuntu ngalayalu

mankulupalayi warrarn nyuntumili. Jinta pili ngalayaka warrarn kuwarri, ngajumili yungkulupijin kuwarri.'

Palaja yijalu jinta pinipuluka pala japartumurninyju. ¹³ Palaja nyirtingunyamurninyju palinymili warrarn jinta yinyajaninyi warnkuku, yakarna ngurra, kaja yana warrarn warinykarti. Palanga warrarnja palarrangujartiny warnkujartinyju kurlu pinikinyijaninyi. Karipa minpirnikinyi, witi karrinyikinyipa, yijalu kurlu pinarninga wiyirru palinymilalu warnkulu. ¹⁴ Palaja paliny ngurnjurnikinyi, warnkumajirri.

Palaja palanga warrarnja ngapamajirri jarrinyi, mungkapa warruly tikirl jarrinyikinyi. Mayimajirripa marrngurrangu palanga warrarnja waninyikinyi. Nyirtingunya pala pirirri janparr karrinyikinyi.

¹⁵ Palaja palinyju kurlkarri marnikinyi, 'Wunyurru mayi mankulumarna nganinyaku? Warrkamuku japirr malamarnajaninya. Palaja yijamarta yungkuluminyi mayi warrkamuja.'

Warrkamu jinikinyalu ngurraraku. Palalu ngurraralu wurrarnala, 'Nyungu ngajumili ngurr-ngurr kalkulumanjaninyi, mayipa yungkulumanjaninyi.'

¹⁶ Palaja ngurr-ngurrpa kalkurnikinyijaninyi. Nyampalilu munu yingama mayi paliny nganinyaku. Paliny yija janparr karrinyikinyi mayipirrayiku ngurr-ngurrmilaku.

¹⁷ Yartikarra yija paliny kurlkapirli jarrinyi. 'Ngajumili japartumili warrkamu puluka mayi nganinyayi ngalypakata marlkaku yiji. Ngaju nyungunu janparr karrinyarni, janparrja marlkarri jarrarnili. ¹⁸ Ngaju yankulumarna, kulpulumarnalu ngajumili japartukarti, wurralamarnala palinyja, "Japartukayi, ngajulu kurlujartiny jinirni. Panypanyarnala Ngarrkangapa panypanyarnanga nyuntungu. ¹⁹ Munu ngaju wurralaminyin nyuntumili partany, puru wantulumarnanga ngaju nyuntumili warrkamukata, warrkamu jilamarnanga nyuntuku."#'

²⁰ Jampangarra paliny yana, kulpanya palinymili japartumilikarti. Kajaja ngarrany yirriirni palinymilalu japartulu. Japartumurniny paju karrinyalu, mirti jinalu palinymilaku partanyku. Ngampal jini, ngangkurlu jinikinyipularninyi.

²¹ Partanymurninyju wurrarnala, 'Japartukayi, ngajulu kurlujartiny jinirni. Panypanyarnala Ngarrkangapa nyuntungu. Munu ngaju wurralaminyin nyuntumili partany.'

²² Munu puntaju japartumurninyju pinakarrimalu palinymilaku partanymurninyku. Wurrarnajanaku palinymilaku warrkamu pulukurrangu, 'Nyampalu marrayalu wurrukarra ngalypakata palinyku, wirriliyili, jujika wirriliyili jinanga, palaja parirra palinyja wirriliyili ringi! ²³ Palaja marrayi purlika, jinjimama, wirlaliyi, wirlanajalu kampakuluyurru. Palaja ngalkuluminyalu nganyjurrulu ngajumulaku partanyku. Ngalya wantuluminyi pikaly yija! ²⁴ Ngajulu wurrarnarna nyungu ngajumili partany yijakapali marlkarri jarrima ngarramarnti. Munurla! Wankanyu! Kaja yiji yana. Yakarnaminyikapali ngarrakunyu. Munurla! Kulpanyaji wankanyu ngarrany!'

Palamaja pikalyju kurntarnikinyi yipa yaku jarrinyikinyi.

²⁵ Murrkangunyamurninyju warrkamu jinikinyi ngunarri. Palaja warrkamuja kulpanya ngurrakarti. Wangka jarrinyikinyi, pinakar-rinyijaninyi kurntanaja ngurrangalu yaku jarrinyikinyiyipa. ²⁶ Palaja palinyju kamarnalu marrnguku warajaku palinymilaku japartumilaku warrkamu jinakataku. 'Nganija palanga pikalyju kurntarnkurntarnikinyiyipa yaku jarrinyikinyiyi?'

²⁷ Puntaju pala marrngulu wurrarnala, 'Nyuntumili marrka kulpanya kuwarri. Nyuntumilalu japartulu wurrarnanganaku, "Nyungu ngajumili partany kulpanyaji ngajukarti. Wirlaliyi nyarra purlika, jinjimama."#'

²⁸ Murrkangunyamurniny yurnturi jarrinyi, munu yanama mayakarti, jalakarti waninyi, kajamarta.

Palaja palinymili japartu yanalu palinykarti, ngarlu japirr marna, 'Kurtali mayakarti kaninykurti.'

²⁹ Murrkangunyamurninyju yurnturijartinyju puntaju wurrarnala japartumurninyja, 'Ngaju yija nyuntuku waninyikinyirnangu, warrkamu jinikinyirnangupa nyuntuku partunupa yurranga. Ngajulu yirrkulu nyuntuku pinakarrinyikinyirnangu nyuntuku muwarrjaku. Puntaju munu yingaminyin ngaju wupartupa nanikutu. Ngajumilirrangulu jarnturrangulu yijapa nganamiyirni kuwiyi pikalyju. Munurla! Kumarri marnanyin wirlanaku kuwiyiku nganinyakupa. ³⁰ Ngaju munu nyungukapali nyuntumilikapali nyirtingunyakapali, nyuntulu nyuntumili warrarn yinyanpa. Palinyju warrarnku warnku mana, wiyirr warnku kurlu jini mirtawanga. Kuwarri paliny kulpanyajalu nyuntulu wirlarnanpalu palinyku kuwiyi jinjimama.'

³¹ Japartumurninyju wurrarnala, 'Partany, nyuntu waninyijin ngajungu, ngajulu kalkurnarnanta japartulu. Nyungu waninyiyinga nyuntumili nganin-nganin. Ngajulu wiyirr kalkurnarnanga nyuntuku. Marlkarri jarrulmarnapa yija nyungu wantulupiyinga nyuntuku.

³² Ngajulu wurrarnarna nyungu nyuntumili marrka yijakapali marlkarri jarrima ngarramarnti. Munurla! Wankanyu! Kaja yiji yana. Yakarnaminyikapali ngarrakunyju. Munurla! Kulpanyaji wankanyu ngarrany! Palajunjalu jurtungu pikaly yiji jarruluminyi.#"

16

¹⁶ [Yayipirayamulu karra marnalu]...nyarra waninyi wirtu yiji wuju partijirri kaniny nganarnangapa nyurranga. Palarranguku nganarnanga ngarnurtupa karrinyi yananyaku nyurrakartiku munu yiji, ngunjul yija palaku. Palarranguku pukun nyurranga ngarnurtupa karrinyi milpanyaku nganarnakarti munu yiji, ngunjul yija palaku.

22

³¹⁻³² "Jayiman, Jayimankayi, Jayitanju Ngarrka japirr marna nyuraku, marrjalu yakurr manaku nyurraku. Ngajulu ngarlu japirr marnarnangu Ngarrka nyuntuku, Jayimankayi, nyuntuku yijalmarta jinaku Ngarrkanga ngarrakunyju. Nyuntulu warinykurnu jarrinyaja kulpanyaku ngajukarti ngajuku yajanaku, palarrangu jinta pukun ngajuku miranu jilamanjaninyi, janalu ngajuku yirnkulumarta yajanaku."

John

SECOND TENTATIVE DRAFT of JOHN 3:16-21 (not final).

3

⁶ Marrngumili kawu nyarra paliny palinymilijangarra pipi japartuja. Palinymili pirlurr nyarra Ngarrkamilija Pirlurrja.

¹⁶ Marrngurrangu ngarlungu yija Ngarrkanga / God-ja. Palajunjalulu yinyanganyjurrinyi pujamu walja palinymilingarra, palinyja yijalmarta jinakatarrangu munu pujunuku jarrinyaku, ngarramarnti wankanyuku waninyaku palinymilingi ngurranga. ¹⁷ Munu ngakarnama palinymili pujamu nyungukarti ngapiku, jurtu ngakanaku wiyirruku. Palinyju ngakarna nganyjurruku kartuwarra manaku wiyirruku! ¹⁸ Nganurtulupa yijalmarta jilkulinyipili God-mili pujamungu, munu jurtu ngakalkulinyjaninyi. Wiyirr yijalmarta jinakatawayi palajunmarta kurluny-kurlunyangarra waninyayi kakuputu, God-mili pujamu waljanga yakal manakata.

¹⁹ Yakujunngarra: Tili God-milingarra milpanyanganyjurraku, marrngulu warrukurlaku karrinyaya, kurlujartinykungarra karrinyaya. ²⁰ Malyparr karrinyaya Tili God-milakungarra kurlujartiny jinakata, munu milpanyakayi Tili God-milikarti, kurntanyja jinangamarra. ²¹ Wiyirr ngalypaku jinakata Tili God-milikarti milpulupiyi, jintalu yirrilapiyi wunyjurrupali warrkamu jarrinyajanaku jananga.

14

¹ Jiyijajilu wurrarnajanaku piririmartanga palinymilirrangungu, “Munu wantayi ngarlu kurluny-kurluny. Yijalmarta jiliyili Ngarrkanga, ngajumilingi kankajirringi Japartungu. Yijalmarta jiliyiji ngajungu pukun. ² Ngajumili Japartu ngurrarrangu kurrngaljartiny palinymilingi wurrarnja. Yija wurrarnarninyurraku. ³ Walangkarr yankulumarna Japartumilikarti. Palanga ngurra parljulumarnanyurraku. Palaja kulpulumarna, kangkulumarnanyurrinyi palakarti, ngajumilikarti Japartumilikarti ngurrakarti, nyurraku waninyaku ngajungu ngarramarnti. Kunmu jarruluminyi ngajumilingi Japartumilingi ngurranga. ⁴ Palakarti yankulumarna. Palaku ruwurtuku palakartiku miranu nyurra.” Palajun Jiyijajilu wurrarnajanaku.

⁵ Warajalu, ngapilu, Tamajilu, ngurnjurnikinyi palaku muwarrku, karra marnalu Jiyijajiku, “Nyampali! Wanyjarni yananyan? Munumpa nganarna palaku. Munumpa nganarna ruwurtuku palakartiku. Wunyjurru yajalapiyirrinti palakarti?”

⁶ Wurrarnajanaku Jiyijajilu, “Japartukarti kangkulumarnajaninyi warajapa waraja marrngu parirrja ngajulungarra. Yijaku muwarrku miranu jilamarnajaninyi Japartuku ngajulungarra. Wankanyu ngarrany jilamarnajaninyi ngarrakuny ngajulungarra. Yija ngajumili muwarr: marrngu munu yiji yankuliny ngajumajirri Japartukarti. Yankulupalayi Japartukarti ngalayangarra.”

15

5-8 ... [Jiyijajilu karra marnajanaku palinymilirranguku pirirrimar-taku], munu yiji nganipa jilkulunyurru ngajumajirralu. Yijapa warinyju warinykurnulu yakalanyili ngaju, paliny wurrulykapali tikirikapali jarruliny. Wurruly nyarra palajunmarta marrngurrangulu kuru marnayijaninyi minyjinaku. Ngajungungarra kuluna wantulunyurru tukulu jilkulunyurru ngajumilija muwarrja, palajunjalu nganikupa Ngarrkangarra japirr malkulunyurru, nganipa pala palangarra jilkuliny. Ngajumilirrangu marrngurrangu ngalypakata jinakatarrangu, kakuputulu ngalypa yiji jinayi. Marrngurrangulu yirrinajalu yijalu yiji nyurra malapiyi Japartu ngajumili.

Acts

Unknown if consultant checked.

2

⁸ ...Nganyjurrulu wiyirrju pinakarrinyanyijaninyi, jana muwarr pinayi nganyjurrumilingi waljarrangungu muwarrjarrangu.

3

¹⁹ Kuwarringulungarra yijalu yiji kurlkarri malkulunyurru jilkulunyurru ngarlulu warinyju, Ngarrkakartingarra jarrayalu; palajungarra kurlujartinyja kurlparr pilkulinyurraku.

17

³⁰ Purlpija Ngarrka miranu waninyijanaku marrngurranguku, yirrkulu kurlu jinikinyayi munumpalu janamilalu. Puntaju munu kurlu jinamajanaku, yakarnajaninyi. Kuwarri yartikarra ngawu kanyjilkanyjiljaja wurrarnajanaku wiyirrku ngunarrijirriku, "Pinakarrayi! Munu kurlujartiny jinaku. Yakaliya! Kulpanya walarni jarrayi yakujani! Kuwarrija jilkulunyurru ngajumilija muwarrja."

Romans

Unknown if consultant checked.

6

⁴ Jiyijaji Kurayiji nyarra marlkarri jarrinyajanga, nganyjurru pukun marlkarri jarrinyinyikapali; paliny jungkaranga wirrinajanga, nganyjurru pukun jungkarangakapali jarrinyinyi. Wankanyu jinajanga Japartulu, nganyjurru pukun wankanyu jirninganyjurrinyi Kurayijingi kuluna. (Yijalu yiji yarni-yarnilu Japartulu nganinnganinkupa jinakata, munu ngarnurtulupa kurnta jinakayi.) Palajunngarra jarrinyanganyjurruku nyarra jampa warinyju ngapanga jirninganyjurrinyi. Palajunngarra Ngarrkalu jirni, nganyjurruku wariny jarrinyakupa ngalyppanga yiji waninyaku.

²³ Marrngurrangulu kurluny-kurluny jinayi ngarrakunyju, puntaju marlkarri jarrulupiyi. Marrngurrangu nyarra Jiyijajingi Kurayijingi nganyjurrumilingi Nyampalingi kulunaja puntaju ngalyppanga wantulupiyi. Ngarrkalu wankanyu ngarramarnti kalkulkulinyjaninyi.

8

⁷⁻⁸ Jampa marrngulu pinakarrinyalu palinymilaku waljaku ngampankatakulu pirlurrku, paliny yukunkata jarrinyalu Ngarrkaku. Munu pinakarrinyakalu Ngarrkamilaku muwarrku, munu yiji ngunjul palinyku! Palarrangu pinakarrinyakata waljaku ngampankatakulu pirlurrku, ngunjul yiji janalu munu pikaly jinakayi Ngarrka.

13

¹³ Nganyjurrulu yijalu nganinnganin jilkunyi jurtulu, nyarra ngalyppa wiyirru yirrinaku kurlumajirri, pirlpanga. Munu kurntany yiji nganipa jinaku, munu yawurr jarrinyaku, munu nganinyaku marlkaku, munu jintamilingi nyupanga karta karrinyaku, munu kurlakurla jarrinyaku jintanga, munu kulipatinaku, munu mikulu yirrinaku jinta.

14

²¹ Nyarra jintalu kuwiyi mirurruku yinganyikinyiyijanaku, palajunju wurrankinyiyijaninyi mirurrurrangu nyampali janaku. Nyuntulu pala kuwiyi ngalkuluman, nyuntu miranu ngalyppangarra palajun jinaku. Nyuntu miranu munu kurluny-kurluny palajun jinaku nyuntulu. Ngurnipali nyuntulu wayin minpilamanpa kuwiyi ngalkuluman. Warinyju marrngulu ngurnipali yirrilantili palajun jinaja, palinyju kurlkarri malali kurluny-kurluny yiji palajun jinaku, palinyju pukunngarra palajun jinaku ngurnipali karrulinypa, palinyju palajunku jinaku karruliny jampa nyuntulukurra yirririnti jinaja. Palinyju kurlkarri malkuliny nyarra kurluny-kurlunngarra yiji palajun jinaku. Palajunjalu kurluny-kurlunngarra yiji palinyku. Ngarrkalu wiralkuliny paliny palajun jinaja.

1 Corinthians

Draft.

5

¹¹ ...Jintalu marrngurrangulu wurranayarninyi Kurijin, kurlujartiny ngarrany jinayi. Ngurnipali jana kurla-kurlakatarrangu, ngurnipali lirrjalkatarrangu, ngurnipali ngarluja nyurra marnayijaninyi jinkanajarrangu mangunyakalirrangu, ngurnipali mitulu yimpinakatar-rangu, ngurnipali karikatarrangu, ngurnipali ngulyukatarrangu. Munu kulunaku marrngurrangu palajunmarta jinakatarrangu, munu yiji nganinyaku palarrangungu.

6

⁹⁻¹¹ Yija yiji nyurra miranu nyarra kurlujartiny jinakatarrangu munu Ngarrkamilingi warrarnja jarrulupiyi. Munu mitu malkulun-yurrarningu. Jinta marrngurrangu kurla-kurlakatarrangu waninyayi, jintalu ngarluja nyurra marnayijaninyi jinkanajarrangu mangunyakalirrangu, jinta karta karrinyayijanaku warinymilingi nyupajingi, jintalu piririmartalu yikarnayarninyi, jinta ngulyukata waninyayi, jinta lirrjalkatarrangu, jinta karikatarrangu, jinta mitu yimpinakatar-rangu, jintalu kulilu ngulyulu mananyakatarrangu. Palajunmarta jinakatarrangu munu Ngarrkamilingi warrarnja jarrulupiyi. Jinta nyurra palajunmartangarra waninyikinyinyurru, kuwarri nyurra wariny. Nyampalilu Jiyijaji Kurayijilupa Pirlurrju Ngarrkamilalu jinta pirnapulunyurrinyi kurlujartinyja, nyuku jirnapulunyurrinyi Ngarrkakungarra, kulurnapulunyurrinyi ngalypanga Ngarrkanga.

10

¹²⁻¹³ Ngurnipali nyuntulu kurlkarri malkulamanparningu nyuntulu jinan jurtulu. Mintu wantuluman puru kurlujartiny jinangamarra. Nyarralu Wirtulu Mirurrulu yirrkulu yakurr malamanta warinypa warinyku kurlujartinyku jinaku. Wiyirr pukun jinta yakurr marnajaninyi marrngurrangu palajunmartalu. Kakuputulu yijalmarta jilali Ngarrkanga, palinyju pirlurr nyuntumili tarn-tarn yiji jilamangalu yakurr manangamarra. Palajun yakurr manajalu, jurtungu nyuntu kurlujartinymajirri.

14

²⁶ Kunmungu jarrinyaja muwarr pinaku Ngarrkanga, wariny Christian-mili yinmajartiny, wariny miranu jilkulinyurrinyi Bibleja, wariny pinakarrinyaja Ngarrkaja, wariny muwarr pinaku karrinyi muwarrju kajamartajalu warrarnjalu ngajarrijalu, wariny pala warinymili muwarr explain jinaku karrinyi. Wiyirr jilkulinyurru ngalypa jinaku nyurramili church. ²⁷ Yijapa wariny muwarr pinaku karrinyi muwarr warinyjalu muwarralu, yijapa kujarra muwarr pilkinypulu, yijapa kujarrapa warajakartijakun, warajangapa warajanga. Palaja wariny muwarr explain jinaku. ²⁸ Yijapa wariny explaina-kata-majirri, palarrangu muwarrku pinaku muwarrju kajamartajalu muwarr pinaku, muwarr pinaku Ngarrkangajakun. ²⁹ Yijapa

Ngarrkalu muwarr yinyajaninyi, jinta muwarr pinaku, kujarrapa warajalu, jinta (the rest) janamili muwarrku kurlkapirli jarrinyaku, pala ngalya, pala kurlu? ³⁰ Yijapa warajalu muwarr pinikinyi, palaja Ngarrkalu muwarr yinganyalu muwarr winyja wariny marrngu, pala walangkarr marrngu muwarr pinakarrinyaja kajanaku, jama jarrinyaku. ³¹ Nyurra wiyirr muwarr Ngarrkaja muwarr pilkununyurru, warjanga warajanga. Palajunjalu wiyirr miranu jarrulinyurru. Ngar-rka muwarr yinganyaja, muwarr pinakata jiparnarnparninyi jalpu. Ngarrka munu karrinyama dis-order, paliny karrinyikinyinganinyi yijalu jinaku wiyirr.

15

THE RESURRECTION

¹ Yuu, Christian marrkarrangupa [Christian brothers, friends, brothers and sisters ??] nyurraku kurlkapirli jinaku karrinyarna pala muwarr ngalypakata. Nyarra "muwarr pinnirninnyurraku" [wurrarnarnanyurraku ??] Pikalyjartinyju pinakarrinyinnyurraku pala muwarr, yijalmarta jirninnyurraku, kuwarri yirrkulu tarlka kalkurnanyurru. ² Yirrkulu yijalmarta jinakanu, nyungulu muwarrju ngalypakatalu Nyampali Jesus Christ kartuwarra marnanyurrinyi. [Actually it is the Lord Jesus Christ who saves you, when you believe the message.] Palajun yijalu yijalmarta jinajalu, munu partarl yijalmarta jirnanyurru. ³ Warinyarrangulu purlpi yinku muwarr jakurl kanyajiya. Palaja pala muwarr jakurl kanganyarnanyurraku ngajulu. Pinakarrayi! Nganyjurru wiyirr Ngarrkanga panypanyiyirni. Palajalu Ngarrkalu nganyjurru wirlanaku. Christ marlkarri jarrinyinganyjurruku kartuwarra manaku, Ngarrkamilijangarra muwarr-jangarra. Palajun. ⁴ Jungkaranga wirrinyayi, kujarrapa warajangangarra turlpa jini marlkarrija Ngarrkalu, Ngarrkamilijangarra muwarrjangarra. ⁵ Yirriini Peter-lu, palaja yirrinayi Twelve-jungarra [?]. ⁶ Palaja kurngalju yija yirrinayi, yajanakatarrangulu 500-ju warajangangarra. Jinta [?] purlpi marlkarri jarrinyiyi. Kurngal [?] wanka jarrinyiyi kuwarri. ⁷ Palaja James-ju yirriini, yarti wiyirrju Apostles-ju [?] yirrinayi. ⁸ Yartikala yirrinirni ngajulu pukun nyirrinikartilu. ⁹ Jintanga Apostles-ja [?] ngaju puru, wupartukapali yija. [I am not even worthy to be called an Apostle - key term: Apostle ?] Purlpi wirlarnakinyirninjaninyi Christian-arrangu Ngarrkamilirrangulu ngajulungarra [key term: 'ekklasia' / 'congregation' / 'ones called together for a meeting']. ¹⁰ BUT, Ngarrka ngalya yija ngajuku [key term: gracious, showing favour to people who don't deserve it ??]. Palinyjungarra ngaju jirnininy nyungukapali kuwarri. Yuu, munu partarl ngajunga ngalya jirniyi. Munurti! Ngajulu wirtu yija warrkamu jirniini, ngajunga palarrangulu jintalu Apostles-ju wupartujakun warrkamu jirniyi. Munurti ngajulu, Ngarrkalungarra jirnikinyiji ngajunga. ¹¹ Yijapa ngajulu muwarr pirni, yijapa palarrangu muwarr pirniyi, puru wanta, nganarnalu wiyirrju muwarr pirniyirni pala warajajakun muwarr, nyarra muwarr ngalypakata yijalmarta jirnikinyiya nyurralu wiyirrju.

NGARRKAMILI MARRNGURRANGU MARLKARRI JARRINYAJA WANKANYU KIN JILKULINYJANINYI

12 Nganarnalu miranu jinakinyiyirni Christ marlkarri jarrinyaja Ngarrkalu mana kanya kanka. Jintalu nyurranga wurrarnayi marlkarrinyjarri marlkarri wantulupiyi, munu wankanyu jarrulupiyi. 13 Yijapa marlkarrinyjarri marlkarri wantulupiyi, Christ-ngarra pukun marlkarri wantuliny. 14 Yijapa Christ munu wankanyu jarrima, nganarnalu wurranakinyiyirni mitu wakany, nyurralu puru yijalmarta jarrinyinyurru mitungu. 15 Yijapa marlkarrinyjarri munu wankanyu jilkulinyjaninyi Ngarrkalu, nganarnalu mitu marnayirni Ngarrka. Wurrarnayirni Ngarrkalu kanka mana Christ. Janamilija muwarrja, nganarnamili muwarr munu yija muwarr. 16 Yijapa marlkarrinyjarri munu kanka manamajaninyi Ngarrkalu, Christ munu kanka manama Ngarrkalu. 17 Yijapa Christ munu kanka manama Ngarrkalu, puru yijalmarta jirnanyurru, yirrkulu panypanyakatarrangu nyurra. ?? 18 Palarrangu yijalmarta jarrinyiyi Christ-japa yarti marlkarri jarrinyiyi Wikakarti Wirtukarti yanayi, munu kulpulupiyi! 19 Yijapa nyungungujakun warrarnajakun-ngarra wankanyu waninyanga, pikaly waninyanyi Christ-ja, wurrarnyarninyi wankanyu jilinganinyi Ngarrkalu, jinta paju yija jarrulupiyinganaku! [more sorry for us than for anyone else] ??

20 Pala mitu. Nyungu yija-yiji muwarr: Ngarrkalu marlkarriny jarrinyaja kankangarra mana Christ! Paliny walangkarr yana, palinyja yarti kanka malkulinyjaninyi kurrngal yiji Ngarrkalu! 21 Warajalu marrngulu jinajalu wiyirr marlkarri jarrayinyi. Palakapalingarra warinyju marrngulu jinajalu wiyirr wankanyu jarrinyinyi. 22 Nganyjurru marrngurrangu wiyirr Adam-milirrangu nyirrirnikartijarrangu. Palaja marrngurrangu wiyirr marlkarri jarruliny nganyjurra. Yakujun nganyjurra wiyirr Christ-milirrangu wankanyu jilkulinynganyjurrinyi Ngarrkalu. [Note the forward reference, followed by return to present time:] 23 Jurtungu yajalkulupiyarninyi. Christ walangkarr, palaja, kulpanyaja Heaven-ja paliny, palinyja yijalmarta jinakatarrangu wiyirr. 24 Palaja Christ-ju jipi jilkulinyjaninyi [all rulers and powers and forces — shall we specify Satan and the mirurrurrangu ?] Yartikarra Christ Nyampali Wirtu jarruliny. Palaja wiyirr yungkuliny Ngarrka. Palaja Ngarrkalu wurralkuliny, “Jipi!” 25 Pala yartiku. Kuwarriku Christ nyampali jarrinyakupa wirlalkulinyjaninyi wiyirr yukuny pinakatarrangu palinyku. 26 Yukuny pinakata nyirrirringarra Death. 27 Ngarrkamili muwarr wurranninyi, “Ngarrkalu wirrirni wiyirr kaninykurti Christ-mili jina.” (Ngarrkalu munu wirralkulinypaninyi kaninykurtingi Christ-mili jina. Ngarrkalu jinta wiyirr wirrirni kaninykurtingi Christ-mili jina.) 28 Palaja, Christ wiyirrku Nyampali jarrinyaja, wirralkulinypaninyi kaninykurtingi Ngarrkamili jina. Palajunju Ngarrka Nyampali Wirtu jarruliny wiyirrku, nyarrakurnujirri.

JINTALU JANPA JINIJANINYI WARINYARRANGU MARLKARRINY-JARRIKU

29 Warinyarrangu marlkarri jarrinyiyi janpa jinamajirri. Jintalu wariny marrngu janpa jinijaninya, wurrarnayi, “Palajunju jinajalu ngalypa jilkulinyjanaku marlkarrinyjarriku.” Nyarra warinyarrangu wurrarnayi, “Marlkarri jarrinyaja, marlkarri wantuluman ngarramarnti.” Janamilirrangu muwarr ruru pirnayarninyi. Yijapa

marlkarrinyjarri marlkarri wantulupiyi, janpa jinaku marrngu wariny munu ngalya jilkuliny, munu wankanyu malkuliny! ³⁰ Kurlkapirli jarrulinyurru nganarnapa. Jinta wirla-wirlalkulinynganinyi karrpurrangu karrpu. ³¹ Karrpurrangu warinyapa wariny marlkarri wirlalajiyili! Yijarla pala muwarr! Kamparta ngaju Christ-ju jinajalu nyurranga. Yijarla pala muwarr pukun! ³²⁻³³ Palarrangulu marrngurrangulu Ephesus-ja kulipartirnajiya. Jana lion-arrangukapalipa tiger-arrangukapali! Yijapa marlkarrinyjarri marlkarri wantulupiyi, kulipartinajalu munurti yija jirnirni! Yijapa marlkarrinyjarri marlkarri wantulupiyi, “Ngalkunyi, minpilkunyi, marntungu marlkarri jarruluminyi!” Jintalu wurrarnayi muwarrarrangu palakapali. Mitu muwarr janamili. Munu pinakarrayijanaku! [“Bad company corrupts good character.”] ³⁴ Jurtulu yija kurlkapirli jarrayi, munu kurlujartiny jilkulinyurra [stop sinning!] Jinta nyurranga munumpa waninyayi Ngarrka. Kurntany wantayi palaku.

KAWURRANGU NGANYJURRUMILI WARINY JARRULUPIYI

³⁵ Jintalu japirr marnayi, “Wunyurru Ngarrkalu kanka malkulinyjaninyi marlkarrinyjarri? Nganikapali kawu janamili?” ³⁶ Munu ngawu wantulinyurru. Jijirr jungkanga wirrinaja, marlkarri jarrinyaku. Palangarrajakun turlpalkuliny, wirtu jarruliny, warruly jarruliny. ³⁷ Pala warruly turlpanyaja wariny yija, munu jijirrkapali. ³⁸ Ngarrka miranu palaku jijirrkau, yinganya kuwarrija kawu, karrinya palangarra. ³⁹ Marrngurrangu, kuwiyirrangungu, wirrujartinyarrangu, janpamalurrangu majangujartiny, warinyapa wariny. ⁴⁰ Wiyirr parlparra waninyayi kawujartiny. Wiyirr jungkanga waninyayi kawujartiny. Warajapa waraja, wariny yija jintanga wiyirra. ⁴¹ Karrpu munu wirlarrakapali. Wirlarra munu panikatarrangukapali. Waraja panikata munu warinykapali panikatakapali.

⁴² Palakapali jarruliny kawuku nganyjurrumulirranguku. Nyungurrangu kawu marlkarri jarrulupiyi, wirrilapiyijaninyi jungkanga, jijirrkapali. Kanka manaja, wankanyu wantulupiyi ngarramarnti. ⁴³ Nyungurrangu kawu manyurla, munu ngalya yirrinaku. Kanka manaja ngalya yiji wantulupiyi, marrjapanu. ⁴⁴ Nyungunga warrarnja waninyaja, marrngulu warlininyi nyungu kawu. Partarl warlilkuliny wariny kawu, kanka manaja kawu, parlparra kawu.

⁴⁵ Ngarrkamilalu muwarrju wurraninyi, “Nyarra walangkarr pirirri, yini Adam, marrngu wankanyu jarrinyi. Nyirrirnikata pirirri, Christ, pirlurr wankanyu jinakata jarrinyi. ⁴⁶ Pala kawu warlinapinti walangkarr jarrayinyi, yarti pala parlparra kawu jarrayinyi, warlinawayi kawu. ⁴⁷ Ngarrkalu yarni mana pala walangkarr pirirri, Adam, kurlurluja. Pala nyirrirnikata pirirri, Christ, parlparra milpanya. ⁴⁸ Marrngurrangu nyungunga warrarnja kawujartiny Adam-kapali. Marrngurrangu parlparra kawujartiny Christ-kapali. ⁴⁹ Kuwarri nyungungu warrarnja nganyurru kawu Adam-kapali. Yarti parlparra kawu nganyjurrumili Christ-kapali jarrulupiyi.

⁵⁰ Marrkarrangu ngajumili [??], Ngarrkamili ngurra parlparra waninyi ngarramarntiku. Nyungurrangu kawu nganyjurrumili, majangujartiny pa pijirrijartiny, nyilykurr jarrulupiyi. Munu waninyakayi ngarramarnti. Partarl wantulupiyi Ngarrkamilinga warrarnja parlparra.

⁵¹ Yuu, ngurnjul ngalypakata yija wurralamarnanyurraku: Nganyjurranga jinta munu marlkarri jarrulupiyi. Nganyjurra wiyirr warinykapali jarruluminyi. ⁵² Jampangangarra jarruliny, wirlujartukapali. Angel-ju trumpetjartinyju wirtu ngurntirri jilkuliny. Ngarrkalu wiyirr marlkarrinyjarri kanka malkulinyjaninyi, ngarramarntiku munu nyilykurr jarrulupiyi. Palanga wankanyurrangu nyungungu warrarnja wariny jilkulinyjaninyi, nganyjurru munu marlkarri jarruluminyi, wankanyu wantuluminyi ngarramarntiku. ⁵³ Nyungurrangu kawu nyilykurrpinti Ngarrkalu wariny jilkulinyjaninyi, marlkarriwayipa nyilykurrwayi. ⁵⁴ Nyungurrangu kawu nganyjurrumili manyurla, marlkarri jarrulupiyi. Ngarrkalu wariny jilkulinyjaninyi, munu yiji marlkarri jarrulupiyi. Palaja marrngu wiyirr miranu jarrulupiyi, Ngarrkamili purlpija muwarr yija: ⁵⁵ "Marlkarri jinakatakayi, Christ-ju marlkarringarra wirlarnanta! Marlkarri jinakatakayi, partarl kampalkulinynganyjurrinyi!" ⁵⁶ Marrngurrangulu munu pinakarrinyayi Ngarrkanga. Palaja Ngarrkamili Manguny marlkarri wirlanaku. Parra-parra wirtu yija jilkulinyjanaku. ⁵⁷ Ngarrkalu ngakarnanganyjurraku Christ, kartuwarra manakata jarrinyaku nganyjurraku. Christ-ju marlkarri jirni pala marlkarri jinakata. Palajalu nganyjurrulu wurralaminyi Ngarrka, "Yarranija!" ⁵⁸ Palajalu, marrkarrangu, tarlka wantulinyurru, janngankawayi. Yirkulu pikalyju warrkamun jilkulinyurralu Nyampali Jesus-ku. Wiyirrju jinajarrangulu palinyku Ngarrka pilaly jilkuliny. [??]

Galatians

Unknown if consultant checked.

5

¹³ Jipi, muwarr pilamarnanyurraku, Kurijinarranguku. Jintalu wurralapinyurraku, “Yijalu pinakarrulunyurru Mujujumili muwarrarrangu, puripi wirrinijanaku Juwurranguku marrnguku. Palinyja muwarrja jilkulunyurru. Munujalu nyurra munu Jiyijaji Kurayijimili.” Palajun wurralapinyurraku. Mitu yiji janamili muwarr. Jiyijaji milpanya Ngarrkaja kartuwarra manaku nganyjurraku. Yijalmarta jininyurrulu palinyja. Palajalungarra nyurra palinymilirrangu jar-rinyinyurru. Munu Jiyijajimili jarrimanyurru pinakarrinyajalu Mujujumilaku muwarrku.

Tuku jarrulunyurru mitungumarra! Munu wurralanyurrarningu, “Jiyijaji Kurayijimili nganyjurru, puru ngakarnanganyjurrinyi. Munu pinakarruluminyalu Muwujumilaku muwarrku. Kuwarri nganyjurrulu turrrpalu jinanyi nganiwarralpiirtiku karrinyanyi jinaku!” Munu palajun muwarr pilkulunyurru! Palajunja muwarrja lirrrjal wirtu jarranyurrulu mayiku, kariku, mirtawaku, pirirriku, nganin-nganinkurrangu, puntaju wirlalanyurrarninyili, ngulyu marranyurrulu, warinyirrangupa kurlujartiny jilinyurrulu. Munu kurlujartinya yungkulunyurrarninyili. Munu yiji palajun jilkulunyurru! Nyurra Kurayijimilirrangu. Palajalu kuwarringulu yija yiji munu kurlujartiny jilkulunyurru, Kurayijimilija muwarrja jilkulunyurru ngarramarntilu, nyurranga ngarlungu jilkulunyurrarningu, palajunjal yija-yiji tuku jilkulunyurrarninyi. ¹⁴ Ngarrkalu wirrininganyjurraku warinypa wariny muwarrarrangu. Yinyanganyjurrinyi palarrangu muwarr ngalya wantuluminyi ngungku wiyirr, ngalya kalkuluminyijaninyi jinta, munu kurlu jilkuluminyijanaku. Waraja wirtu yiji muwarr wirrininganyjurraku: Nyungulu warajalu muwarrju warlirnanjaninyi jinta wiyirr muwarrarrangu Ngarrkaja: “Nyuntulu yijalu yiji tuku jinanparningu. Palajunju wiyirr jinta pukun marrngurrangu tuku jilamanjaninyi nyuntulukapali tuku jinanparningu.” ¹⁵ Kurlkarri marnarnanyurrinyi yarranyurrulu warinykurnu. Wunyjurru? Muwarrja kulilu yirrininyurrarningu? Nyurni marnanyurrurnarningu? Tuku jilkulunyurrarningu! Palajunjal kurlujartinya yiji jilkulunyurrarningu mujujakartijakun.

¹⁶ Nyungu muwarr wirtu wurrarnarnanyurraku: Ngarrkamilaku Pirlurrku yiji pinakarrinyaku. Yirrkulu pinakarrayalu palinyku, palinyja muwarrja yirrkulu jilkulunyurru. Palajun jinajalu munu kurlujartiny jilkulunyurru. Yirrkulu wurralkulunyurrarningu, “Yijalu munu pikaly jilkulumarnarningu ngajulujakun, ngajulu pikaly jilkulumarna Ngarrkangarra.”

¹⁷ Miranu nyurra marrngurranguku, nganyjurru wiyirr pirlurr ngarlu ngampankata, yirrkulu pikaly jinaku karrinyinyarningu nganyjurrulu. Nganyjurru karrinyanyi warinyku, kurluku, Ngarrka Pirlurr karrinyi warinyku, ngalypaku. Paliny karrinyi ngalypakataku, ngungkuku. Wiyirr pinakarrinyakatarrangu Ngarrkamili Pirlurrku

jurtungu jilkulinyjaninyi ngungkuku, ngarlu nyinga malkulinyjaninyi kurlujartiny jinajamarra. ¹⁸ Ngarrkaku Pirlurrku yiji pinakarrulunyurrulu. Palajunjalu munu kurlkarri manaku muwarr nyarra Muwujujuja.

¹⁹ Kurrngalju marrngurrangulu munu pinakarrulupiyalu Ngarrkamilaku Pirlurrku. Palarrangu jankanyakatarrangu yiji. Nyurra miranu wunyjurrukata marrngurrangu, jampa ngayarta jarrinyanyi nganyjurrumili wiyirmili pirlurr ngampankata ngarrakuny, kurlujartinyarranguku jinaku karrinyanyi ngarramarnti, kurlujartiny jinanyi ngarramarntilu. Palajunjalu jinta kurla-kurlakatarrangu jarrinyayijanaku jintaku, jintalu piririmarta yikarnayarninyi, jintalu mirtawanyjarri yikarnayarninyi, jintalu munu jurtungu warlirnakayarningu; ²⁰ jintalu marni pinayi miyu mangunyarrangukapali, ngarlujaja nyurra marnayijaninyi, kurlujartinyarrangu maparnjukapali yumuny jinayijanaku jintanga, yukuny pinayarningu, warnta marnayarninyi, miku jarrinyayarningu, wirrilyi jarrinyayi, raka-raka jarrinyayi, jinta pinayarninyi, yirrkun waninyayi waljangajakun, ²¹ jintamilaku wurrukarraku karrinyayijanaku, yawurr jarrinyayi, yawurrja warajanga ngawu jarrinyayi, kurlujartinyarrangu jinayi, nganin-nganinarrangupa jinayi palajunmarta. Palajunmarta yirrkulu jinayi pirlurrjalu ngampankatajalu. Palajunmarta jinakatarrangu munu wantulupiyi Ngarrkanga palinymilingi warrarnja. Yija pala muwarr. Purlpi wurrarnarnanyurraku minyirrju, kuwarri yarrana kurlkapirli jinirninnyurrinyi: Palajunmarta jinajarrangu munu wantulupiyi Ngarrkanga.

²² Jintalu marrngurrangulu yirrkulu pinakarrulupiyalu Ngarrkamilaku Pirlurrku. Palinyju kurlkapirli jinajaninyi marrngurrangu warinykurnu, ngalypakurnu. Ngarlu nyinga manajaninyi marrngurrangulu ngarlungu wirrilapiyarningu, ngarlu pikaly jinajaninyi, ngarlu wuta jinajaninyi, palinyju nyampa-nyampa jinakatawayi jinajaninyi, ngalypakatarrangu jinajaninyi, yirnikatarrangu jinajaninyi, ²³ jakartakata jinajaninyi marrngurranguku, warlilapiyiyarningu janamili walja ngampankata pirlurr. Wayirti? Nganurtu marrngulu karra malkuliny, "Palajunmarta jinaku kurlu. Munu palajun jilaman!" Munu yiji marrngulu palalu muwarr pilkuliny palajunmarta! ²⁴ Palarrangulu Kurayiji Jiyijajimilirrangu yirrkulu wurralkulupiyarningu, "Ngaju ngampankata pirlurr kurlujartinyku karrinyarni. Munu yiji! Ngajulu yakalamarna kurlujartiny. Munu ngampankata jarrulumarna. Ngajulu pinakarrulumarnalu Ngarrkamilakujakun Pirlurrku!"

²⁵ Yu! Kurlumajirrilu Pirlurrju wankanyu jininganyjurrinyi. Palajalu nganyjurrulu palinyku yijalu wurralaminyili nyampali jarrulinynganyjurruku. ²⁶ Yija munu raka jarruluminyi, yijalu munu yirrngilaminanyarninyi, yija munu miku jarruluminyarningu.

6

¹ Kurijinarrangukayi, miranu nyurra nganiku Ngarrka karrinyi. Yijapa warinyju Kurijinju kurlujartiny jilkuliny. Kurlumajirriku Pirlurrku pinakarrulunyurrulu, palaja ngalypaku jurti jilkulunyurrulu pala

Kurijin, jakartalu. Kurlkapirlilu jilkulunyurru — munu nyurralu jilkulunyurru nyarralukapali. ² Paju karrulunyurrujanaku ngurnjurljartin-yarranguku. Yakujun jinajalu jilkulunyurru Kurayijimilija muwarrja. ³ Munu nyurra-nyurra wantulunyurru. Yijapa nganurturrangulupa wuparturrangulu wurralipiyarningu, “Ngaju wirtu”. Palajunmarta wurranaajalu mitu marnarninyi. Yijarla wuparturrangujakun jana. ⁴ Nyuntulu yirrkulu japirr malamanparningu, “Wunyjurru? Pala jinirni Ngarrkaja muwarrja?” Yijapa ngalya. Palaja ngarlu ngalya jarruluman. Munu wurralamanparningu, “Palarrangulu jintalu kurlu jinikinyiyi, ngajulu ngalypamarta jinikinyirni.” ⁵ Nyuntumilingarra jurtu jilkuluman nyuntulu. Palajunku karrinyi Ngarrkalu. Munu parrjalamanjaninyi jinta yimpinaku.

⁶ Yijapa marrngulu miranu jilkulinyurrinyi Ngarrkamilaku muwarrku. Puntaju nyurralu yungkulunyurrulu mayipa warnkupa wurrupa nganin-nganin nyurramilaku pirnti pinakataku.

⁷ Pinakarrayi! Marrngulu mitu yakalali Ngarrkanga. Yijapa kurlkarri maninyi, “Ngarrka munumpa ngajuku.” Palinyju puru mitu marnarninyi! Kurlu pini yiji! Ngarrkalu yirrkulu parrjarna, tarn-tarn jilkulinypalu panypanyajaku. ⁸ Yijapa marrngulu kurlu jilkuliny. Puntaju kurlu jilkulinypalu Ngarrkalu. Yijapa marrngulu ngalya jilkuliny. Puntaju ngalya jilkulinypalu Ngarrkalu. Yijapa marrngulu yirrkulu jilkuliny ngampan-ngampankatalu pirlurrju. Puntaju marlkarri jarrinyaja Ngarrkalu jurtu ngakalkuliny ngarramarnti. Yijapa marrngulu yirrkulu pinakarrulinypalu Pirlurrku Kurlumajirriku. Puntaju marlkarri jarrinyaja Ngarrkalu wangkamarta wirrilkuliny, palanga wantuliny Ngarrkanga ngarramarnti. ⁹ Palajalu purnku-purnkuwayilu nganyjurrulu yirrkulu ngalyparrangu jilkuluminyi. Palajun jinaja yartikarra puntaju Ngarrkalu ngalya yiji jilkulinynganyjurruku.

¹⁰ Palajalu yirrkulu ngalya jiliminyijanaku marrnguku wiyirrkku, yija-yiji ngalya jiliminyijanaku yijalmarta jinakatarranguku.

Ephesians

Unknown if consultant checked.

5

¹⁸ Munu yawurr jarrinyaku wayinjartiny, pala nyarra ngawu jinakata, kurikarri manamajirrilu kurlujartiny jilaman. Yijamarta yungkulunyurrarninyili Ngalypakatanga Pirlurrja, palinyju jipanaku nyurraku jurtungu.

²⁸ Piririmartalu nyarra yijalu yiji tuku jinayarningu jana kawu. Palajunju pukunngarra yijalu tuku jilapiyarninga janamili mirtawanyjarri. Ngarnurtulupa tuku jinarninga mirtawa palinymili tuku jinarninyi palinyju pukunngarra.

PAUL'S FIRST LETTER TO THE PEOPLE IN THESSALONICA

Unknown if consultant checked.

English names and loan words are now spelled as in English, with a hyphen before any Nyangumarta suffixes. All jini and pini have now been standardised as jirni and pirni. Should we change 'ngayiny' back to 'ngarlu'? Should we change 'yijalmarta jinakata' to 'Christian'? Now that the Translation Team have revised parts of it, we will need to update the English back translation to match it.

(1:1)

^{1a} Nyungu muwarr ngajuja Paul-ja, ngapija, Silas-japa Timothy-ja pukun. Nganarnalu mirli-mirlingi yarntarniyirni nyurraku yijalmarta jinakatarranguku ngurnungungu, Thessalonica-nga. Ngarrkamilipa Jesus-mili nyurra. Nyarra Ngarrka Japartu nganyjurrumili, nyarra Jesus Christ Nyampali nganyjurrumili. Pulanymilingarra nyurra wiyirr. Nyungu muwarr nyurraku wiyirruku.

^{1b} Nganarnalu japirr marnayirni nyurraku Ngarrka Japartu nganyjurrumulipa Jesus Christ nganyjurrumili Nyampali pukun, pulanyju ngalypalu kalkukulinyapulunyurrinyipa ngayiny wutaku jilkulunyurrinyi.

(1:2-10)

²⁻³ Yirrkulu japirr marnayirni Ngarrka ngalya jilkulunyurraku wiyirruku. Kurlkarri marnayirninuyurrinyi, yijalmarta jirninyurrulu Nyampali Jesus Christ-ja, palajunjalu yirnkulu jirnanyurru ngarrakuny. Ngayinyja nyurranga Ngarrka, palajunjalu nyurraku yirrkulu nganiwarralpiri jirnanyurru yirnkulu jirnanyurru Ngarrkaku. Nyurraku yijalmarta jirnanyurru Nyampali Jesus kulpuliny kankajirrija, palaja kangkulunyurrinyi Ngarrkamilikarti warrarnkarti. Palajunjalu yirrkulu paliny yajarnanyurru. Jintalu kurlujartiny jirnayinyurraku, munu purlu jarrimanyurraku. Nganarnalu kurlkarri marnayirninuyurrinyi nganikapali nyurra. Palajalu yirrkulu karra marnayirnalupa Japartu Kankajirriku, "Yarrarnija!" ⁴ Yu, nganarna miranu nyurraku, Ngarrkanga ngayinyja nyurra, ngurrju marnanyurrinyi palinymilirranguku jarrinyaku. ⁵ Nganarna milpanyiyirni nyurraku, wurarniyirni nyurraku, "Ngarrkalu ngakarna Jesus nyurraku kartuwarra manaku." Munu nganarnamili muwarrjalujaku yijalmarta jirninyurrulu. Munu! Ngarrkamili Pirlurr Ngalypakata milpanya nyurraku, palinyjungarra wurrarnanyurraku, "Yija pala muwarr!" Nyurraku yijalmarta jirninyurrulu palanga muwarrja. Palajunjalu nganarna miranu nyurraku Ngarrkalu ngurrju marnanyurrinyi palinymilirrangu jarrinyaku.

Nyarra waninyikinyiyirninuyurraku, miranu nyurra nganarnaku, nganiwarralpiri jirniyirni, nyurraku palajungarra jilkulunyurrulu nganarnalukapali. ⁶ Jampa pinakarrinyinyurrunganinyi, nyurraku pukun jirninyurrulu nganarnalukapalipa nganyjurrumulalu Nyampalilu Jesus-jukapali, yirnkulu nganiwarralpiri jirninyurru. Jintalu kurlujartiny jirnayinyurraku, partal ngampa-ngampa pinayinyurrinyi

yijalmarta jinaku palinyja. Nyurralu yirrkulu pikalyju yijalmarta jirninyurrulu. Ngalyapakatalu Pirlurrju pikaly kalkurnanyurrinyi. ⁷ Palajalu jinta yijalmarta jinakatarrangu palangajirri warrarnjajirri, Macedonia-ngapa Achaia-nga, kurlkapirli jarrinyiyi jana nyurakapaliku jarrinyaku. ⁸ Nyarra muwarr Nyampali Jesus wirtu jarrinyikinyi nyurraja ngunarrijirri wiyirrkarti marrngurrangukarti Macedonia-ngapa Achaia-nga, palangajirri. Munu palarrangulu-jakunwayi pinakarrinyiyi pala muwarr, jintalu pukun ngunarrijirri warrarnjajirri pinakarrinyiyi pala muwarr, palarrangu wiyirr miranu nyurraku yijalmarta jirninyurrulu Ngarrkanga. Nganarnalu munu wurrarnamiyirnijanaku nyurra, puripi ngarrany kaninyipirti miranu waninyikinyiyi nyurraku. ⁹ Marrngu ngunarrijirri warrarnjarrangu wurrarnayinyurrinyi. Jana miranungarra nyurraku, pinakarrinyinyurru nganarnamili muwarr, palajunjalu wirrini yakarnanyurrujaninyi mitu mangunyakalirrangungu, Ngarrkamilirrangungu jarrinyaku karrinyinyurru yija-yiji. Ngarrkangarra yija wankanyu waninyi ngarrakuny. ¹⁰ Yu, nyurralu yijalmarta jirninyurrulu nyarranga wankanyu waninyipa ngarrakuny, mimarnanyurralu palinymilaku Pujamuku Jesus-ku. Palinyju wankanyu jirni Jesus marlkarrija. Kuwarri mimarnanyurralu Jesus-ku kulpanyajaku parlparrjaja. Palinyjungarra kartuwarra marnanganyjurrinyi yijalmarta jinakatarrangu. Palajunjalu Ngarrkalu munu kulilu yirrilkulinynganyjurrinyi.

2

(2:1 - 16)

¹⁻² Yu, nyurra miranu milpanyiyirninyurraku, munu puru wurrarnayirninnyurraku Ngarrkamili ngalypakata muwarr. Yijalu yijalmarta jirninyurralu. Puripi Philippi-nga jintalu marrngurrangulu kulilu yirrirniyinganinyi, wirrlarniyinganinyi, kurlujartinyja kalkurnikinyiyinganinyi. Miranu nyurra palaku. Palaja yakarniyirni Philippi, milpanyiyirninyurraku Thessalonica-karti. Palanga wurrarniyirninyurraku Ngarrkamili muwarr. Jintalu marrngurrangulu munu pinakarrimiyinganaku. Partal ngampa-ngampa pirniyinganinyi muwarr pinaku. Nganarna munu wirnti karrimiyirnijanaku, Ngarrkalu muwarr pinaku tarn-tarn jirninganinyi. ³ Wurrarnikinyiyirninyurraku nyarra yija muwarr, munu purulu mitu manamiyirninyurrinyi ngapiku warnkukupa yingamanyurrunganinyi. Munu. Yirrkulu yirnkulu jirnikinyiyirni nganarnalu. ⁴ Ngarrkalu ngarrakunyju parrjarnanganyjurrinyi, paliny miranungarra nganikupa nganyjurrulu kurlkarri marnanyi. Palinyjungarra ngurru marnanganinyi nganarna jakul kanganyaku nyungu palinymili yija muwarr nyurranga. Palajalu nganarnalu karrinyiyirnalu Ngarrkakungarra pikaly jinaku, munu marrngurranguku pikaly jinaku. ⁵ Munu nyurra marnamiyirninyurrinyi, ngapi nyarra nyurralu puntajulu wurrarnamanyurrunganinyi yija ngalypakata. Munu lirjalkatarrangu jarrimiyirni warnkukupa nganiwarralpirtiku. ⁶⁻⁷ Munu japirr marnamiyirninyurrinyi nyurralu nyurra manaku nganarnakupa jintalu pukun. Ngarrka miranu ngajuku, ngajulu yijalu wurrarnarni.

Nganarnalungarra wurrarniyirninyurraku muwarr nyarra Jesus Christ. Palinyjungarra nyungu ngakarnanganinyi nyurrakarti. Palajunjalulu nganarnalu japirr marnamiyirninyurrinyi nyurraku ngalypanga kalkurnamanyurrunganinyi warnku yingamanyurrunganinyi. Munu! Nganarna panyju karrinyiyirni palajun jinaku. Nganarnalungarra kalkurniyirninyurrinyi ngalypalu. Nyurra miranu nyarra pipilu tukulu kalkurnikinyi partany wupartu palinymili, palajunmartakapali jarrinyiyirninyurraku. ⁸ Nganarnanga ngayinyja yiji nyurra, kurlkarri marnayirninyurrinyi ngarrakuny [ngarrakunyju ??]. Palajalu munu muwarrjakun yinyayirninyurrinyi ngalypakata Ngarrkaja. Waljakapali jirniyirninyurrinyi nganarnamilikapali pukun. ⁹ Yu, wurrarniyirninyurrakupa muwarr Ngarrkaja, warrkamu jarrinyikinyiyirna mayipinti warnkuku. Munu japirr manamiyirninyurrinyi mayiku. Munu nganamayirni mayi nyurramili. Nganarna marrja warrkamu jarrikinyiyirna karrpungupa warrukartingi pukun warnkuku maninyaku nganarnamilaku. Nyurra miranu palajunngarra [palajunjungarra ??] jirnikinyiyirni. ¹⁰ Nyarra wanikinyiyirninyurraku, ngarrakunyju yirnkulupa kurlumajirralu jirnikinyiyirni Ngarrka pikaly jinaku. Nyurra miranu palaku, Ngarrka pukunngarra, yija-yiji pala muwarr. ¹¹⁻¹² Nyurra miranu nyarra japartulu miranu jininyi yirnkulu jinaku partany palinymili, palajunmartakapali jarrinyiyirni nyurraku. Nganarnalu ngarrakunyju wurrarniyirni nyurraku yirnkulu jilkulunyurru pikaly jinaku Ngarrkaku. Palinyjungarra ngurrju marnanyurrinyi. Yarti palinyju kangkulinyurrinyi palinymilikarti ngalypakatakarti warrarnkarti. Palajunjalulu nyurralu yirnkulu nganiwarralpiri jilkulunyurrulu palinykungarra pikaly jinaku. ¹³ Jampa wurrarniyirninyurraku pala ngalypakata muwarr nyurrulu pikalyju pinakarrinyiyurru. Kurlkarri marnanyurru, “Nyungu Ngarrkamilingarra muwarr, munu Paulmilijakun.” Pala yijangarra Ngarrkamili muwarr. Nyurrulu yijalmarta jirniyurrulu palanga muwarrja, kurlujartiny jinajalu warinykurnu jarrinyiyurru, kuwarri yirnkungu jarrinyiyurru. Palajunjalulu nganarnalu yirnkulu karra marnayirnalulu Ngarrkaku, “Yarrarnija!” ¹⁴ Jampa yijalmarta jirniyurrulu Ngarrkamilingi muwarrja nyurramili warrarn waljarrangu marrngurrangu kuli jarrinyiyinyurraku. Nyurra jintakapali jarrinyiyurru, palarrangu yijalmarta jinakatarrangukapali ngapinga, Judea-nga. Janamili warrarn waljarrangu marrngurrangu kuli jarrinyiyijanaku, partal ngampa pirnikinyiyijaninyi Jesus Christ yajanaku. Palajunmartakapali nyurramilalu warrarnja waljarrangulu partal ngampa pirnikinyiyiyurrinyi yajanaku palinyku. ¹⁵⁻¹⁶ Kurngalju Jew-arrangulu marrngurrangulu panyju karrinyiyili Ngarrkamilaku muwarrku. Purlpilulu jintalu marlkarri wirlarnikinyiyijaninyi Ngarrkamili muwarr jakul kanganyakatarrangu. Nyarra purlpi wirlarniyi jintalu nganyjurrumili Nyampali Jesus. Kuwarrimartanga jintalu jurtu ngakarniyinganinyi nyurramilija tawunja. Janalu ngarrakunyju partal ngampa pirniyinganinyi kanganyaku yija muwarr Nyampali Jesus-mili nyurrakupa warinyarranguku.

Yini marnayarninyi “Jew-arrangu”, wiyirr jinta ngunarrijirri ngapi yini marniyijaninyi, “Gentile-arrangu”. Nganarna karrinyiyirniyanaku wiyirru ngapi Gentile-arranguku miranu jarrinyaku Nyampali Jesus-

ku, yijalmarta jinaku palinyja. Wiyirr palajun jinajarrangu Ngarrkalu kartuwarra malkulinyjaninyi. Nyarrarrangu Jew-arrangu ngampa-ngampa pinakatarrangu wiyirrku jintaku. Jana panyju karrinyikinyiyijanaku jintaku Jew-arrangukupi Gentile-arrangu pinakarrinyaku muwarrku Nyampali Jesus-mili. Jana kurlujartinykatarrangu. Palajalu Ngarrka kuli jarrinyijanaku. Yartikala wirlalkulinyjaninyi marrjalu yiji.

(2:17 - 3:13)

¹⁷⁻¹⁸ Yu, nyarrarrangu Jew-arrangulu jurtu ngakarniyinganinyi nyurramilija tawunja. Palajalu yirrkulu kurlkarri marnayirninnyurrinyi, ngayinyja nganarnanga yiji nyurra. Kulpanyaku karrinyikinyiyrninnyurraku nyurrakartiku, marrapa karrinyikinyiyrninnyurraku. Ngajulu Paul-ju marlumal yakurr marnarna kulpanyaku nyurrakartiku, Jayitanju ngampa-ngampa pirnikinyinyi. ¹⁹⁻²⁰ Yu, yija yiji nyurraku kulpanya yirrinaku karrikinyirna. Purlpikurra Nyampali Jesus wurrarniyirninnyurraku, yijalmarta jirninyurrulu, kurlujartiny yakarnanyurru, ngalypakatar-rangu [ngalypa jinakatarangu ??] jarrinyinyurru. Palajunjalulu nyurrulu pikaly jirninyurrunganinyi yija. Yarti Jesus nganyjurrumili Nyampali kulpuliny parlparrjaja. Palanga nganarnapa nyurra pukun kunmu wararr karruluminyi wangka yiji, palinyju warajanga yirrilkulinynganyjurrinyi. Miranu jarrulupiyirni nyurraku, munu puru wurrarnikinyiyrninnyurraku Ngarrkamili ngalypakata muwarr. Palajunjalulu pikaly yija yiji jarrulupiyirni.

3

¹⁻² Ngajulu munu kakurnamarnanyurrinyi, ngayiny kurluny-kurluny jarrinyikinyirni nyurraku. Karrinyikinyirni nyurraku yaninya yirrinaku. Yartikarra ngakarnarna nyurraku Timothy. Timothy waraja, nganarnamilingarra paliny Ngarrkamili jakul kanganyakata, marrngurranguku jakul kanganyajanaku muwarr Jesus Christ-mili. Wurrarnarnala, "Ngaju wantulumarna nyungungu Athens-ja. Nyuntu kulpulumanjanaku Christian-arranguku ngapinga Thessalonica-nga." Paliny ngakarnarnayurraku jakurlinaku marrjalu, [??] Nyampali Jiyijajinga yijalmarta jilkulinyurrulu ngayiny tarn-tarnjupa wirntimajirralu ngarrakuny. ³⁻⁴ Jintalu kurluny-kurlunya wirrilapiyinyurrinyipa wirntiji pilayinyurrinyili, warinykurnu jiliyinyurrinyili yajanaja Nyampalija Jesus-ja. Nyarra waninyiyrninnyurrakupa wurrarniyirninnyurraku palajunmarta jilkulupiyinyurrinyi. Kuwarri nyurra miranu wurrarniyirninnyurraku yija muwarr. ⁵ Yu, ngajulu ngayiny kurluny-kurlunyu kurlkarri marnikinyirninnyurrinyi. Kurlkarri marnikinyirni, "Ngurnipali Jayitanju yakurr marnajaninyi, palajalu ngurnipali kuta yakarnaya yajanaku Nyampali Jesus. Yijapa Ngarrkamili muwarr puruku wurrarniyirnijanaku." Palajunngarra kurlkarri marnikinyirni. Ngaju kurlkapirli jarrinyaku karrinyikinyiyrninnyurraku. Palakungarra Timothy ngakarnarnanyurraku parrjana yirrinaku. ⁶ Timothy kuwarrimartangarra kulpanya. Palinyju wurrarnaji nyurrulu yirrkulu yijalmarta jirninyurrulu Ngarrkangapa tuku jirnanyurrarningu ngalypalu. Ngayiny ngalypalu kurlkarri marnanyurrunganinyi, nyurrulu karrinyinyurrunganaku

[karrinyanyurrunganaku ??] yirrinaku nganarnaku. Palajunju pukun nganarnalu karrinyiyirninnyurraku yirrinaku nyurraku. ⁷⁻⁸ Yu, Timothy-lu jakul kanyaji, pikaly yiji jirninyi palinyju. Nyungungu jintalu kurluny-kurlunya wirrirkinyinyiyi. Ngayiny kurlu jirninyiyi. Kuwarri ngaju miranu nyurraku, yirrkulu yajarnanyurru Nyampali Jesus. Palajunja ngaju pikaly jarrinyarninyurraku. ⁹ Muwarr pinaja Ngarrkaku, kurlkarri marnayirninnyurrinyi, pikaly yiji nganarna. "Yarrarnija!" karra marnayirnalulu Ngarrkaku. ¹⁰ Yirrkulu [?? night and day] muwarr pirniyirnalulu Ngarrkaku nyurraku, wurrarniyirnilu karrinyiyirninnyurraku yarrana yirrinaku, nyurra miranu jilapiyirninnyurrinyi Ngarrkaku. Palajunjalu nyurra miranu yiji jarrulunyurralu palinyku. ¹¹ Palakungarra japirr marnayirnipulinyi Ngarrka nganyjurrumili Japartupa Jesus nganyjurrumili Nyampali, "Yijapa tukulu kulpanyakanu kawapulunganinyili palamakarti marrngurrangukarti Thessalonica-nga." ¹² Japirr marnayirninnyurraku Nyampali Jesus, yijalu ngayinyju ngalypalu tuku jilkulinyurrarninyi. Nganarnanga ngayinya yiji nyurra, palajunmartalu yijalu ngayinyju ngalypalu tuku jilkulinyurrarninyipa jintaku marrngurranguku pukun. ¹³ Karrinyiyirninnyurraku tarlka waninyaku pirlurrja nyurramilingi, kurlumajirri yiji waninyaku [?? May he make your hearts strong, blameless and holy]. Palajunmartalu japirr marnayirni Nyampali Jesus tarn-tarn jinaku nyurraku. Paliny kulpanyaja parlparrjaja palinymili angel-arrangujartiny [?? "with all his holy people" — does this include Christians/saints?] nyurra kurlumajirri wararr karrulunyurru Ngarrkanga nganyjurrumilinga Japartunga.

4

(4:1 - 12)

¹⁻² Yu, nyurra miranu muwarrarranguku nyarra wurrarniyirninnyurakupa. Pala muwarrarrangu nganyjurrumilija Nyampalija Jesus-ja. Nganarnalu miranu jirniyirninnyurrinyi wunyjurrukapoliku waninyaku pikaly jinaku Ngarrkaku. Nyurralu pinakarrinyinyurrunganaku. Kuwarri nyungu wurrarniyirninnyurraku Nyampalija Jesus-ja: Yirrkulu jirnarrayi yirnkulu yiji nganarnamilija muwarrja. ³ Ngarrkalu karrinyinyurraku yakujun waninyaku. Palinykapali jarrulunyurru, kurlumajirri. Nyurra wiyirr wantulunyurrarningu waljangajakun nyupajingi, munu marru manaku warinymili nyupaji. Munu yiji! [?? - sexual sins - sensitive subject] kurla-kurlakatakapolirrangu ⁴⁻⁵ Jinta marrngurrangu munumpa yiji Ngarrkaku, janalu yirrkulu marru marniyijaninyi mirtawanyjarri warinymili [?? - sexual sins - sensitive subject] kurla-kurlakatakapolirrangu.

Munu janakapali jarrinyaku [??] yijalmarta jinakatawayirrangukapali. Munu! Nyurramilinga wantulunyurrujanaku waljangajakun nyupajinga. Panyjarmajirrilu kalkulumanpa ngalypalu jilamanpalu. ⁶ Yijapa nyurranga warinyju ngulyulu kawali warinymili mirtawa. Ngarrkalu kuli jarrulinyipalu palaku ngulyukataku. Ngarrkalungarra wirllakulinyjaninyi palajunmartarrangu. Purlpi nganarnalu minyirrju wurrarniyirninnyurraku pala muwarr. ⁷ Ngarrkalu wurrarnanganyjuruku Christian-arranguku palinykapaliku waninyaku, kurlumajirri, munu jintakapali kurla-kurlakatakapolirrangu [?? - sexual sins

- sensitive subject].⁸ Jintalu panypanyayili nyungungu muwarrja. Palarrangulu panypanyakatarrangulu panypanyayinganakupa, panypanyayili Ngarrkangangarra. Ngarrkalungarra yinyanyurrinyi palinyimili Ngalyapakata Pirlurr; munu panypanyaku palinyja.⁹ Yu, Ngarrkalu purlpi wurrarnanyurraku ngalypalu tuku jilkulunyurrarninyi. Munu palaku nyungungu mirli-mirlinga yarntalapinyinyurraku, nyurra purlpi miranungarra palaku.¹⁰ Yu, nyurralu ngalypalu tuku jirninyurrujaninyi Christian-arrangu nyurramilinga warrarnja, Macedonia-nga. Kuwarri wurrarniyirninyurraku, yirrkulu palajun jiliyi.¹¹ Munu yananyaku jintamilikarti ngurrakarti yimpinaku, jinta marrngurrangu kurrpanakata. Palajunmartaja ngayiny kurlujartiny kuli jarrayili. Yirrkulu marrjalu warrkamu jiliyi. Palangarra nyarra wurrarniyirninyurrakupa purlpilu.¹² Warrkamu jarrayi mananyaku warnkuku mayipinti. Palajunjalu nyurra munu kulyi yankulunyurrujanaku jintaku. Marrngurrangulu jinta wurralapinyinyurrinyi ngalypanga yirnkungu waninyanyurru.

(4:13 - 5:11)

¹³ Yuu, pinakarrayi nyungu muwarr yijalmarta jinakatarrangu purlpi marlkarri jarrinyiyipa. Karrinyiyirninyurraku miranu jarrinyaku palarranguku. Palajalu munu yirrkulu paju karrulunyurrujanaku. Jinta munumpa waninyayalu Ngarrkaku, palajalu paju karrinyayi janaku ngarrakuny. Munu paju karrulunyurru janaku nyarrarrangukapali. Nyarrarrangu yijalmarta jinakatawayirrangulu Nyampalingi Jiyijajingi, jana paju yiji marlkarri jarrinyajarranguku.¹⁴ Yesus marlkarri jarrinyi. Palaja Ngarrkalu yarrana wankanyu jirni. Yijalmarta jirninyili palanga muwarrja. Palajunjalu yijalmarta jirninyili nyungungu warinyja muwarrja pukun: Yarti Ngarrkalu ngakalkuliny Yesus parlparrjaja mananyaku yijalmarta jinakatarranguku marlkarrinyjarriku. Palarrangu Nyampalilu Jesus-ju kangkulinyjaninyi Japartukarti, yijalmarta jinakatarrangu.¹⁵⁻¹⁶ Nganarnalu wurrarniyirninyurraku nyungu muwarr nganyjurrumilija Nyampalija Jesus-ja. Paliny kulpuliny parlparrjaja mananyaku wiyirrkulu yijalmarta jinakatarranguku, palinyju kangkulinyganyjurrinyi Japartumilikarti warrarnkartu. Palinyju kangkulinyjaninyi kuwarri wankanyupa waninyayi, marlkarri jarrinyaja pukun. Nyarra wankanyu waninyayipa munu jana palaji walangarra yankulupiyi kanka parlparrkarti. Munu! Pala yakujun jaruliny: Nganyjurrumili Nyampalingarra milpuliny parlparrjaja kamalkulinyjanaku marrjalu marlkarrinyjarriku yijalmarta jinakatarranguku. Wirtulu angel-ju puyu pilkulinyipili wirtungu trumpet-ja. Nyarrarrangulu marlkarrinyjarrilu pinakarrulupiyi pala trumpet, Nyampali Jesus pukun kamanaja. Palajunja palarrangu marlkarrinyjarri wanka jarulupiyi.¹⁷ Palaja nyarra wankanyupa waninyayi yijalmarta jinakatarrangu kanka jilkulinyjaninyi. Nganyjurru wiyirr kuru malkulinyganyjurrinyi kanka mujungungu, nyarra marlkarri jarrinyajapa jinta pukun. Palajunngarra nganyjurru wiyirr wantuluminyili nganyjurrumilinga Nyampalinga Jiyijajinga ngarrakuny.¹⁸ Palajunjalu nyurralu yirrkulu ngayiny tarlka jiliyarninyipa pikaly jiliyarninyi muwarrjartinyju nyun-
gujartinyju.[??]

5

(5:1 - 22)

¹ Ngurnipali jintalu kurlkarri marnayi, “Nyanga Nyampali Jesus kulpulinynganyjurruku mananyaku? Nyanga wirlalkulinyjaninyi nyarrarrangu kurlujartiny jinakatarrangu?” Nyampa palaji milpuliny Nyampali nganyjurrumili. Purlpi miranungarra nyurra palaku muwarrku. Munu nyungu mirli-mirlilu miranu jilamarnayurrinyi palaku. Nyanga milpuliny? Palaku wiyirr munumpa nganyjurrku. ² Nganarnalu nyarra wurrarniyirninyurraku paliny, nyampangarra turlpuliny. Kurrngal marrngurrangu munu mira karrulupiyalu palinyku. Yuu. Ngurnipali ngulyukata yarrali warinymilikarti ngurrakarti warrukartingi. Palarrangu jinta munumpa palaku nyanga milpulinyjanaku janamilinga ngurranga. Janalu munu mintulu mimalapiyalu palaku ngulyukataku. Palajun Nyampali Jesus wangka palaji turlpulinynganyjurruku, kurrngal marrngurrangu munu mira karrulupiyalu palinyku. ³ Palanga janalu wurralapiyi, “Nganiwar-ralpiri ngalya. Jintalu munu kulilu wirlalapiyinganinyi.” Nyarrarli palajunmarta muwarr pinalupiyipa, palangangarra Nyampali Jesus ngayarta jarruliny. Palinyju wirlalkulinyjaninyi nyampalu palaji, marrjalu yiji wirlalkulinyjaninyi, partal kuku jarrulupiyalu. Nyurra miranu nyarra mirtawanyjarrilu ngayinykarralu partany kanganyiy-ijaninyi, parra-parra wirtu, munu partal ngampa pilkulupiyijaninyi partany ngayarta jarrinyaku. Palajunkapalingarra jarrulinyjanaku marrngurranguku, nyarrarrangu palal waninyiyipa, kulpanyajaku munu mira karrulupiyalu Nyampaliku Jesus-ku. Jana partal kuku jarrulupiyalu palinyjamarra. [??] ⁴⁻⁵ Yuu, nyurra munu jintakapali, Ngarrkamiliwayi. Jana waninyayi warrukurlangakapali, Satanmilinga warrukurlanga. Jana munu mira karrinyakayalu Nyampaliku Jesus-ku kulpanyaja. Palinyja kulpanyajanga jana marrpalapiyi. Nyurra munu janakapaliwayi. Nyurra Ngarrkamili, waninyinyurru palinymilinga tilinga. Mimarnanyurralu Jesus-ku. Palinyja kulpanyajalu nyurra munu marrpalkulunyurru, pikaly jarrulunyurru. ⁶ Nganyjurrku munu warrukurlangawayi waninyayinyi. Munu karta karruluminyi ngarrakuny jintakapali. Parrilyju mimalaminyalu mira-mira Nyampaliku Jesus-ku kulpuliny. Nganyjurrku munu wantuluminyi karikatarrangukapali, nyarrapa minpirnayi yirrkulu. ⁷ Marrngurrangu karta karrinyayi warrukartingangarra, karikatarrangulu minpirniyi warukartinga pukungarra. ⁸ Nganyjurrku munu wantuluminyi palarrangukapali, jana warrukurlanga waninyayi. Nganyjurrku Ngarrkamili, nganyjurrku waninyayinyi palinymilinga tilinga. Palajunjalu nganyjurrku yirnkungu wantuluminyalu, munu karikatarrangukapali. Nganyjurrulu yirrkulu Ngarrkanga yijalmarta jiliminyilipa ngaly-palu tuku jiliminyarninyi. Kurlkarri malaminyi, Nyampali Jesus-jungarra kangkulinynganyjurrinyi palinymili Japartumilikarti war-rarnkarti. Palajunjaja Ngarrkalu tuku jilkulinynganyjurrinyi Satan-jamarra. ⁹⁻¹⁰ Ngarrkalu mananganyjurrinyi, palinymili waljarrangu jirninganyjurrinyi. Pala jirni munu kulilu yirrinakupa wirlanaku nganyjurrku. Mananganyjurrinyi tuku jinaku, kangkulinynganyjurrinyi palinymilikarti waljakarti warrarnkarti. Palajunjangarra ngakar-nanganyjurrku Jesus nganyjurrumili Nyampali. Palinyngarra kar-

tuwarra manaku marlkarri jarringanyjurruku. Yarti wiyirrku kulpulinyganyjurruku mananyaku, wankanyurrangupa marlkarringjarri. Palinyju kangkulinyganyjurrinyi wiyirr palinyja waninyaku ngarramarnti. ¹¹ Palajunjalu kurlkapirli jilkulunyurrarninyi nyungulu muwarrju, palaja munu ngayiny kurluny-kurluny jarrulunyurru. Nyurralu purlpilu pala muwarr wurrarnikinyinyurrarningu. Palajun yirrku jilkulunyurru tarn-tarnju yijalmarta jinaku. ¹² Yu, japirr marnayirninnyurrinyi ngalypalu kurlkarri malkulunyurrujaninyi nyurramili nyampalirrangu. Ngarrkalungarra ngurrju marnajaninyi palarrangu nyampalirrangu nyurraku. Janalu yijalu yiji tuku jirnayinyurrinyipa miranu jirniyinyurrinyi nyurra yijalmarta jinakatarrangu yirnkungu yananyaku. ¹³ Palajunmarta warrkamu jirnayinyurraku. Palajunjalu yijalu yiji ngalypalu kurlkarri malayijaninyipa ngayinyja nyurramilinga jiliyijaninyi.

Munu warnta-warnta malkulunyurrarninyi. ¹⁴ Yakujun jinaku karrinyiyirninnyurraku: Jinta nyurranga warrkamu jinakatawayi, wurralayijanaku warrkamu jinaku. Jinta nyurranga wirntikata, wurralkulunyurrujanaku, "Yijalmarta jilayili Ngarrkanga! Tuku kalkulkulunyurrinyi palinyjungarra. Wirntiwayi!" Jinta nyurranga nyangalykata, wurralayijanaku, "Yijalu yajalayi Nyampali Jesus!" Kintilu jilkulunyurrujanaku wiyirrku. ¹⁵ Jintalu kurlujartiny jiliyinyurrakulu, munu nyurralu kurlujartiny jilkulunyurrujanaku puntajulu. Tuku jilkulunyurrarninyi ngalypalu yiji, jinta pukun tuku jilkulunyurrujaninyi, munumparrangu Nyampaliku Jesus-ku. ¹⁶ Yirrku yiji pikaly wantulunyurru. ¹⁷ Yirrku muwarr pilkulunyurralu Ngarrkaku. ¹⁸ Karra malkulunyurralu yirrku Ngarrkaku, "Yarrarnija!" Palajun karra malkulunyurralu ngalyppangapa kurlungu pukun. Christianarrangulu palajunju jinaku. Palajunmartakungarra Ngarrka karrinyi. ¹⁹⁻²⁰ Yijapa Ngalypakata Pirlurr muwarr pilkulunyurraku, munu palal yakalkulunyurru. Yijapa warinyju marrngulu wurralkulunyurraku palinyju muwarr pirninyi muwarr Ngarrkaja. Munu panypanyaku palanga muwarrja. ²¹⁻²² Kintilu yiji pinakarrulunyurru pala muwarr. Japirr malkulunyurrarningu, "Yija pala muwarr? Ngarrkaja pala?" Yijapa yija-yiji, palajangarra muwarrja jilkulunyurru. Yijapa mitu yiji, munu Ngarrkaja, kurlu pala. Munu kurluja muwarrja jilkulunyurru.

(5:23 - 28)

²³ Ngarrka waninyinyurraku nyurranga, palinyjungarra ngalyppanga kalkurnanyurrinyi. Palajunja ngayiny wuta waninyinyurru. Japirr marnarnanyurraku Ngarrka, tuku jilkulunyurrinyi, kurlumajirri. Japirr marnarnanyurraku ngalypalu kalkunaku nyurramili pirlurru kurlkapa kawu pukun. Kurlumajirri yakujunngarra wantulunyurru ngarrakuny. Warajanga karrpunga Jesus Christ Nyampali nganyjurrumili kulpuliny pariparrjaja, palinyju wurralkuliny, ngalypa yiji nyurra, kurlumajirri. ²⁴ Ngarrkalungarra ngurrju marnanyurrinyi palinymili waljarrangu jarringyaku. Paliny yirnikata, ngalypa yiji jilkulunyurrinyipa tuku kalkulunyurrinyi palinyju. ²⁵ Yuu, japirr malkulunyurrunganaku Ngarrka, tuku kalkulkulinynganinyi nganarna pukun. ²⁶ Nyurra wiyirr Nyampali Jesus-mili. Wiyirr nyurra warajanga jarringyajanga pikalyju yampu malayarninyi. ²⁷ Ngajulu

Paul-ju wurrarnarnanyurraku, Ngarrkalu karrinyinyurraku pinakarrinyaku nyunguku muwarrku. Read-amu jilkulunyurru nyungu mirli-mirli wiyirrju pinakarrinyaku. ²⁸ Japirr marnarnanyurraku Jesus Christ nganyjurrumili Nyampali yirkulu ngalypalu tukulu kalkulkulunyurrinyi. Jipi.

KURIJINARRANGUKU NGAPINGA, THESSALONICA-NGA (PAUL'S SECOND LETTER TO THE PEOPLE IN THESSALONICA)

¹ Nyungu muwarr ngajuja Paul-ja, ngapija, Silas-japa Timothy-ja pukun. Mirli-mirlinga yarntarniyirninyurraku yijalmarta jinakataranguku ngurnungungu, Thessalonica-nga. Ngarrkamilipa Jesus-mili nyurra. Nyarra Ngarrka Japartu nganyjurrumili, nyarra Jesus Christ Nyampali nganyjurrumili. Pulanymilingarra nyurra wiyirr. ² Japirr marnayirninyurraku Ngarrka Japartu nganyjurrumilipa Jesus Christ nganyjurrumili Nyampali pukun, ngalypalu kalkulkulinyapulunyur-rinyipa ngayiny ngalya jilkulinyapulunyurrinyi.

Pikaly yiji jirninyurrunganinyi.

³ Yuu, kurlkanga jirninyurru yiji. Nyurralu yijalu yijalmarta jirninyurrulu Ngarrkangapa ngalypalu tuku jirninyurrarninyi. Yirku palajunngarra jirninyurru. Palajunjalu pikaly yiji jirninyurrunganinyi. Palakungarra yirrkulu karra marnayirnalu Ngarrkaku, "Yarrarnija!" ⁴ Nganarnalu nyurra marniyirninyurrinyi jintanga Kurijinarrangungu ngurnarrijirri tawunjarrangu. Wurrarnayirni-janaku nyurralu Thessalonica-nga yijalmarta jirninyurrulu Ngarrkanga, kurlkanga jirninyurru yija. Jinta marrngurrangu kuli jarrinyiyinyurrakupa kurlujartiny jirniyinyurraku, Nyampali Jesus yajanaja partal ngampa-ngampa pirnikinyiyinyurrinyipa. Yirrkulu ngarrany yajarnanyurru paliny.

Ngarrkalu wurralkulinynganyjurruku, "Ngalpayi ngajumili warrarnja!" [??]

⁵⁻⁷ Palajunjalu Ngarrkalu yarti wurralkulinyurraku, "Ngalpayi ngajumili warrarnja!" Palanga paliny Nyampali wantuliny ngarramarnti. Ngarrka ngalya yiji, yirnkulu jininyi ngarrakuny. Puntaju nyarrarrangu kulikatarrangu wirlalkulinyjaninyi. Palanga nyurraku ngalya jilkulinyurraku, nganarnaku pukun. Ngarrkalu palajun jilkulinynganyjurruku parlparraja kulpanyaja Nyampali Jesus. [??]

Yuu! Ngarrkalu ngakalkuliny Jesus nganyjurrumili Nyampali parlparraja wikanga lalyurr-lalyurrkarranga kaninykurnu, palinymilir-rangu marrjapanu angel-jartiny pukun.[??] ⁸ Palangangarra Ngarrkalu wirlalkulinyjaninyi nyarra palinyku munumparrangu. Panypanyikinyiyili ngalypanga muwarrja Nyampalimili Jesus-mili, panyju karrikinyiyalu. Palajunjalu wirlalkulinyjaninyi wiyirr.[??] ⁹⁻¹⁰ Jurtu ngakalkulinyjaninyi ngarrakuny. Nyarrarrangu marrngurrangu munu wangka palanga wirtunga pirrpanga Jesus-milinga waninyakayi. Munu yiji! Nyampalinga Jesus-ja kaja yija yiji wantulupiyi ngarramarnti.[??]

Wariny jarrulinynganyjurruku, palinymilir-rangu nganyjurraku. Nyampalinga Jesus-ja wangka yiji wantuluminyi. Wiyirru yijalmarta jinakatarangulu paliny nyurra malaminyi. Yuu, yijalmarta jirninyurrulu nganarnamili muwarrja Nyampaliku Jesus-ku. Palajunja

nyurra palanga wantulunyurru palinyja. Warajanga wiyirru nyurra malaminyi Nyampali Jesus, nyurralupa nganarnalupa jintalu yijalmarta jinakatarrangulu pukun.

Japirr marnayirninnyurraku Ngarrka, palinykapali yarni malkulunyurrinyi.

¹¹ Palajunjalu yirrkulu japirr marnayirninnyurraku Ngarrka, palinykapali yarni malkulunyurrinyi palinyju. Ngarrkalungarra ngurru marnanyurrinyi palinymili jarrinyakupa palinykapali jarrinyaku, kurlumajirri. Nyurralu yijalmarta jirninyurrulu palinyja. Palajunjalu yijalu yiji warrkamu jirninyurralupa yirrkulu jirninyurru palinykungarra pikaly jinaku. Japirr marnayirninnyurraku Ngarrka nyurramilaku pirlurru tarlka jinaku, yijamarta jilkulunyurru yirnkungu ngarramarnti.

¹² Yirnkulu jilkulunyurru, palajunjalu jintalu nyurra malapiyi Jesus nganyjurrumili Nyampali. Palinyju nyurra pukun nyurra malkulunyurrinyi ngalya jinaja. Ngarrkalupa Nyampalilu Jesus-ju ngalypalu kalkulkulinyapulunyurrinyi.

2

Nyampali Jesus munu puripi kulpanyama.

¹⁻² Yuu, ngurnipali warinyju wurralalu nyurraku muwarr palajun: “Nyampali Jesus Christ puripi kulpanya, kanyajaninyi marrngurrangu palinymilirrangu Ngarrkamilikarti warrarnkarti.” Mitu pala muwarr. Ngurnipali warinyju wurralalu muwarr yakujun: “Ngarrkamilalu Pirlurru wurrarnaji nyarra muwarr.” Ngurnipali jintalu wurraliyili nganarnalu yarntarniyirni mirli-mirlinga, “Nyampali Jesus puripi kulpanya.” Pinakarrinyajalu muwarr palajunmartaja, munu ngayiny kurlu jarrulunyurru, munu wirnti karrulunyurru. ^{3a} Munu yijalmarta jinaku palajunja muwarrja. Puru yiji mitu marnayinyurrinyi.

Kurlujartinykata Marrngu turlpuliny.

^{3b} Walangkarra palaji wariny marrngu turlpuliny, paliny Satan-mili, paliny yini Kurlujartiny Marrngu. Kurrngalju yiji marrngurrangulu pinakarrulupiyalu palaku Marrnguku, warinykurnu jilkulinyjaninyi Ngarrkangamarra. ⁴ Nyurralu marrngulu wurralkulinypaninyi wirtu yiji paliny. Jakurlilkulinyjaninyi marrngurrangu pinakarrinyaku palinyku. Kajalkuliny Ngarrkamilinga Temple-japa karra malkulinyjanaku wiyirru, “Ngajungarra nyarra wirtu yiji kankajirrija. Yijalu yiji jilkulunyurru ngajumilija muwarrja. Munu yijalmarta jilkulunyurrulu Ngarrkanga. Munu pinakarrulunyurrujanaku jintaku mangunyarranguku. Yijalu ngajuku pinakarrulupijinyurru!” Yuu, palajun jilkuliny painyju.

⁵ Nyarra wanikinyinyi palanga wurrarnikinyiyirninnyurraku nyungu kurlujartinykata marrngu. Kurlikarri malkulunyurru nyungu muwarr.

⁶ Nyarra munu ngayarta jarrima, warinyju ngampa pininyi ngarrany. Nyurra miranu palaku ngampa pinakataku. Yarti pala kurlujartinykata marrngu ngayarta jarruliny Ngarrkamili muwarrja. ⁷ Kuwarri kurrngalju marrngurrangulu yirrkulu panypanyayili Ngarrkanga. Satan-ju kukujarrilu kanganyajaninyi warinykurnu,

kurlujartinykurnu. Yartikala Ngarrkalu purlu jilkulinypalu nyarra ngampa pinakata.

⁸⁻¹⁰ Palajangarra pala nyarra Kurlujartinykata Marrngu ngayarta jarruliny. Yuu, Satan-ju ngakalkuliny paliny, mitu marnarruliny-janinyi maparnjartinyju wirtujartinyjupa. Jilkuliny wariny pa wariny kurlujartiny, mitulu palinymilalu ngurra malkulinyjaninyi jinta warinykurnu, kurlungu. Kurlkarri malapiyi paliny wirtu yiji, Ngarrkakapali, pinakarrulupiyalu palinyku.

Palaja Jesus nganyjurrumili Nyampali kulpuliny pirrpanga wirtungu yiji parlparrjaja. Wurralkuliny pili Kurlujartinykatanga Marrngunga, "Marlkarri wirlalamarnanta kuwarri." Yija, palalu muwarrju wirlalkuliny.

Nyarrapa pinakarrinyiyili palanga Kurlujartinykatanga wirlalkulinyjaninyi wiyirr Ngarrkalu. Pinakarrimayi muwarr yija yiji Ngarrkamili, yijalmarta jirnimayili palinya, kartuwarra marnamajaninyi. Yakal marnayi muwarr Ngarrkaja. Palajunjalu jurtu ngakalkulinyjaninyi ngarramarnti. ¹¹ Pala yija! Jana panyju karrinyiyi pinakarrinyaku Ngarrkamilaku yijaku muwarrku. Palajunjalungarra Ngarrkalu ngakumpa jilkulinyjaninyi wiyirr kurlkapirlija. Janalu kurlkarri malapiyi warinykurnu, pinakarrulupiyalu palaku kurlujartinykatakaku mitukatakaku marrnguku. ¹² Pikalyju kurlujartiny yajarnayi. Ngarrkalu wirlalkulinyjaninyi palarrangu yakal-yakal manakata palinymilaku yijaku muwarrku.

Nyampalilu Jesus-ju ngurrju marnanyurrinyi palinymilirranguku jarrinyaku.

¹³ Yuu, Nyampalinga Jesus-ja ngayinyja waninyinyurru. Purlpi walangkarrangungarra ngurrju marnanyurrinyi palinymilirranguku jarrinyaku. Ngakarnanyurraku palinymili Ngalypakata Pirlurr kartuwarra manaku nyurraku, ngalypakatarrangu jinaku nyurraku pukun. Pinakarrinyinyurru Ngarrkamili yija muwarrpa yijalmarta jirninnyurru. Palajunjangarra Ngarrkamilirrangu jarrinyinyurru. Palajunjalu nyurraku yirrkulu karra marnayirnalu Ngarrkaku, "Yarrarnijayi!" ¹⁴ Ngarrka karrinyanyurraku Nyampalikapali Jesus Christ-kapali jarrinyakupa waninyaku palinya ngarramarnti.[??] Palajunjalungarra ngakarnanganinyi nyurrakarti jakul kanganyaku palinymili ngalypakata muwarr.

¹⁵ Yuu, tarlka wantayi! Ngarrakunyju yijalmarta jiliyili nyarra muwarr wurrarniyirninnyurraku palanga, mirli-mirlinga muwarr yarntarniyirninnyurraku.

¹⁶⁻¹⁷ Ngarrkanga nganyjurrumilinga Japartunga ngayinyja yiji nganyjuru wiyirr, palinyju ngalypalu kalkurnanganyjurrinyi. Palajunjalu miranu jarrinyinyi nganyjuru marlkarri jarrinyaja yarrana wankanyu jilkulinynganyjurrinyi, palinya waninyaku ngarramarnti. Nganarnalu japirr marnayirnipulinyi Jesus Christ nganyjurrumili Nyampalipa Ngarrka Japartu nganyjurrumili, pulanyju ngayiny tarlkapa wirntimajirri kalkulkuliny pulunnyurrinyi, yirrkulu nyurralu yirnkulu jirrnarrayipa yirnkulu muwarr pinarrayi.

3

Ngarrkanga muwarr pilkulunyurrunganaku.

¹ Yuu, japirr marnayirninnyurrinyi, nyurralu Ngarrkanga muwarr pilkulunyurrunganaku puntaju. Japirr malkulunyurrunganaku ngayiny tarlka jilkulinynganinyi nyampalu jakul kangkulupiyirni-janaku muwarr Nyampali Jesus jintanga marrngurrangu ngurnarrijirri. Karryayirniyanaku pinakarryaku pala muwarr, janalu pukun yijalmarta jilapiyili, wunyjurrulu kapali Jakul kanganyikinyirninnyurraku muwarr Nyampali Jesus-mili. Pinakarryaja, pikalyju yijalmarta jirninnyurrulu. Palajunju pukun nganarnalu karryayirniyanaku jintaku pikalyju yijalmarta jilapiyili. ² Jinta marrngurrangu ngayiny jalypakata, janalu munu yijalmarta jinakayili muwarrja Nyampalinga Jesus-ja. Kuliny-kuliny jarrinyiyi nganarnakupa wirlaliynganinyili. Japirr malkulunyurru Ngarrka nganarnaku paliny mingka wantuliny nganarnaku palarrangungamarra kurluny-kurluny marrngurrangungamarra. ³ Jesus nganyjurrumili Nyampali waninyi nganyjurrunga ngarramarnti, munu wirrina parnpilkulinynganyjurrinyi. Yija yirnkukata paliny. Nyurra yirnkukata jilkulunyurrinyi palinyjupa tuku jilkulunyurrinyi Satan-jamarra.

Yirnku jinarrayi Ngarrkamiliya muwarrja.

⁴ Nyampalilu Jesus-ju ngayiny ngalya jirninganinyi, nyurralu kuwarri yirnku jirninnyurru. Yijalu yirnku jinnarrayi nganarnamilija muwarrja. ⁵ Japirr marnayirninnyurraku Jesus-ju nganyjurrumilalu Nyampalilu miranu jilkulinyurrinyi Ngarrkaku, nyurralu yijalu ngayinyja jilkulunyurrarngu Ngarrka. Japirr marnayirni Nyampali Jesus, nyurralu ngayinyju tarlkalu jilkulunyurrulu muwarrja Ngarrkamiliya. Jesus-ju nganyjurrumilalu Nyampalilu ngarrakunyu jirnikinyi palinymilija Japartumilija muwarrja. Jintalu kurlu jirnikinyiyalu palinyku, nganin-nganin kurlujartinypa wurarnikinyayili, palinyju yirrkulu ngarrany jirnikinyi palinymilija Japartumilija muwarrja. Nganarnalu karryayirninnyurraku yirrkulu palajunju jinnarrayi Ngarrkamiliya muwarrja.

Warrkamuwayikatarrangu mayiku jamilkulunyurrujaninyi.

⁶ Yuu, purpilu wurarniyirninnyurraku, yija yiji warrkamu jarrulun-yurru waljaku warnkuku mayipintiku mananyaku. Jintalu nyurranga panypanyayili nganarnamilia muwarrja, puru kajan-kajarnayi, warrkamumajirri. Pinakarrayi! Wurralapiyirninnyurraku muwarr Jesus Christ-ja nganyjurrumilija Nyampalija. Kajamarta wantulunyurru janangamarra palajunkatarrangungamarra, munu kululkulunyurrujaninyi. [??] ⁷ Nyurra kurlkapirli, nyurralu jilkulunyurru nganarnalukapali. Nyarra wanikinyinyi palanga, warrkamu jarrikinyiyirni, munu puru kajan-kajarnamiyirni. ⁸ Munu japirr marnamayirninnyurrinyi mayiku. Mayiku warnku yinyayirninnyurrinyi. Warrkamu jarrinyiyirni. Nganarnalu yija warrkamu jarrikinyiyirna karrpungapa warrukartinga warnkuku waljaku mananyaku nganarnamilaku. Munu mayi ngulyulu nganamiyirninnyurruka nyurramili. ⁹ Nyampalilu Jesus-ju ngakarnanganinyi wurranaku muwarrku palinymilaku nyurranga. Palajunju japirr marnamiyirninnyurrinyingarra mayiku. Puru yakarniyirni. Nganarnalu miranu jinaku karrikinyiyirninnyurraku

wunyjurruku jilkulunyurru. Palajunjalu marrja yiji warrkamu jarrikinyiyrna. Yakujun pukun ngarra jilkulunyurru nyurralu, warrkamu jarrulunyurru waljaku mayipintiku warnkuku nganarnalukapali. ¹⁰ Nyarra wanikinyinyi palanga minyirrju wurrarniyirninnyuraku, “Warrkamuwayikatarrangu mayiku jamilkulunyurrujaninyi.”

¹¹ Wurrarniyinganaku jintalu, nyurranga junta munu warrkamu jarriyakayi. Yani-yaninyayijanaku jintamilikarti ngurrakarti, muwarr yimpin-yimpinakata. ¹² Nyungu muwarr Nyampalija Jesus Christ-ja wurrarnayirnijanaku palarrangungu marrngurrangungu minyirrju: “Minyirr jarrayi! Warrkamu jarrayi yija mayipinti warnku waljaku!”

¹³ Yuu, wiyirrja nyurranga wurrarnayirninnyuraku nyungu: Purnku-purnku karrinyawayi, yirnkulu jinarrayi.

¹⁴ Ngurnipali jintalu nyurralu, nyungungu mirli-mirlingi yakal malkulunyurrunganaku. Yini malayijaninyi palarrangu marrngurrangu. Munu kululkulunyurrujaninyi palajun jinakatarrangu. Palajunjalu jana yija kurntanyja wantulupiyarningu. ¹⁵ Munu yukuny pilkulunyurrujaninyi. Jana Nyampali Jesus-milirrangu pukun nganyjurrupalingarra. Palajunjalu jinulu wurralkulunyurrujanaku kurlujartiny jirniyi, jurti jilkulunyurrujanaku yirnkuku jinaku.

Jesus-ju nganyjurrumulalu Nyampalilu ngayiny ngalypa jirninganyjurrinyi.

¹⁶ Jesus-ju nganyjurrumulalu Nyampalilu ngayiny ngalypa jirninganyjurrinyi. Japirr marnayirninnyuraku, palinyju ngayiny ngalypa jilkulunyurrinyi ngarramarnti. Japirr marnayirninnyuraku, nyurranga paliny wantulunyurruku ngarramarnti. ¹⁷ Nyungungarra milyanga ngajulu Paul-ju yarntarnanyurruku parirrju ngajumulalu. Yakujungarra yarntarnarna milyanga mirli-mirlingarrangu ngajumulirrangu wiyirrja. ¹⁸ Japirr marnayirninnyuraku Jesus Christ nganyjurrumili Nyampali, ngalypalu tukulu kalkulkulinyurrinyi palinyju. Jipi.

1 Timothy

Unknown if consultant checked.

3

²⁻³ Kurijin nyampali nyarra wantuliny yija yiji kurlumajirri. Paliny yija yirti kaniny marrngu wantuliny, paliny nyampali waljaku palinykungarra...munu yawurrkata,...munu kulikata...

2 Timothy

Unknown if consultant checked.

⁷ Ngarrkanga yirnkulu yijalmarta jininyalu nganyjurrulu. Palajalu Ngarrkalu Ngalypakata yinyanganyjurrinyi palinymili Pirlurr, yija yiji kurlumajirri paliny. Nyarra Pirlurr Ngarrkaja nganyjurrungu kawungu wantuliny ngarramarnti. Munu wirntikata jinanganyjurrinyi. Munu kurntanykata jinanganyjurrinyi. Yirnkuku ngarlu nyinga marnanganyjurrinyi Ngarrkamilija muwarra jinaku. Ngarlu nyinga marnanganyjurrinyi ngarlungu jinaku Ngarrkapa marrngurrangu pukun wiyirr. Ngarlu nyinga marnanganyjurrinyi ngalypa jinakupa kurluku yakanaku pukun.

3

⁴ Kurlkarri mala nyarra wurrarnarnangu, marrngurrangu kurluny-kurluny yija yiji jarrulupiyi. Marrngurrangu wantulupiyi ngampankata, lirrjalkata warnkuku, nyurra-nyurakata, rakakata, nyurni manakata, panypanyakata pipi japartuku, munu puntaju yinganyakata, wirntimajirri Ngarrkaku; pajuwayikata, yukuny pinakata, jintaku mitu yimpinakata, rirra kararrkata, kulikata, malyparrkata ngalypaku, mitulu kuku jarrilu jinayi marrnguku kurlo pinaku, turpalu kurlujartinyju jinakata, munu kurlkarri malkulupiyi nganipa jarruliny puntaju, wirtu-wirtu jarrinyakata; pikaly jinayarninyi janalujakun, munu Ngarrka ngarlungu jinakayiyarningu; Kurijinkapalir-rangu mitukata wantulupiyi, munumpa wantulupiyi Ngalypakataku Pirlurrku, palinyju Kurijinarrangu ngarlu yirnkukata jinajaninyipa kurlujartinyku karrkanaku jinajaninyi. Munu yiji kulunaku marrngurrangu nyarrarrangu kurlujartiny jinakatarrangu.

Titus

Unknown if consultant checked.

⁷ ...Kurijin nyampali...yija yiji, munu nyurra-nyurakata wantuliny, munu pipurru wirrilyakata, munu yawurrakata, munu kulikata, munu warnkuku lirrjalkata.

3

¹⁴ Christian-arrangulu miranu jarrinyaku yirnkumulaku muwar-
rkupa ngalypalu warrkamu jilkulupiyi ngarramarntilu. Munu puru
kajan-kajanaku watapirti.

Hebrews

Unknown if consultant checked.

12

¹⁻² Kurrngalju purlpijalu marrngurrangulu parrjarnayinganyjurrinyi. Palajunjalu parnpina wirrilkunyijaninyi nganin-nganin nyarra jinu jinanganyjurrinyipa jurtuku jinaku, nyarra kurlujartinyjurrangu pukun karrpa-karrpa warlirnayinganyjurrinyi. Nganyjurrulu yajalkunyi Jiyijaji jalypalu, kurlkarri malkunyi palinyngarra ngarrakun-yju. Palinyju walangkarranguja jipikartijakun Ngarrkanga yijalmarktaku jinanganyjurrinyi yijalu. Marlkarri jarrinyaku nayilamu jinajalu kanka mungkanga kurntany yija yiji. Jiyijaji miranungarra palaku, paliny munu purlu jarrima, kurlkarri marnikinyi yarti Ngarrkalu pikaly yiji jilkuliny, nyarra kurntany puru yakarna. Kuwarri kajaninyi wangka yiji Ngarrkanga.

James

Unknown if consultant checked.

¹³⁻¹⁵ Kurlkarri mala, ngarnurtulupa karrinyi kurlujartiny jinaku, munu yiji palinyju karra malkuliny, “Ngarrkalu kurlujartinyku jinaku yakurr marnanyi.” Munu nganurtulupa yakurr marnaka Ngarrka kurlujartiny jinaku, Ngarrkalungarra munu yakurr malkuliny ngarnurtupa kurlujartiny jinaku. Nganyjurrulungarra waljalu karrinyanyi kurlujartiny jinaku ngarramarntilu, kurlkarri manajalu yakurr manganyjurrinyi palangarra kurlujartiny jinaku. Palajunmarta yirrkulu kurlujartiny jinaja nganyjurru marlkarri jarruluminyi.

4

⁷⁻⁸ Wurralala Ngarrkanga, “Nganikupa karrinyajin jinaku, palangarra jilamarnangu nyuntuku.” Ngarntanaku Mirurruku Wirtuku, mirti jarrulumangalu. Wangka jarra Ngarrkanga, paliny wangka jarrulumangu nyuntungu...

1 Peter

Unknown if consultant checked.

What the Apostle Peter wrote to the Christians in his day about living the Christian life (Last verse of chapter 3 and 4:1-5 not yet checked!).

18-19 Nyurramilirrangulu walangkarrangujalu kurlujartiny jinikinyiyi, palajun nyirrirnikartijalu yakurr marnayijaninyi. Palajunngarra nyurra pukun waninyikinyinyurru. Nyurra miranu nyarra warajaku, Jiyijaji Kurayijiku, marrngurrangulu marlkarri wirlarniyi. Janalu palinyja palajun jinajalu, paliny ngapikapali jarrinyi, kukurnjari wupartukapali jarrinyi, nyarra kukurnjari purrpurn yiji, wurrkumajirripa pitamajirri, purlpilu kurlujartiny jinajalu marrngurrangulu, marlkarri wirlarnikinyiyi kukurnjari, wurrarnikinyiyalu Ngarrkaku, "Kurlujartiny jinirni. Palajunjalu nyungu wirlarnarna kukurnjari, puntaju ngaju munu wirlalaminyinkurra palaku kurlujartinyku, puru ngakalaminyin." Jiyijaji Kurayiji nyarra kukurnjarikapali jarrinyinganyjurruku. Wirtu yiji jininganyjurruku, nganyjurrumili Nyampalingarra marlkarri jarrinyinganyjurruku! Jayitanju munu warlirnakanganyjurrinyi, kuwarringulu Jayitan munu nyampali nganyjurruku! Jiyijajilu kartuwarra marnanganyjurrinyi, warajamalngarra jirni wiyirru marrngurranguku ngarramarnti. Palajunjalu minyirru yijalu yiji kurlkarri malkulunyurru paliny, wirntilu pukun.

3

22 Jungkanga waninyaja Christ parlparrkarti yana. Palanga Ngarrkanga kajaninyi marrjanyukarti. Palinyngarra wirrirni Ngarrkalu nyampali wirtu angel-arrangukupa nyampalirrangukupa, jungkanga gapa parlparrja, wiyirru nyarrakurnujirri.

4

1-5 Jungkanga Christ kurluny-kurlunyja wirrirnikinyiya. Munu ngampa pinamajaninyi. Palaja palajun kurlkarri malayi Christkapali, nyurralu! Kurluny-kurlunyja waninyajanga nyurra kurlu jinajamajirri, nyurraku miranu wantulupiyi warinyarrangu, nyurralu jipi kurlu yakarnanyurru ngarramarntilu. Kuwarringulu wantulinyurru nyungungu jungkanga Ngarrkamilingi nganirrangupa jilkulinyurru, munu nyurramilingi waljanga jilkulinyurru. Nyurralu jipi kurluny-kurluny yakarnanyurru nyarra purlpilu jinikinyinyurru nyarrarrangukapali Ngarrkamajirrirrangukapali. Nyurralu nganiwarralpirti kurntanymajirrilu jinikinyinyurru, kurlakurlaku kurlkarri marnikinyinyurru, yawurr jarrinyikinyinyurru, ngananyikinyinyurru lirralju kuwiyipa mayi wirtu, kurlujartinyju yikarnikinyinyurrarningu, nyurralu marni pinaja mirurrukapali mangunyarrangu, ngayinyja nyurra marnikinyinyurrujaninyi, Kuwarri Ngarrkangalu panypanyakatarrangulu japirr manayinyurrinyi yarrana palajun jinaku, palarrangu kurlujartinyarranguku turrapaturpala jinakata. Munu jinajalu nyurnpaly jarulupiyinyurraku. Yartikala Ngarrkalu japirr malkulinyjaninyi, pirlpalkulinyarninyi

nganirrangu nyarra kurlujartinypa jinikinyiyi palarrangulu marrngurrangulu. Muwarr yungkulinyjaninyi ngungku yiji wankarrangupa marlkarrinyjarri.

5

⁸ Mintu wantayi! Parrjarn-parrjarnarra! Pala mirurru yukuny-yukunykata nyurraku. Pala wirtu kuwiyi, ngapi, yini layin pala, ngarurr-ngarurr karra manakata, marnti yananyi kuwiyi ngananyaku kanyjin-kanyjininya. Palakapali marnti yananyi Mirurru Wirtu kanyjin-kanyjininya marrnguku warlinakanu mujujakapaliku jinaku. ⁹ Tarn-tarn wantayi, kakuputulu yijalmarta jilayili Ngarrkanga. Mirurru ngarntarn-ngarntarnarra! Jintaku miranu nyurra, Ngarrkanga yijalmarta jinakatarrangu ngunarrijirringi yajarri kurlungun-garra nyurrakapali.

1 John

Unknown if consultant checked.

⁵ Nyungungarra muwarr wurrarnanganyjurruku palinymilalu par-tanyju, nganarnalu kuwarri wurrarnayirninnyurraku nyurranga: Ngarrka kurlumajirri yija yiji, yija yiji paliny ngalypakata ngarramarnti. ⁶ Ngurnipali nganyjurrulu wurralanyili, ngalypangakapali waninyanyi Ngarrkanga, kurlujartiny pukun jinanyi. Palajun jinajalu nganyjurrulu mitu wurrarnanyi, munu jinanyi Ngarrkamilija muwarrja. ⁷ Jampa waninyanyi kurlumajirri, palinykapali kurlumajirri waninyi, pikaly yiji jarruluminyi warajanga, palajunjal palinymilalu par-tanyju Jiyijajimilalu pijirrilu janpa jinanganyjurrinyi wiyirra kurlujartinyja nganyjurrulu jinaja. ⁸ Yijapa nganyjurrulu wurralanyarninyili nganyjurru kurlujartinymajirri, yija yiji mitu marnayinyarningu nganyjurrulu waljalungarra, yijalu jurtu wurrarnakanyi. ⁹ Jampa wur-rarnanyili Ngarrkanga kurlujartiny jinanyi, yijakata paliny, jilkuliny palinymilija muwarrja, jurtulu jilkuliny: puru yakalkulinynganyjurrinyi kurlujartiny jinaja, janpa jilkulinynganyjurrinyi wiyirra kurlujartinyja jinaja nganyjurrumilija.

Revelation

Unknown if consultant checked.

22

⁵ Palanga wantuliny warrukurlamajirri, Ngarrkalungarra pirrpa jilkuliny wiyirr, janyjamajirripa lampumajirri. Nyarrarrangu yijal-marta jinakatarrangu wirtukapali nyampalikapali wantulupiyi ngar-rakuny.

Psalms

Unknown if consultant checked.

1

Psalm 1

¹ Pikaly yiji nyarrarrangu marrngurrangu yakal manakata kurlujartiny jinakatarrangumilaku muwarrku, munu manal-manal jarrinyayijanaku kurlujartinyarrangumilingi jinangapa munu kulurnayijaninyi palarrangu nyurni manakata Ngarrkaku.

² Pikaly yiji waninyayi kurlkarri manajalu Ngarrkamilaku muwarrku, pinakarrinyayalu ngarrakunyju.

³ Miranu nyurra nyarra mungka yintamartaji waninyi, ngalya kakuputu, mayi karrinyili ngalypakatapa parrka munu tikirl jarrinyakayi. Ngalypakata marrngurrangu palajunngarra mungkakapali. Jurtulu jinayi nganiwarralpiri, ngalya jarrulinyjanaku.

⁴ Munu yiji yakujun kurlujartiny jinakatarrangu marrngurrangu; jana nyarra ngapikapali, yapinajakapali mayikurnukapali, wanggalju kanganyi.

⁵ Ngarrkalu marrjalu wirlalkulinyjaninyi. Palinyju jinta pilkulinyjaninyi, jana munu wantulupiyijanaku palinymilirrangu.

⁶ Ngarrkalu tukulu kalkunajaninyi palinymilirrangu jurtungu ruwurtungu.

Wariny yiji kurlujartiny jinakatarranguku, jana yananyayi yijakarti yiji kurluny-kurlunykarti.

9

¹⁷ Kurlujartiny jinakatarrangu marrngurrangu wiyirr marlkarri jarrulupiyi, jana wiyirr yakal manakata Ngarrkaku.

23

¹ Ngarrkalungarra suku jinanyi; ngajulu kalkunarni nganiwarralpiri wankanyu waninyaku.

32

Psalm 32

¹ Jinta marrngu kurlu jiniyi. Palaja wurrarnayalu Ngarrkanga, "Kurntany jarrinyarnangu". Puru yakarnajaninyi. Palaja pikaly waninyayi ngarramarnti.

² Jinta marrngu kurlu jiniyi.

Palaja wurrarnayalu Ngarrkanga, “Kurntanyja jarrinyayirni.”
 Munu mitu marnamayi,
 munu warnta marnamajaninyi.
 Kuwarri pikaly waninyiyi kakuputu.

³ Purlpi kurlu jinirni,
 munu wurrarnamarnalu Ngarrkanga.
 Palajalu ngangkurl jinikinyirni kara wurru.
 Ngangkurlaja manyurla jarrinyirni.

⁴ Karrpurrangu karrpungu, warrukartirranggu warrukarti,
 nyuntulu kararr jinijin, nyampali!
 Manyurla yija-yiji jarrinyirni.
 Yurranga karrpulu yarntalkuliny janpa, punarra jilkuliny.
 Palakapali warnta marninyin, Nyampali,
 palangulu tirtirti pinirni, murrjin jarrinyirni,
 marlkarri jarrimarna.

⁵ Palangulu wurrarnarnangu yija,
 palakapali jinirni, kurlu jinirni.
 Munu kuku jarrimarnangu nyuntunga,
 kurlka jarrinyirni wurralamarnangu kurlurrangu jinirni. Wurrarnar-
 nangu,
 “Milya kaniny jarrinyarnangu kurntanyjartiny.”
 Palajalu puru ngakarninyin ngalypalu kakuputu.

⁶ Palajalu nyuntumili marrngurrangu,
 palarrangu marrngu miranu nyuntuku,
 wurranaku nyuntungu nganijartiny muwarrjartiny.
 Janalu japirr manaku nyuntu,
 “Ngarrka, ngani jilamarnajanaku nyungurrangu?”

Palaja jilipiyi, ngalya yankulupiyi.
 Nganipa kurlu milpulinyjanaku,
 ngapikapali mangkurtu mirti jarrulkuliny marrja pijunga,
 nyuntulu kalkulumanjaninyi tukulu.
 Pala mangkurtu munu kanka jarrulinyjanaku,
 munu kangkulinyjaninyi warnan-warnan.

⁷ Tuku waninyarni nyuntunga.
 Nganingamarrapa tuku kalkuluminyin.
 Purntu marnanyin.
 Palajalu kurntarnarni marrjalu,
 “Ngarrkalu tukulu kalkurninyi!”

⁸⁻⁹ Nyampalilu wurrarnaji, “Pinakarraji ngajuku!
 Munu ngakumpa jarrinyaku yawartakapalipa tangkikapali.
 Wirriliman purayitul yirranga.
 Munujalu yankulupiyi warinykurnu.
 Munu ngakumpa jarruluman janakapali.
 Wirrilimarnanga purayitul nyuntunga? Munu yiji!

Ngajumili muwarrjartinyju miranu jilamarnanta,
ngani jilaman.
Nyuntulu yirrkulu pinakarrlupijin ngajuku.

¹⁰ Kurlujartinyju marrngulu yirrkulu kurlu jinayarninyi.
Ngarrka yirrkulu karrinyijanaku yajarnayipa punjalu,
palinyju tukulu kalkulinyjaninyi.

¹¹ Nyurra marrngu ngalya jininyurru,
parrjalayi Ngarrka ngani jini!
Pikaly jarrayi, raka jarrayi!
Nyurra marrngurrangu, nyurralu yajarnakinyinyurra Ngarrka,
kamalayi pikalyjartinyju.